

UVREDE I MRŽNJA U CRNOGORSKIM MEDIJIMA **III dio**

Rezultati polugodišnjeg monitoringa
sadržaja u onlajn medijima

Crna Gora
Ministarstvo javne uprave,
digitalnog društva i medija

Analiza je dio projekta „Dijagnoza i terapija slobode izražavanja, govora mržnje i etničkih tenzija“, koji sprovodi Centar za demokratiju i ljudska prava (CEDEM) u saradnji s partnerima, Institutom za medije Crne Gore i UL info, radi podizanja svijesti o štetnosti širenja uvredljivog govora, govora mržnje i dezinformacija, te proaktivnog pristupa u prevenciji u suzbijanju takvih oblika nedozvoljene i nezakonite komunikacije. Projekat je finansirala Evropska unija a kofinansiralo Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija. Analiza predstavlja isključivu odgovornost organizacija koje sprovede projekat i ne odražava nužno stavove donatora.

UVREDE I MRŽNJA U CRNOGORSKIM MEDIJIMA III dio

Rezultati polugodišnjeg monitoringa sadržaja u onlajn medijim

AUTORSKO-ISTRAŽIVAČKI TIM:

Milica Bogdanović, Teodora Đurnić, Vesna Rajković-Nenadić

UREDNIKA:

Olivera Nikolić

LEKTORKA:

Lida Vukmanović-Tabaš

PREVOD NA ENGLLESKI JEZIK:

Vladimir Vulcanović

GRAFIČKI DIZAJN:

Maja Mirković

IZDAVAČ:

Institut za medije Crne Gore
Podgorica, jun 2023.

© Institut za medije Crne Gore i autorke

SADRŽAJ

1. UVOD	4
2. DEFINICIJA I REGULACIJA GOVORA MRŽNJE	5
3. ANALIZA SLUČAJA >> Gradonačelnik Nikšića i govor mržnje	7
3.1. Teške uvrede u komentarima čitalaca	8
3.2. Fejsbuk izvor uvreda i mržnje	9
4. ANALIZA SLUČAJA >> Nela Savković-Vukčević i Udruženje novinara	9
5. ANALIZA SLUČAJA >> Freskopis u crkvi u Rožajama	10
6. ANALIZA SLUČAJA >> Sead Sadiković i fotomontaža	11
7. ANALIZA SLUČAJA >> Napadi na predsjedničke kandidate	12
7.1. Slučaj napada na Jakova Milatovića	12
7.2. Prijetnje smrću predsjedničkim kandidatima	14
8. ANALIZA SLUČAJA >> Dijaspورا dolazi da glasa	15
9. ANALIZA SLUČAJA >> Miloš Ostojić i uvrede Bošnjacima	17
10. ANALIZA SLUČAJA >> „Ujedinjenje ili ukrajinizacija“	18
11. ANALIZA SLUČAJA >> Uvrede za političarke	19
12. ANALIZA SLUČAJA >> Napad na psihologa Petra Markovića	20
13. ANALIZA SLUČAJA >> Kako patrijarh vrijeđa žene	21
14. ANALIZA SLUČAJA >> Nož, žica, Podgorica	22
15. ZAKLJUČAK	23

1. UVOD

U javnom prostoru u Crnoj Gori širenje neprihvatljivog govora i govora mržnje nije rijetko, a takvu komunikaciju dodatno podstiču političke i društvene krize. Strateškog pristupa za rješavanje tog problema još nema, a borba se svodi na pojedinačne reakcije institucija i preventivne aktivnosti civilnog sektora.

S druge strane, mediji su pred stalnim etičkim izazovom – kako izvještavati o neprihvatljivom govoru i govoru mržnje koji šire različiti društveni akteri u javnoj komunikaciji, na onlajn platformama i na društvenim mrežama.

Zbog svega toga je Institut za medije Crne Gore (IMCG) tokom 2022. i 2023. godine pratio kako novinari i novinarkе primjenjuju pravila profesije dok izvještavaju o slučajevima širenja uvreda, zapaljivog govora i govora mržnje.¹

Cilj ovog istraživanja bio je da se prilikom izvještavanja o uvredljivom, zapaljivom govoru i govoru mržnje, istakne važnost poštovanja zakonskih propisa i Kodeksa novinara i novinarki Crne Gore, bez namjere da se donose konačne ocjene o primjeni Kodeksa.

Istraživanje je uključivalo nekoliko faza:

Sljedeći kriterijum relevantnosti i čitanosti analizirali smo sadržaj objavljen u tri etablirana² onlajn medija (Vijesti online, CdM i RTCG) u periodu od januara do juna 2023, te portala IN4S koji nije evidentiran u registru medija Ministarstva kulture i medija i koji je u prethodnim istraživanjima prepoznat kao medij koji širi sporni sadržaj.³

Izdvajanje događaja/incidenata koji generišu/sadrže uvrede na nacionalnoj, polnoj i seksualnoj osnovi ili za koje sumnjamo da sadrže elemente govora mržnje.

Analiza izvještavanja medija o tim događajima/incidentima kroz sljedeća pitanja: jesu li mediji izvještavali o izjavama koje sadrže uvrede ili elemente govora mržnje, jesu li samo prenosili sporne izjave ili su imali kritički odnos prema njima, jesu li čitaocima ponudili dodatne informacije za razumijevanje ovog slučaja.

---

1. Govor mržnje je termin koji se u užem smislu koristi za krivično djelo izazivanja nacionalne, rasne i vjerske mržnje i netrpeljivosti, a u širem smislu kao oznaka za društveno neprihvatljiv javni govor koji širi predrasude, stigmatizuje i omalovažava pojedine društvene grupe, naročito manjinske i ranjive grupe.

2. Etablirane medije definišemo kao medije koji su dugotrajnom produkcijom medijskog sadržaja postali relevantan izvor informacija i mjesto za raspravu o temama od javnog interesa. Mediji koji imaju značajnu publiku, uticaj i resurse. Za potrebu ove analize u tu kategoriju uvrstili smo portal Vijesti online, CdM i portal Radio-televizije Crne Gore (RTCG).

3. Baza ocijenjenih medija, platforme za provjeru informacija Raskrinkavanje.me. Dostupno na: bit.ly/3h6LaJT. Pristupano: 15. 6. 2023. Bogdanović, Milica, Političko-ekonomske osnove medija i komunikacija u Crnoj Gori koji šire govor mržnje, propagandu i dezinformacije, Institut za medije Crne Gore, 2020. Dostupno na: bit.ly/3YcEgU3. Pristupano: 15. 6. 2023.

Praćenje da li mediji koji su izvještavali o tim događajima/incidentima adekvatno moderiraju komentare u skladu sa Zakonom o medijima te tako sprečavaju dalje širenje uvreda i govora mržnje.

Praćenje da li analizirani mediji adekvatno moderiraju komentare korisnika na svojim nalogima na društvenoj mreži Fejsbuk⁴ te tako sprečavaju dalje širenje uvreda i govora mržnje.

Prikupljanje objavljenih informacija rađeno je jednostavnim i dostupnim pretragama, korišćenjem ključnih riječi relevantnih za te događaje/incidente, te putem aplikacije Crowtangle koja nam je omogućila praćenje objava na društvenoj mreži Fejsbuk.

Prilikom istraživanja vodili smo time što Savjet Evrope smatra da govor mržnje pokriva niz izraza mržnje koji se razlikuju po svojoj ozbiljnosti, šteti koju uzrokuju i njihovom uticaju na pripadnike određenih grupa u različitim kontekstima, a to su:

- govor mržnje koji je zabranjen krivičnim zakonom
- govor mržnje koji ne dostiže nivo težine koji je potreban za krivičnu odgovornost, ali je ipak predmet građanskog ili upravnog prava
- uvredljive ili štetne vrste izražavanja koje nisu dovoljno ozbiljne da bi bile legitimno ograničene Evropskom konvencijom o ljudskim pravima, ali ipak zahtijevaju alternativne odgovore i prevenciju.⁵

Istraživanje je urađeno u okviru projekta „Dijagnoza i terapija slobode izražavanja, govora mržnje i etničkih tenzija“, koji sprovode Centar za demokratiju i ljudska prava (CEDEM), IMCG i UL info, radi podizanja svijesti o štetnosti širenja uvredljivog govora, govora mržnje i dezinformacija.

2. DEFINICIJA I REGULACIJA GOVORA MRŽNJE

Svaki sporni govor (psovke, uvrede, zapaljivi govor itd.) o kojem izvještavaju mediji nije nužno govor mržnje.⁶

Govor mržnje zakonom je zabranjeni govor, a granice slobode izražavanja ustanovljene su međunarodnim standardima koji imaju primat u odnosu na nacionalno zakonodavstvo. Svako ograničenje slobode govora mora ispuniti određene uslove.

Sloboda izražavanja se, prema Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima, može ograničiti ako su

---

4. Građani Crne Gore najčešće koriste društvenu mrežu Fejsbuk. Statistika pokazuje da preko 82% građana ima nalog na Fejsbuku. Više na: <http://bit.ly/3jypXtk>. Pristupano: 16. 6. 2023.

5. Preporuke Komiteta ministara državama članicama o borbi protiv govora mržnje usvojene na 132. sjednici Komiteta ministara, 20. 5. 2022. Dostupno na: bit.ly/44bnOWr

6. U preporukama Savjeta Evrope navedena je razlika između govora mržnje, koji je zakonom zabranjen govor, i drugih vrsta uvredljivog ili štetnog izražavanja koje ne dostiže nivo krivične odgovornosti, ali zahtijeva alternativne odgovore. Više na: bit.ly/42Nbryx

u pitanju interesi nacionalne bezbjednosti, teritorijalnog integriteta ili javne bezbjednosti, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, da bi se spriječilo otkrivanje obavještenja dobijenih u povjerenju ili radi očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva.⁷

Uz to, Ustav Crne Gore štiti pravo na slobodu izražavanja koje se može ograničiti samo pravom drugoga na dostojanstvo, ugled i čast i ako se ugrožavaju javni moral i bezbjednost građana Crne Gore. Ustavom se zabranjuju izazivanje mržnje po bilo kom osnovu i diskriminacija.⁸

Krivičnim zakonikom Crne Gore propisana je kazna od šest mjeseci do pet godina zatvora za svakoga ko „javno podstiče na nasilje ili mržnju prema grupi ili članu grupe koja je određena na osnovu rase, boje kože, religije, porijekla, državne ili nacionalne pripadnosti“.⁹ Krivični zakonik sadrži još neka djela pod koja se može podvesti govor mržnje, kao što su rasna i druga diskriminacija.

Govor mržnje je i Zakonom o zabrani diskriminacije definisan kao „svaki oblik izražavanja ideja, tvrdnji, informacija i mišljenja koji širi, raspiruje, podstiče ili pravda diskriminaciju, mržnju ili nasilje protiv lica ili grupe lica zbog njihovog ličnog svojstva, ksenofobiju, rasnu mržnju, antisemitizam ili ostale oblike mržnje zasnovane na netoleranciji, uključujući i netoleranciju izraženu u formi nacionalizma, diskriminacije i neprijateljstva protiv manjina. Uz to, diskriminacijom se smatra i svako neželjeno ponašanje, uključujući i uznemiravanje putem audio i video nadzora, mobilnih uređaja, društvenih mreža i interneta, kojem je cilj ili posljedica da povrijedi lično dostojanstvo, izazove strah, osjećaj poniženosti ili uvrijeđenosti ili stvori neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje“.¹⁰

Zakon o javnom redu i miru predviđa da se onaj ko na javnom mjestu govorom, natpisom, znakom ili na drugi način vrijeđa drugog po osnovu nacionalne, rasne ili vjerske pripadnosti, etničkog porijekla ili drugog ličnog svojstva, kazni novčanom kaznom od 250 eura do 1.500 eura ili kaznom zatvora do 60 dana.¹¹ Uz to, Zakonom o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama zabranjeno je uzvikivanje riječi kojima se poziva i podstiče na oružani sukob ili nasilje, mržnju ili netrpeljivost i diskriminaciju.¹²

I Zakon o medijima zabranjuje objavljivanje informacija kojima se izražavaju ideje, tvrdnje i mišl-

7. Evropska konvencija o ljudskim pravima; Dostupno na: <http://bit.ly/3V6KQtg>; Pristupano: 15. 6. 2023.

8. Svako ima pravo na slobodu izražavanja govorom, pisanom riječju, slikom ili na drugi način. Pravo na slobodu izražavanja može se ograničiti samo pravom drugoga na dostojanstvo, ugled i čast i ako se ugrožava javni moral ili bezbjednost Crne Gore. Član 47 Ustava Crne Gore („Službeni list Crne Gore“, br. 001/07 od 25. 10. 2007, 038/13 od 2. 8. 2013) Dostupno na: <http://bit.ly/3AKZtKG>; Pristupano: 15. 6. 2023.

9. Član 370 Krivičnog zakonika Crne Gore („Službeni list Republike Crne Gore“, br. 070/03 od 25. 12. 2003, 013/04 od 26. 2. 2004, 047/06 od 25. 7. 2006, „Službeni list Crne Gore“, br. 040/08 od 27. 6. 2008, 025/10 od 5. 5. 2010, 073/10 od 10. 12. 2010, 032/11 od 1. 7. 2011, 064/11 od 29. 12. 2011, 040/13 od 13. 8. 2013, 056/13 od 6. 12. 2013, 014/15 od 26. 3. 2015, 042/15 od 29. 7. 2015, 058/15 od 9. 10. 2015, 044/17 od 6. 7. 2017, 049/18 od 17. 7. 2018, 003/20 od 23. 1. 2020, 026/21 od 8. 3. 2021), Dostupno na: <http://bit.ly/3i58RSN>; Pristupano: 15. 6. 2023.

10. Član 9a Zakona o zabrani diskriminacije („Sl. list CG“, br. 46/2010, 40/2011 – dr. zakon, 18/2014 i 42/2017), Dostupno na: <https://bit.ly/3Pd6ETK>; Pristupano: 15. 6. 2023.

11. Član 19 Zakona o javnom redu i miru („Službeni list Crne Gore“, br. 064/11 od 29. 12. 2011, 056/20 od 15. 6. 2020), Dostupno na: <https://bit.ly/3zP5D94>; Pristupano: 15. 6. 2023.

12. Član 2 Zakona o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama („Službeni list Crne Gore, broj 51/2017“ od 3. 8. 2017). Dostupno na: <https://bit.ly/3NvvHjJ>; Pristupano: 15. 6. 2023.

jenja koja izazivaju, šire, podstiču ili pravdaju diskriminaciju, mržnju ili nasilje protiv lica ili grupe lica zbog njihovog ličnog svojstva, političkog, vjerskog ili drugog uvjerenja, ksenofobiju, rasnu mržnju, antisemitizam ili ostale oblike mržnje zasnovane na netoleranciji, uključujući i netoleranciju izraženu u formi nacionalizma, diskriminacije i neprijateljstva protiv manjinskog naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.¹³

Prema ovom Zakonu, onlajn mediji su dužni ukloniti komentar koji predstavlja očigledno nezakonit sadržaj, bez odlaganja, a najkasnije u roku od 60 minuta od saznanja o tome ili od dobijanja prijave od drugog lica da je u pitanju nezakonit sadržaj.¹⁴

Takođe, Zakonom o elektronskim medijima ne smije se audio-vizuelnom medijskom uslugom podsticati mržnja ili diskriminacija po osnovu rase, etničke pripadnosti, boje kože, pola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog porijekla, imovnog stanja, članstva u sindikatu, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili porodičnog statusa, starosne dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog nasljeđa, rodnog identiteta ili polne orijentacije. Ukoliko pravno lice emituje program koji ističe i podržava nasilje, narkomaniju ili druge vidove kriminalnog ponašanja, Zakonom je predviđena novčana kazna od pet stotina do šest hiljada eura.¹⁵

I Kodeks novinara i novinarki Crne Gore navodi da mediji ne smiju objavljivati materijal koji bi izazvao širenje neprijateljstva i mržnje, te da moraju posebno voditi računa da ničim ne doprinesu širenju mržnje kad izvještavaju o događajima ili pojavama koji sadrže elemente mržnje. Kodeksom je propisano i da onlajn mediji treba da definišu svoja interna pravila za komentare čitalaca da bi izbjegli nezakonit i neetički sadržaj, uz potpuno poštovanje slobode izražavanja.¹⁶

3. ANALIZA SLUČAJA

>> Gradonačelnik Nikšića i govor mržnje <<

U medijima je krajem januara objavljen snimak s društvenih mreža u kojem gradonačelnik Nikšića Marko Kovačević (Demokratski front) pjeva pjesmu „Od Glave Zete do grada Spuža“ u kojoj dio glasi: „leleću Turci, kukaju bule“. NVO Akcija za ljudska prava pozvala je Vrhovno državno tužilaštvo da kvalifikuje ovu pjesmu kao govor mržnje. Analizirani mediji različito su izvještavali o ovom spornom sadržaju.¹⁷

13. Član 36 Zakona o medijima („Službeni list Crne Gore“, br. 082/20 od 6. 8. 2020). Dostupno na: <https://bit.ly/3x3aCEo>. Pristupano: 15. 6. 2023.

14. Član 26 Zakona o medijima („Službeni list Crne Gore“, br. 082/20 od 6. 8. 2020). Dostupno na: <https://bit.ly/3x3aCEo>. Pristupano: 15. 6. 2023.

15. Član 48 Zakona o elektronskim medijima („Službeni list Crne Gore“, br. 046/10 od 6. 8. 2010, 040/11 od 8. 8. 2011, 053/11 od 11. 11. 2011, 006/13 od 31. 1. 2013, 055/16 od 17. 8. 2016, 092/17 od 30. 12. 2017), Dostupno na: <http://bit.ly/3Vco8jy>; Pristupano: 15. 6. 2023.

16. Kodeks novinara i novinarki Crne Gore. Dostupno na: <http://bit.ly/3AL44fU>; Pristupano: 15. 6. 2023.

17. Koristeći se ključnim riječima relevantnim za ovaj događaj, u periodu od 13. do 19. januara pronašli smo 10 objava na portal Vijesti online, na portalu CdM preko 900, te više od 100 na portal IN4S i oko 60 na portalu RTCG. Na Fejsbuku nalogu Vijesti online bilo je preko 1300 komentara čitalaca, na portalu CdM oko 130 i na IN4S preko 70.

Portal CdM intenzivno je izvještavao o tom slučaju, navodeći u naslovu da je riječ „o skandaloznom događaju“, objavio je snimak i posebno tekst sporne pjesme. Kroz nekoliko kolumni ukazano je na to da je riječ o pjesmi koja sadrži elemente govora mržnje i poziva na istrebljenje Muslimana. CdM je prenosio izjave javnih ličnosti s društvenih mreža koji su djelili snimak i ukazivali na problematičan sadržaj. Snimak spornog događaja tako je objavljen u nekoliko tekstova na tom portalu.

Vijesti online prenijele su objavu lidera Bošnjačke stranke (BS) Ervina Ibrahimovića koji je na Tviteru objavio taj snimak,¹⁸ te reakcije i osude različitih političkih aktera. Prenošanjem reakcija osude ovaj medij se indirektno ogradio od spornog sadržaja. I CdM i Vijesti online prenosili su prepisku između Marka Kovačevića i reisa Islamske zajednice koji je tvrdio da je to primjer govora mržnje.

RTCG je šturo izvještavao o ovom događaju. Taj medij objavio je samo reakcije na Kovačevićevu izjavu i propustio da izvijesti o samom događaju. Kovačevićevu izjavu o ovom događaju objavili su posebno, a prepisku između Kovačevića i Fejzića objavili su u jednom tekstu. Ovaj medij nije jasno ukazao na to da je riječ o spornom govoru niti je čitaocima pružio širi politički kontekst i problematizovao širenje govora mržnje u javnosti.

IN4S je ovaj slučaj opisao kao *neviđenu hajku koju protiv Kovačevića vodio dio medija i političkih struktura kojima je on trn u oku kao jasan i deklarirani predstavnik srpskog naroda u Crnoj Gori*, dok je osude javnosti i političkih aktera nazvao *zlobnom kampanjom*. U ovom mediju nijesu pronašli objavljeni sporni snimak. Kao nastavak izvještavanja o ovoj, kako je nazvao *antisrpskoj histeriji*, IN4S je objavio komentar pod naslovom „Pjevati ili ne pjevati? Kako ugoditi muslimanskim prvcima u Crnoj Gori“.¹⁹

Svi analizirani mediji objavili su informaciju da je Kovačević preko društvenih mreža dobio prijetnje smrću.

3.1. Teške uvrede u komentarima čitalaca

Ovaj slučaj generisao je i po nekoliko stotina komentara čitalaca na portalima Vijesti online i CdM. U mnogim komentarima na ovim portalima bilo je podrške Kovačeviću i relativizovanja sporne pjesme. Dominirao je stav da je riječ o staroj narodnoj pjesmi koja veliča borbu protiv Otomanske imperije i nema nikakve veze s današnjim Muslimanima u Crnoj Gori. Na portalu CdM bilo je komentara čitalaca s psovka i uvredama na račun Kovačevića (*bolesnici; treba lustrirati nesoje; četnici su sluga nacista i fašista; buzdovan*) i pojedinačni komentari sa elementima mržnje (*poziv na istragu četnika po Crnoj Gori*). Na vijesti o prijetnjama Kovačeviću dominiraju poruke da iza prijetnji stoji on ili njemu bliske osobe, kao i da je to zaslužio (*ko se mača lati, od istoga umire*).

---

18. Video je dostupan na Tviter profilu Ervina Ibrahimovića: <https://bit.ly/3PhzDWy>

19. IN4S, Pjevati ili ne pjevati? Kako ugoditi muslimanskim prvcima u Crnoj Gori?, Prije pet mjeseci, Dostupno na: <https://bit.ly/3JgbqL>. Pristupano: 15. 6. 2023.

Na portalu RTCG nije zabilježeno mnogo komentara čitalaca, a evidentirani su pojedinačni sporni komentari. Na portalu IN4S bilo je teških uvreda na račun predstavnika opozicije koji su osudili Kovačevićevu izjavu (*banditi; sektaši; Ivan Bidon Vuković; reis Bin Fejzuladen; reisisilovac; idejni sljedbenik Osmana Rastodera...*), te poziva na nasilje i mržnju (*svinjoglavima dovesti ovdje Kadirova da ima da dvije odgojne...*).

Ovi nalazi ukazuju na to da svi mediji još ne moderiraju komentare u skladu sa Zakonom o medijima i Kodeksom novinara i novinari Crne Gore.

3.2. Fejsbuk izvor uvreda i mržnje

Pojedini tekstovi koji su imali najviše komentara na portalu CDM objavljeni su i na Fejsbuk stranici ovog medija. Komentari korisnika sadrže veličanje ratnih zločinaca i mržnju (*Ковачевићу, свијетла лика, ти си понос свих четника; Цетиње ће једне ноћи у четничке руке доћи; Ђенерале, ђенерале нек' је твојој мајци хвала, што јунака родила је, да се српству врати слава; Одрећи се нећу пића, крсне славе и Божића..., заклињем се вјеран бићу Радовану Караџићу*). Na Fejsbuk nalogu portala Vijesti online bilo je niz komentara podrške Kovačeviću, ali i brojne uvrede (*četnik podbuli; krmak; ološi četničke; svinja; deponija ljudska; klozetar...*). Sadržaj s portala RTCG nije prenošen na Fejsbuk. Podrška Kovačeviću te uvrede na račun predstavnika opozicije, reisa i manjinskih naroda u Crnoj Gori zabilježene su i na Fejsbuk nalogu IN4S. Takvim pristupom i nepreduzimanjem odgovornosti za komentare na svojim Fejsbuk nalozima, mediji ostavljaju prostor korisnicama da šire uvredljivi govor i mržnju.

4. ANALIZA SLUČAJA

>> Nela Savković-Vukčević i udruženje novinara <<

Povodom godišnje nagrade koje je Udruženje novinara Crne Gore krajem januara dodijelilo ruskom propagandnom mediju Sputnik, oglasila se poslanica Demokratske partije socijalista (DPS) Nela Savković-Vukčević. Ona je, između ostalog, kazala da je „ova nevladina organizacija u svom nazivu zloupotrijebila profesiju novinara i činjenicu da je registrovana u našoj državi, te da je bastion anticivilizacijskog djelovanja, i najgore propagande koja je protjerana s evropskih prostora, zato što promoviše rat i ubijanje“.

Predsjednik Udruženja Tihomir Burzanović je zbog tog stava prijavio Savković-Vukčević policiji. Uprava policije je prvobitno pozvala Savković-Vukčević da dā izjavu u svojstvu građanke²⁰, a nakon oštре reakcije dijela javnosti saopštila da u izjavi Savković-Vukčević nema krivične ni

20. CdM, Savković-Vukčević pozvana da se javi u policiju zbog izjave o Udruženju novinara, 29. 1. 2022. Dostupno na: <https://bit.ly/43W4hJP>. Pristupano: 15. 6. 2023.

prekršajne odgovornosti, te da ne treba da bude saslušana.²¹

O ovom slučaju izvještavali su portali CdM i IN4S, dok na portalima RTCG i Vijesti online nije bilo moguće pronaći objave o ovom slučaju.²² CdM je intenzivno izvještavao o ovom slučaju prenoseći reakcije opozicionih partija i društvenih aktera koji su ovaj slučaj opisali kao *zastrašivanje* i progon neistomišljenika. U objavljenom uredničkom sadržaju nije bilo elemenata spornog govora niti uvreda.

S druge strane, portal IN4S je izjavu Savković-Vukčević opisao kao govor mržnje i naslovom „Savković-Vukčević pozvana da se javi u policiju zbog govora mržnje u izjavi o Udruženju novinara“ dezinformisao javnost. U tekstu ovog medija navodi se i da je ona „na najprizemnji način, u maniru DPS *svi su izdajnici* komentarisala rad Udruženja“. Uz to, ovaj medij je izvještavao i o njenom gostovanju u emisiji „Dragačija radio veza“ nazivajući novinara Darka Šukovića *autentičnim crnogorskim domaćinom i uzor-komitom*, te objašnjavajući da je Savković-Vukčević *ponovo opravdala dijagnozu hronične srbofobije koju je zakačila u poslaničkim klupama Đukanovićeve organizovane kriminalne bande*.

U malom broju komentara na tekstovima portala IN4S bilo je niz uvreda na račun Savković-Vukčević i njenog supruga (*čoškasta prikaza; spodobe; srbomrzci*), te na račun Šukovića i drugih novinara (*Čmarko Šupković; Danilo Soraja Burzan; Kaćuša Ukrajinska Krsmanović; Slavica Praščić-Vasović...*). Na portalu CdM i nalogu ovog medija na Fejsbuku dominantno su bile poruke podrške Savković-Vukčević. Na nalogu IN4S na toj društvenoj mreži bilo je uvreda (*zlo jedno; jezik lajavi; mrš; ...nakotilo se ove gamadi što nam svima život zagorčavaju...*).

5. ANALIZA SLUČAJA

>> Freskopis u crkvi u Rožajama <<

Krajem februara u medijima su objavljene slike freskopisa iz crkve Ružica u Rožajama na kojima su prikazani ljudi u bošnjačkoj tradicionalnoj nošnji kako noževima napadaju dijete u kolijevci i pale pravoslavnu crkvu. Na to su reagovali predstavnici Islamske zajednice, politički akteri i civilni aktivisti tvrdeći da je taj freskopis primjer podsticanja vjerske i nacionalne mržnje.

Analizirani mediji o tom slučaju nijesu izvještavali istim intenzitetom.²³ Samo je portal CdM posebnom objavom informisao javnost o pomenutom slučaju, a objavljivanjem reakcija političkih i društvenih aktera i kolumni, direktno ukazao na sporni slučaj i problematizovao širenje govora mržnje u javnosti.

21.. CdM, Policija: U saopštenju Savković-Vukčević nema krivične ni prekršajne odgovornosti, nema potrebe da daje izjavu, 29. 1. 2022. Dostupno na: <https://bit.ly/43EPqTD>, Pristupano: 15. 6. 2023.

22. Koristeći ključne riječi relevantne za ovaj događaj, u periodu od 28. do 30. januara pronašli smo 13 objava na portalu CdM i 2 objave na portalu IN4s. Na portalu CdM je ukupno bilo oko 100 komentara čitalaca, a na portalu IN4S 10 komentara. Na Fejsbuku nalogu portala CdM oko 13 komentara i na nalogu IN4s bilo pet komentara.

23. Koristeći se ključnim riječima relevantnim za ovaj događaj, u periodu od 19. do 21. februara pronašli smo ukupno 14 tekstova. Najviše tekstova objavljeno je na portalu CdM – 8, dok su na portalima Vijesti online, CdM i IN4S bile po dvije objave. Uz ovaj sadržaj na analiziranim portalima bilo je oko 480 komentara, dok je na nalogima ovih medija na društvenim mrežama bilo oko 140 komentara.

Na portalima Vijesti online i RTCG javnost je o tom događaju informisana objavljivanjem reakcija predstavnika lokalne vlasti, Islamske zajednice i civilnih aktivista. Dodatno, portal RTCG objavio je izjavu paroha crkve u Rožajama Slobodana Radojevića koji je objasnio da „njihov cilj nije bio da podstiču podjele“. Ti mediji su propustili da detaljno ukažu na sporni slučaj i na posljedice koje takav sadržaj može imati po multikulturalnu sredinu.

S druge strane, na portalu IN4S pronašli smo dvije objave o ovom slučaju u kojima se tvrdi da su na freskopisu prikazani istorijski događaji i da je rožajski paroh, nakon objavljenih fotografija, napadnut. Jedna od objava imala je naslov „Rožajski paroh Slobodan Radojević: Srpski narod u Rožajama htio da sačuva od zaborava svoje žrtve, ako to bilo kome smeta ima problem s istorijom i činjenicama!“

U komentarima čitalaca na tri etablirana portala zabilježili smo sporadične uvrede. Međutim, u brojnim komentarima bilo je relativizacije događaja u Rožajama i ocjene da su na freskama oslikani istorijski događaji, da su u pitanju fakti i da je „problem u onima koje to vrijeđa“. Bilo je i komentara da su „Bošnjaci nepostojeća nacija“. U komentrima na portalu CdM čitaoci su SPC nazivali *bagrom fašističkom, ogavnom i bolesnom sektom*, a Srbe *pijavicama ljudskog roda*. Uz nekoliko objava koje su analizirani mediji imali na svojim naložima na društvenim mrežama nije bilo zabilježeno širenje uvreda i mržnje. Uočeno je masovno relativizovanje spornog freskopisa.

6. ANALIZA SLUČAJA

>> Sead Sadiković i fotomontaža <<

U emisiji „Gledajmo se“ na Radio-televiziji Crne Gore početkom februara, novinar Sead Sadiković emitovao je prilog o osvetničkoj pornografiji u kojoj je koristio fotomontažu s fotografijom tada aktuelnog predsjednika Crne Gore Mila Đukanovića i svojom fotografijom. Smatrajući da je tako činjenice stavio u pogrešan kontekst i skrenuo pažnju s važne teme na ismijavanje Đukanovića, Institut za medije Crne Gore uputio je prigovor ombudsmanki RTCG Danijeli Popović.²⁴ Tim povodom reagovao je i Centar za istraživačko novinarstvo.²⁵

Ombudsmanka RTCG prihvatila je prigovor navodeći da je „urednik emisije 'Gledajmo se', Sead Sadiković ugrozio integritet osobe, u konkretnom slučaju aktuelnog predsjednika Crne Gore“. Sadiković je u svom odgovoru istakao da „grubo napravljena montaža ni u kojem slučaju ne može iskriviti stvarnost i da niko ne može pomisliti da se radi o stvarnosti“.²⁶

24. IMCG, Reagovanje: Pogrešnim kontekstom uskraćeno poštovanje ženama i djevojkama koje su preživjele osvetničku pornografiju, 8. 2. 2022. Dostupno: <https://bit.ly/4407nvJ> Pristupano: 15. 6. 2023.

25. CIN, RTCG i Sadiković neprimjerenim šalama nanose bol žrtvama, 17. 2. 2022. Dostupno na: bit.ly/3EsNxyY. Pristupano: 21. 2. 2023.

26. Institut za medije, Ombudsmanka RTCG prihvatila prigovor IMCG u slučaju Sadiković, 22. 2. 2022. Dostupno na: bit.ly/41ruMFT. Pristupano: 15. 6. 2023.

IMCG smatra da Sadiković nije ponudio nijednu činjenicu da predsjednik Crne Gore može biti stavljen u kontekst osvetničke pornografije i onlajn nasilja, niti je jasno i nedvosmisleno objasnio javnosti na koji to problem fotomontažom želi ukazati. Ova organizacija smatra da je dobra namjera autora priloga da otvori temu o žrtvama osvetničke pornografije i onlajn nasilja, posebno u malim, tradicionalnim sredinama, na taj način obesmišljena.

Među medijima analiziranim za ovaj monitoring samo je CdM izvještavao o tom slučaju, dok je portal RTCG samo objavio Sadikovićev prilog pod naslovom „Pogledajte priču Seada Sadikovića o osvetničkoj pornografiji“.²⁷ CdM je objavio isječak iz Sadikovićevog priloga i spornu montažu, kao i reakcije političkih aktera i nevladinih organizacija koje su ukazale na taj neprofesionalni sadržaj. U uredničkom sadržaju ovog medija nije bilo izjava s elementima govora mržnje, spornog govora ili uvreda. Na portalima RTCG, Vijesti i IN4S nije bilo moguće pronaći reakcije na sporni prilog ni informacije o tom slučaju.

U komentarima čitalaca na portalu CdM bilo je niz uvreda na račun Sadikovića (*Jadiković; kriminalne fukare; balvan; konju*), što ukazuje na to da ovaj medij u potpunosti ne filtrira čitalački sadržaj u skladu sa Zakonom o medijima i Kodeksom novinara i novinarki Crne Gore. Takođe, u objavama na Fejsbuku CdM-a bilo je mnoštvo uvreda na račun Sadikovića (*neandertalcu; udbašu matori; splećinar; smeće staro; podrugljivi uličar...*) što ukazuje na to da ovaj medij ne preuzima odgovornost za sadržaj koji njegovi pratioci objavljuju na nalogu CdM-a na društvenim mrežama.

7. ANALIZA SLUČAJA

>> Napadi na predsjedničke kandidate <<

Mirnu kampanju za predsjedničke izbore obilježio je napad na predsjedničkog kandidata pokreta Evropa sad Jakova Milatovića, 10. marta na Cetinju, i prijatnje kandidatima DPS-a Milu Đukanoviću i njegovoj supruzi Lidiji, te kandidatkinji SDP-a Druginji Vuksanović-Stanković. Ti događaji izazvali su veliku pažnju javnosti i pojačan angažman publike u komentarima na portalima i na nalogima medija na društvenim mrežama.

7.1. Slučaj napada na Jakova Milatovića

Analizirani mediji (Vijesti, CdM, RTCG i IN4S)²⁸ intenzivno su izvještavali o napadu na Jakova

27. Koristeći se ključnim riječima relevantnim za ovaj događaj, u periodu 8. do 10. februara pronašli smo pet objava na portalu CdM i jednu objavu na portalu RTCG. Na portalu CdM ukupno je bilo oko 120 komentara čitalaca, a na Fejsbuk nalogu ovog medija preko 100 komentara.

28. Koristeći se ključnim riječima relevantnim za ovaj događaj, u četiri analizirana medija od 10. do 13. marta pronašli smo ukupno – 53 teksta objavljena na portalu Vijesti, 24 na IN4S-u, 15 na RTCG-u, 14 na CdM-u. Na portalu Vijesti bilo je preko 3.300 komentara čitalaca, 458 na CdM-u, 88 na IN4S-u, 57 na RTCG-u. Na Fejsbuk nalogu Vijesti online uz ove objave bilo je preko 1.500 komentara pratilaca, 147 na CdM-u, osam na IN4S-u.

Milatovića, ali je portal Vijesti objavio duplo više tekstova nego ostali. U prvoj informaciji o ovom slučaju Vijesti online su navele da je „grupa demonstranata protestovala i da je došlo do napada“, a zatim da su „pojedinci gurali i psovali Milatovića“. U izvještavanju Vijesti o ovom slučaju dominira prenošenje izjava različitih političkih i društvenih aktera koji su osuđivali ovaj napad, te izvještaji s predizbornih skupova na kojima se govorilo o ovom slučaju.

U prvim informacijama ovaj medij je kao izvor koristio lokalni javni servis, a zatim su informacije bazirane na objavama s društvenih mreža (Fejsbuk, Tviter, Telegram) i saopštenjima, bez dodatnog konteksta ili objašnjenja. O tom slučaju zabilježen je samo jedan tekst u kojem su objedinjene reakcije političkih i društvenih aktera.

I u izvještavanju portala CdM dominira prenošenje izjava bez detaljnog objašnjenja i šireg konteksta, te objava s društvenih mreža bez uredničke intervencije. Nije uočeno da je ovaj medij kreirao dodatni sadržaj ili detaljan osvrt na rastuće tenzije u društvu, niti su analizirane posljedice koje ovakvi slučajevi imaju po društvo.

Vijesti su objavile izjavu francuskog ambasadora koji je dešavanje na Cetinju nazvao „fašističkom agresijom“, što je izazvalo dodatne reakcije kako političkih aktera, tako i čitalaca na portalu i na Fejsbuk nalogu ovog medija. U ovom slučaju, Vijesti su objavile detaljan osvrt o tome kako je ova izjava pogrešno tumačena, tj. da se nasilje opravdava.

Portal RTCG je objavio informaciju u kojoj navodi da je Milatović napadnut i snimak incidenta s društvenih mreža. Taj medij je bez dodatnog objašnjenja prenio snimak koji je na svom Fejsbuk profilu podijelio poslanik Marko Milačić. Portal RTCG dominantno je prenosio stranačka reagovanja i osude bez dodatnog objašnjenja i šireg konteksta koji bi čitaocima pomogao da bolje razumiju ovaj slučaj.

U uredničkom sadržaju na portalu IN4S zabilježen je sporan govor – predsjednika Liberalne partije Andriju Popovića stavljali su u negativan kontekst *Purin je svet čaroban i lep, Tviter agonija bez granica*, poslanika SDP-a Adnana Strikovića nazivaju *Milovim slugom*, SDP kao *stranku koja eksponira lik i djelo ustaše Sekule Drljevića*, a građane koji su protestovali protiv skupa Jakova Milatovića nazivaju *lažikomitama*.

U komentarima čitalaca na portalu Vijesti uz tekstove koji bave napadom na Milatovića bilo je niz uvreda na račun Cetinja i građana toga grada (*naopak narod; zastiđe; polusvijet; najboljesniji narod u Crnoj Gori; Cetinje je fašistički grad; Treba dovesti Trampa da napravi zid oko Cetinja; komuno-fašisti; bašibozluk iz katunske nahije...*), te nekoliko komentara podrške nasilju (*Cetinje bravo; svijetla tačko; Sve vam cvjetalo; Podrška časnim Cetinjanima...*). Niz komentara u kojima se opravdava nasilje uočeno je na portalu CdM i niz uvreda (*svetosavska bagro; jadov; pop crkve srbistana...*).

Većina komentara na IN4S obiluje teškim uvredama i govorom mržnje, što ukazuje na to da se komentari uopšte ne filtriraju i da postoji sumnja da su namjerno objavljeni. Komentari sadrže govor mržnje usmjeren ka građanima Cetinja i onima koji su protestovali protiv dolaska Milatovića (*divljaci; primitivci; da se poguše u svom smradu; bagra; ludaci; divlje pleme; da Cetinje treba referendumom izbacit iz Crne Gore; da komite treba stavit u rezervoar*). Govor mržnje se širi

i ad hominem prema određenim osobama koje su protestovale protiv skupa Milatovića. Oni su targetirani imenom i prezimenom. U brojnim komentarima dominira narativ da su *protestovali potomci okupatora odnosno vanbračne djece 700 cetinjskih baba za vrijeme Drugog svjetskog rata, te da su bili i ostali fašisti*. Na portalu RTCG ima komentara u kojima se opravdava nasilje i podsjeća na navodnu izjavu Milatovića *što ako pogine 10 Crnogoraca*, targetiraju se pojedinci koji nijesu javne ličnosti imenom i prezimenom kao vođe protesta.

Niz uvreda uočen ja na Fejsbuk nalogu ovog medija, što navodi na zaključak da se komentari pratilaca ne filtriraju niti se uklanja sporni sadržaj. Tu su bile uvrede za Cetinjane (*divlje pleme; bravušani; jebena žabari; bagra; šaka govana zadojena mržnjom; milogorstvo je bolest...*), uvrede za Milatovića (*smeće; jadove izdajniče...*) i podrška nasilju (*kako je zaslužio tako je dobio; smeće svetosavsko; velikosrpsko četnička svetosavska gnjida; svetosavci i podguzne muve Vučićeve...*).

Niz uvreda izazvala je izjava francuskog ambasadora (*bazd bazdeljavi ljigavi; splaćina francuska; velika ništica; proruske tranje; fukaro fašistička; vučićev isprdak; splaka buržoaska; kolonizatori...*). Niz uvreda i poziva na nasilje bilo je uz nekoliko objava na nalogu portala CdM (*monstrumi u mantijama; ološi; bagra; ovo su kopilad talijanska...*). Portal RTCG na Fejsbuku nije objavljivao informacije o ovom slučaju. Na nalogu IN4S uočena je samo jedna objava, bez spornih komentara.

7.2. Prijetnje smrću predsjedničkim kandidatima

Sredinom marta mediji su objavili informaciju da je predsjedničkim kandidatima Druginji Vukсанović-Stanković i Milu Đukanoviću na društvenoj mreži Tviter prijećeno smrću s naloga pod imenom Boris Janković.

Analizirani mediji²⁹ različito su izvještavali o ovom slučaju a njihov pristup kretao se od objavljivanja informacije, prenošenja reakcija do neobjavljivanja izjave i reakcija i odsustva kritičkog osvrta uredništva.

Portali Vijesti i CdM su izvještavali o ovom slučaju prenoseći sadržaj tvita i ukazujući na sporni govor. Takođe, prenijete su i reakcije političkih i društvenih aktera (političkih partija, predstavnička institucija i nevladinog sektora) koji su osudili ovaj govor i pozvali nadležne institucije da reaguju. Međutim, čitaocima nije objašnjen širi kontekst niti je data detaljna analiza o štetnim posljedicama koje govor mržnje i mizogine izjave mogu imati na učešće žena u politici i povećanje tenzija u izbornoj kampanji.

S druge strane, portal RTCG je šturo izvještavao o prijetnjama poslanici SDP-a Druginji Vuksa-

---

29. Koristeći se ključnim riječima relevantnim za ovaj događaj, u ova četiri analizirana medija tokom 22. i 23. aprila pronašli smo ukupno 26 tekstova – 9 na portalu CdM, 10 na portalu Vijesti, 6 na portalu RTCG, 1 na portalu IN4S. U komentarima čitalaca na portalu CdM bilo je 267 komentara, a na portalu Vijesti 559 komentara, na portalu RTCG 39, IN4S 4. Na Fejsbuk nalogu Vijesti online uz ovu objavu bilo je preko 145 komentara pratilaca, 189 na CdM-u, 30 na RTCG, 30 na IN4S-u.

nović-Stanković. Ovaj medij je propustio izvijestiti da je prijećeno i Đukanoviću, što je posebno problematično imajući u vidu da je u pitanju Javni servis. Sva tri medija objavila su sadržinu prijetnje i time učestvovali u daljem širenju sporne izjave. Na portalu IN4S nijesmo uočili tekstove o tom slučaju.

U komentarima čitalaca na portalu Vijesti online uočeni su pojedinačni uvredljivi komentari na račun Vuksanović-Stanković (*moj Ivica, kakva ti je ova Marica; aj se vuci; ova je iz serije Mapet šou ona plavuša; Drage, ne budali*). Seksistički komentari uočeni su i na portalu RTCG (*gotovim jer je lijepa žena*). Govora mržnje, poziva na nasilje i uvreda bilo je u pojedinim komentarima čitalaca na portalu CdM.

Ova analiza ukazuje na to da mediji ne slijede u potpunosti etičke smjernice sopstvenih pravila komentaranja, Kodeks novinara i novinarki Crne Gore i odredbe Zakona o medijima. Podsjećamo da je medij odgovoran za sadržaj komentara na portalima i da ne smije biti kanal za širenje sadržaja s elementima govora mržnje, uvreda i poziva na nasilje. Takva uloga medija posebno je važna u izbornim ciklusima, koji jesu vrsta političke krize i sa sobom nose pojačane tenzije. Od medija s integritetom očekuje se da kanališu društvenu debatu u pravcu tolerantne i argumentovane rasprave i da brzo i osuđujuće reaguju na neprimjerene oblike komunikacije.

Niz uvredljivih i seksističkih komentara objavljeno je na Fejsbuk nalogu Vijesti ispod objava o napadu na Vuksanović-Stanković (*vraginja; nakazo; goveče; nabijem te na Srbina ludačo luda; kučko od kučke; preparirana peračica prkna; zlo milogorsko...*), te uvrede (*lažave rabote*) i govor mržnje upućen predsjedničkim kandidatima (*na Čepurke vas Miraš obadvoje kadio*). Ovaj sadržaj ukazuje na zaključak da Vijesti ne filtriraju komentare čitalaca na svojim nalogima na društvenim mrežama i time doprinose daljem širenju problematičnog sadržaja. I na objavama portala CdM dominirali su komentari mržnje na nacionalnoj osnovi, mizogini i seksistički sadržaji, pozivi na nasilje i uvrede. Na Fejsbuk nalogu RTCG nije bilo spornih komentara.

8. ANALIZA SLUČAJA

>> Dijaspora dolazi da glasa <<

Nakon što je dio crnogorskih državljana koji žive u inostranstvu i koji imaju pravo glasa u Crnoj Gori, najavio da će doći na izbore i podržati predsjedničkog kandidata Mila Đukanovića, uslijedile su oštre reakcije podržavalaca Jakova Milatovića. Neprimjerenom reakcijom istakla se partija Alternativa Crna Gora koja je saopštila da će „spremno da dočeka sve one koji dolaze iz dijaspore vanrednim letovima kako bi glasali“, nazivajući ih „pridošlice iz inostranstva“.³⁰ U danima pred predsjedničke izbore na društvenim mrežama bilo je i prijetnji pripadnicima crnogorske

---

30. A plus portal, Alternativa upozorava: Spremno ćemo dočekati one koji vanrednim letovima dolaze na glasanje, 25. mart 2023. Dostupno na: <https://bit.ly/3LHbMNY>. Pristupano: 15. 6. 2023

dijaspori, naročito Bošnjacima i Albancima koji žive u Zapadnoj Evropi.^{31 32}

U tri analizirana medija: Vijesti online, RTCG i CdM nije bilo moguće pronaći spornu izjavu Alternative. U uredničkom sadržaju ovih medija nijesu zabilježene izjave mržnje prema dijaspori.

Osim saopštenja i izjava političara i partija, temom dolaska dijaspori Vijesti su se detaljno bavile grafički prikazujući procjene o broju crnogorskih državljana koji žive u inostranstvu. U tekstovima i prilogu na ovu temu detaljno je objašnjen kontekst, te prikazani relevantni podaci koji čitaocima omogućavaju da bolje razumiju ovu temu. U uredničkom sadržaju ovog medija nijesu zabilježene uvrede niti poruke mržnje prema crnogorskim državljanima iz inostranstva. Zabilježen je i promo sadržaj – pismo Milatovića dijaspori, te izvještaj s Đukanovićeve promocije na kojoj je tema bila i dijaspora.

Portali CdM i RTCG dominantno su prenosili saopštenja političkih partija koje su se u kampanji oglašavale po pitanju dijaspori i njene uloge u izbornom procesu. Nijesu uočeni tekstovi u kojima su se tom problematikom detaljno bavili, ali je na portalu zabilježeno nekoliko kolumni na tu temu.

IN4S u naslovu teksta crnogorsku dijasporu naziva *pogonskim gorivom za sagorijevanje Crne Gore*, a njihov dolazak u Crnu Goru na izbore *operacijom dijaspora*. Uz to, predsjedničkog kandidata Mila Đukanovića nazivali su *uzurpatorom institucija predsjednika Crne Gore i šefom organizovane kriminalne bande*. Ovaj medij je prenosio i izjave u kojima se navodi da je dolazak dijaspori *izborni inženjering* i da su to *ljudi koji decenijama ne žive u Crnoj Gori, ali žele da uređuju političke prilike u našoj zemlji*. Informacije o ovom slučaju na portalu IN4S nije bilo moguće pronaći.

U komentarima čitalaca na portalu Vijesti nijesu uočene uvrede i poruke mržnje. Međutim, bilo je niz komentara u kojima dominira narativ da crnogorski državljanima koji žive u inostranstvu ne treba da glasaju u Crnoj Gori i da im biračko pravo treba oduzeti. I na portalu CdM uočeni su brojni sporni komentari i uvrede na račun dijaspori (*svi zajedno za novu Srebrenicu; ruke vam opale; dijaspora glupa...*) i na račun predsjedničkog kandidata Milatovića (*politička bagra; Jadov...*).

Na portalu IN4S uočeno je nekoliko teških uvreda na račun Đukanovića (*šef demonske partije satanista; monstrem; don lopov...*), Hajriza Brčvaka (*koliko je podmuklo to nesojče što glumi humanitarca*), te na pozive na nasilje prema pripadnicima crnogorske dijaspori (*treba znati rutu i dobrih kamenica nakupit te tu bagru jednom za svagda naučit; popisati na ulasku u državu patriote iz inostranstva i obavijestiti države iz kojih su došli; bašibozuk sa zapada naprcati kamenicama...*). Na portalu RTCG nijesu uočeni sporni komentari.

31. Koristeći se ključnim riječima relevantnim za ovaj događaj, u ova četiri analizirana medija od 24. do 31. marta pronašli smo ukupno tekstova – 13 tekstova objavljenih na portalu Vijesti, 11 na IN4S-u, 10 na RTCG-u, 29 na CdM-u. Na portalu Vijesti bilo je preko 1.019 komentara čitalaca, 509 na CdM-u, 60 na IN4S-u, 71 na RTCG-u. Na Fejsbuk nalogu Vijesti online uz ove objave bilo je preko 1.295 komentara pratilaca, 424 na CdM-u, 69 na IN4S-u, 11 na RTCG-u.

32. Janković, Srđan, Pritisak na crnogorsku dijasporu pred drugi krug predsjedničkih izbora, 27. mart 2023. Dostupno na: <https://bit.ly/42eNfE9>. Pristupano: 15. 6. 2023.

Ova tema izazvala je brojne komentare i reakcije korisnika na stranici Vijesti na društvenoj mreži Fejsbuk. Bilo je niz problematičnih komentara na račun crnogorskih iseljenika (*treba ih sve sa granice vratiti; spasioci naši... uvijek su tu kad treba da se nariljaju o našem trošku; ko došao da glasa, posljednje mu bilo; odmah po glasanju će biti uhapšeni; treba ih prijaviti, pa da im uzmu papire; gabeljijada; Milovi bedni plaćenici; džep glasači; ko zaokruži broj 1, ruke mu se slomile, ko dođe autom da glasa iz inostranstva auto se pokvario...*), te uvrede i optužbe na račun direktora Uprave za dijasporu Arbena Jakupia (*potrčko Nika Đeljošaja; Jakupi je prepoznatljiv u Rožajama po nekim računarima koji su pod čudnim okolnostima nestali iz škole; ono što govori mogu samo oni iz Dobrote; ko je ovaj brav; fukaro jedna...*).

Na nalogu portala CdM takođe su zabilježene brojne uvrede na račun Milatovića (*Šešelj u malom izdanju; mrš zlotvore; Jadov; lažov; ovo ništa; spodoba; splaćina; šupkač srbijanski...*), te Đukanovića (*da mu se desi što i Čaušeskom*), te SPC (*popovi sektaši; srpske hijene*). Niz spornih komentara bilo je i na nalogu IN4S-a na Fejsbuku (*treba zabraniti takvima da glasaju; koja je cijena žive stoke u Luksemburgu i Hanoveru, po kilogramu ili po grlu; treba im popaliti auto; treba im dat govno...*), te na račun predstavnika DPS-a (*mrš bijedo; fukaro plaćena*). Nije bilo spornih komentara na RTCG.

9. ANALIZA SLUČAJA

>> Miloš Ostojić i uvrede Bošnjacima <<

Predsjednik Revizorskog odbora „Luke Bar“ Miloš Ostojić iznio je krajem aprila na svom Fejsbuk nalogu niz uvreda na račun Bošnjaka, a islam nazvao lažnom vjerom. Ostojić je uhapšen zbog krivičnog djela izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje i, prema posljednjim informacijama, određen mu je pritvor od 30 dana. Odbor direktora i menadžement ove kompanije osudio je Ostojićevu izjavu i smijenio ga s te funkcije.³³

Analizirajući urednički sadržaj medija obuhvaćenih ovim istraživanjem³⁴ zaključili smo da su mahom objavljivali informacije o hapšenju Ostojića, te reakcije odbora direktora Luke Bar i drugih društvenih i političkih aktera. Na portalu Vijesti online nije bilo spornog sadržaja i govora mržnje, ali nije učinjen dodatni napor da se osvijetli kontekst i ukaže na to da je riječ o neprihvatljivom sadržaju.

Takav pristup uočen je i na portalu RTCG koji se objavljivanjem reakcija različitih aktera indirektno ogradio od sporne izjave, a napravljen je korak više da se čitaocima ponudi širi kontekst i pojašnjenje posljedica koje ovakav govor i rastuće tenzije imaju na crnogorsko društvo.

---

33. Vijesti online, Ostojić razriješen s funkcije u Luci Bar, 24. april 2023. Dostupno na: <https://bit.ly/3VkB0Dz>. Pristupano: 15. 6. 2023.

34. Koristeći se ključnim riječima relevantnim za ovaj događaj, u ova četiri analizirana medija tokom 22. i 23. aprila pronašli smo ukupno 26 tekstova – 9 na portalu CdM, 10 na portalu Vijesti, 6 na portalu RTCG, 1 na portalu IN4S. U komentarima čitalaca na portalu CdM bilo je 267 komentara, a na portalu Vijesti 559 komentara, na portalu RTCG 39, IN4S 4. Na Fejsbuk nalogu Vijesti online uz ovu objavu bilo je preko 145 komentara pratilaca, 189 na CdM-u, 30 na RTCG, 30 na IN4S-u.

U uredničkom sadržaju portala CdM uočena je sporna ocjena Stranke Pravde i pomirenja u kojoj se navodi da *pogled na svijet dotičnog nije za polemiku već za komisiju stručnog medicinskog osoblja kako bi utvrdili stepen mentalnog oboljenja i utvrđivanje terapije kako bi se dotični pokušao socijalizirati, u krajnjem, izolovati od ostatka društva*. Izjava je prenijeta bez ograde i bilo kakve uredničke intervencije iako sadrži neprimjereni govor koji je suprotan profesionalnim standardima.

Na portalu IN4S pronašli smo samo saopštenje Uprave policije u kojem se navodi da je Ostojić uhapšen.

U komentarima na portalu Vijesti online zabilježen je značajan broj komentara u kojima se relativizuje napad i odluka Tužilaštva za određivanje pritvora uz ocjenu da to nije rađeno prema srpskom narodu; uočeni su mizogini komentari na račun direktorke Centra za građansko obrazovanje Daliborke Uljarević. U pojedinim komentarima traži se zabrana rada DPS i BS, jer su *fašističke stranke*, a odobrava se verbalni napad na poslanika DPS-a Jevta Erakovića (*jeftini Jefto; ko bi njega dirao taj bi ruke isprljao...*). Uz to, u komentarima se navodi i da *treba uhapsiti pola Cetinja jer su napali Milatovića i staviti napade uz zid*, čime se aludira na strijeljanje.

I u komentarima na portalu CdM zabilježen je sporni govor na račun Ostojića (*dabogda ne izlazio nesoju; litijaš šljegao sa sjevera; da je za liječenje...*). U komentarima čitalaca na portalu RTCG nije uočen sporni sadržaj, dok je u komentarima čitalaca na portalu IN4S bilo nekoliko uvreda na račun Stojića (*debil*), te poruka da je *uhapšen jer je Srbin*.

Komentari na Fejsbuk nalogu Vijesti online obiluju spornim govorom na račun Ostojića (*treba ga prognati; i ranije su žvalave njuške sijale vjersku i nacionalnu mržnju; ovaj lik je psihički poremećen; ajvan obični; bolesnik; smeće jedno prljavo...*). Ništa bolja situacija nije ni na nalogu portala CdM gdje su objavljene teške uvrede za Ostojića (*ima neizlječivu bolest; traže da mu se oduzme državljanstvo; ovo je primjer nacizma; idiot; skot; bolesnik...*). Na Fejsbuk nalogu RTCG bilo je pojedinačnih uvreda (*džukela*), kao i na nalogu IN4S (*u ludaru s njim; islamisti...*). U komentarima čitalaca IN4S dominiraju poruke da je Ostojić uhapšen jer je Srbin, te da *Crnogorce i islamiste niko ne prijavljuje kad šire mržnju*.

10. ANALIZA SLUČAJA

>> „Ujedinjene ili ukrajinizacija“ <<

Portal IN4S je početkom aprila objavio kolumnu sveštenika Ognjena Femića pod naslovom „Ujedinjene ili ukrajinizacija“ u kojoj autor, između ostalog, navodi da je sadašnja Crna Gora je nastala na antidržavnim elementima, da je antipod države i da je „rat samo počeo u Ukrajini, ali da se tamo neće završiti i da je jedinstvo i ujedinjenje lijek od ukrajinizacije“.³⁵

35. Femić, Ognjen, Ujedinjenje ili ukrajinizacija, IN4s, 7. april 2023. Dostupno na: <https://bit.ly/3LHb1EA>. Pristupano: 15. 6. 2023.

Nakon objavljivanja ovog teksta, tužilaštvo je formiralo predmet da bi utvrdilo da li je u ovom slučaju počinjeno krivično djelo izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje. Tri analizirana medija Vijesti online, CdM i RTCG nijesu intenzivno izvještavali o ovom događaju.³⁶

Portal Vijesti je objavio samo tu informaciju, dok su na portalu CdM osim tih saopštenja, objavljene reakcije političkih i društvenih aktera, te jedna kolumna u kojoj se autor bavio tim slučajem. Tako je ovaj medij direktno ukazao na sporni tekst, te prenio članak sa Gradske TV u kojoj se analizira fenomen rastućeg govora mržnje u Crnoj Gori, te posljedica takvog govora koji dolazi iz uticajnih društvenih struktura kao što je crkva.

Na portalu RTCG nije bilo moguće pronaći informaciju o ovom događaju što može ukazati na to da je Javni servis propustio da skrene pažnju javnosti na ovaj problematični slučaj. Portal IN4S, osim spornog teksta, reakcije tužilaštva i javnosti predstavio je kao „podmuklu hajku Đukanovićeve medijske mafije i njihovih skutoñoša iz tužilaštva prema svešteniku Femiću“.

U komentarima čitalaca na portalu Vijesti nije zabilježen sporni sadržaj. Na portalu CdM bilo je pojedinačnih uvredljivih komentara na račun SPC i njenih sveštenika (*Crkva Srbije je sekta koja radi protiv Crne Gore i Crnogoraca; ćerajte ovu nacističko-fašističku fukaru; pop Femić i pop Mićović su dva zla*), dok je na portalu IN4S bilo uvreda za Crnogorce (*Monteprkno; Montenegro-ni...*) i niz optužbi na račun novinara i tužilaca.

Na nalogima ovih medija na društvenoj mreži Fejsbuk bilo je bezbroj uvreda. Na stranici Vijesti zabilježili smo brojne uvrede na račun SPC (*sve popove napolje; svetosavski smrduljan; zatvaraj stoku, pa potom nogu u guzicu i dozivotnu zabranu povratka u CG; masna popina...*), dok su na nalogu CdM bili pogrdni nazivi za Crnogorce (*Milogorci*) i uvrede na račun kolumniste ovog medija Dragana Bursaća (*ideološka olupina; majmune komunistički...*).

11. ANALIZA SLUČAJA

>> Uvrede za političarke <<

U jeku podnošenja izbornih lista za parlamentarne izbore, portal Aktuelno objavio je tekst pod naslovom „Odlazak starleta političke prostitucije“, u kojem se navodi da dosadašnje poslanice GP URA Božena Jelušić i Suada Zoronjić neće biti listi za ove izbore.³⁷ Tri od četiri analizirana medija s različitim intenzitetom izvještavala su o ovom slučaju.³⁸

36. Koristeći se ključnim riječima relevantnim za ovaj događaj, u ova četiri analizirana medija tokom 7. i 8. aprila pronašli smo ukupno 7 tekstova – 4 na portalu CdM, 1 na portalu Vijesti, te na dva na portalu IN4s. U komentarima čitalaca na portalu CdM bilo je 53 komentara, na portalu IN4S 30, a na portalu Vijesti 28 komentara. Na Fejsbuk nalogu Vijesti online uz ovu objavu bilo je preko 53 komentara pratilaca, 22 na CdM-u, 12 na IN4S-u.

37. Aktuelno.me, Odlazak startleta političke prostitucije, 19. 5. 2023. Dostupno na: <https://bit.ly/3J24ld0>. Pristupano: 15. 6. 2023.

38. Koristeći se ključnim riječima relevantnim za ovaj događaj, u ova četiri analizirana medija 19. i 20. maja pronašli smo ukupno 13 tekstova – 9 teksta objavljena na portalu Vijesti, 2 na RTCG-u i 2 na CdM-u. Na portalu Vijesti bilo je 48 komentara čitalaca, a na CdM-u četiri, a na portalu RTCG-a dva.

Portal Vijesti je prenio reakcije nevladinih organizacija i političkih aktera koji su osudili ovakvo pisanje. Ovaj medij prenio je i stav URE koja je Aktuelno nazvala *kvazi portalom, jeftinim pamfletom opskurnih političko-mafijaških struktura*. Portali CdM i RTCG objavili su nekoliko reakcija političkih aktera i civilnog društva o ovom slučaju indirektno ukazujući na neprihvatljiv govor prema ženama u politici. Nije uočeno da je neki od analiziranih portala, osim prenošenja reakcija i saopštenja, detaljno pristupio toj temi i objasnio štetne posljedice ovakvog govora po učešće žena u politici i njihov aktivizam u kojima se opravdaju uvrede na račun Jelušić i Zoranjić (*Poslanice su izabrale javni posao koji sa sobom nosi teret; kasno je za suze; bolje bi ti bilo gospođo da se nijesi pojavljivala u politici...*), a kroz nekoliko komentara čitaoci su potencirali i gašenje portala Aktuelno. Portal IN4S nije izvještavao o ovom slučaju. Nijedan tekst o ovom slučaju nije prenesen na Fejsbuk stranice analiziranih portala.

12. ANALIZA SLUČAJA

>> Napad na psihologa Petra Markovića <<

Psiholog Petar Marković, gostujući u medijima povodom dva masovna ubistva u Srbiji, postao je meta uvreda i ismijavanja.³⁹ Tu informaciju objavila je nevladina organizacija Sistem koja je zabilježila i pozive na fizički linč Markovića, što je rezultiralo ugrožavanjem njegove bezbjednosti. Tri od četiri analizirana medija izvjestila su o ovom slučaju.⁴⁰

Portal Vijesti i portal CdM izvještavali su o ovom slučaju prenoseći informacije NVO Sistem, izjave Markovića i reakcije društvenih aktera koje su osudile ovaj slučaj. Nije uočeno da su ovi mediji fenomenološki pristupili slučaju niti detaljno objasnili posljedice širenja uvredljivog govora u javnom prostoru. Portal RTCG objavio je informaciju da su podnesene tužbe protiv svih koji su ugrožavali bezbjednost Markovića. Na portalu IN4S nije bilo moguće pronaći informacije o ovom slučaju.

U komentarima na portalima etabliranih medija, uočeno je nekoliko spornih komentara koji se tiču Markovićevo izgleda i seksualnog opredjeljenja, npr. na portalu Vijesti (*Ovaj da bude primjer deci je katastrofa za društvo; Očaj; Ovo nikad neće biti prihvaćeno ovdje, pomirite se s tim*), kao i na portalu CdM (*Markoviću, trebaš imati poslovan kod dres kad radiš s pacijentima pogotovo sa djecom, jer kad te vide u helanke kožne i haljine pitaju se što je s tobom*).

S druge strane, na Fejsbuk profilima Vijesti i CdM uočen je veliki broj komentara kojima se vrijeđa Marković (*A pucalo se kad se rodio, da su znali da će bit ovakav u kolijevku bi pucali*;

39. Vijesti online, Prijavljeno ugrožavanje bezbjednosti psihologa Petra Markovića, 7. 5. 2023. Dostupno na: <https://bit.ly/30TcF86>. Pristupano: 15. 6. 2023.

40. Koristeći se ključnim riječima relevantnim za ovaj događaj, u ova tri analizirana medija od 7. i 18. maja pronašli smo ukupno 10 tekstova – 5 tekstova objavljenih na portalu Vijesti, 4 na CdM-u i jedan na RTCG. Na portalu Vijesti bilo je 109 komentara čitalaca, a na CdM-u 36 Na Fejsbuk naložima ovih medija bilo je na Vijestima 116, a na stranici CdM-a 275.

Jadan on. Bolest je čudo. Ne daj Bože nikome. Nijesi ti kriv. Krivi su ti što te promovišu. Smiri se mučeniče; Ti si maligna osoba za ovo društvo i niko te neće ne boj se tać prstom; Ne brukajte CG naše pretke oni se prevrću u grobu zbog ovakvih potomaka; nedopustivo je da deca slušaju nekoga ko forsira priču da se još nije odlučio kog je pola; Pa on direktno uništava porodicu, našu decu i državu; Ljudska spodoba a još veća ona koja ga propagira; Zbog takvih nakaza i takve ideologije se i dešavaju sva ova zla; Njega je Bog ubio.....to mu je sasvim dovoljno).

13. ANALIZA SLUČAJA

>> Kako partijarh vrijeđa žene <<

Patrijarh SPC Porfirije Perić je, sredinom maja, optužbe da *crkva i on ne vode računa o ženama*, koje su uslijedile nakon što je kazao da se *iza rodno senzitivnog jezika krije borba protiv braka i porodice* – nazvao zamjenom teza. Komentarišući te optužbe, on je za žene koristio uvredljive riječi poput *jadnice, bitango, bijedo i intelektualno, duhovno nedonošče*. Analizirani mediji su o ovom slučaju intenzivno izvještavali.⁴¹

Portal Vijesti prenio je isječak iz Portifirijevog govora koji je objavljen na društvenoj mreži Tviter, kao i reakcije različitih društvenih aktera iz Srbije koji su reagovali i osudili ovaj govor. Taj slučaj bio je tema i kolumne jednog od urednika ovog medija, u kojoj je direktno ukazano na problematičan govor upućen ženama.⁴²

I portal CdM objavio je snimak Portifirijevog govora, te reakcije brojnih aktivista iz Crne Gore i Srbije koji su kritikovali ovaj govor. Naslovima teksta (*Ženomrzac ili patrijarh SPC: Porfirije brutalno osuo po kritičarkama; Govor Porfirija razbiješnio javnost: Kako može bijednica, a zločin je psihološkinja*) CdM je jasno iskazao osuđujući stav prema tom slučaju. Oba medija su prenijela reakcije SPC i predsjednika Srbije Aleksandra Vučića koje su bile afirmativne u odnosu na ovaj slučaj. Portal IN4S objavio je samo patrijarhovu reakciju na *brutalne neistine i klevete na račun crkve*, a informacije o govoru u kojem je patrijarh vrijeđao žene nije bilo moguće pronaći. Te informacije nijesmo mogli pronaći ni na portalu RTCG.

Na portalima Vijesti online i CdM nije uočen veliki broj spornih komentara, ali jesu uvrede na račun patrijarha i SPC (*Ovo je zlo; SPC je prosto leglo zla na ovim prostorima; klerofašizam u najrigidnijoj formi; sekto*), dok je na IN4S uz tekst na ovu temu bio samo jedan komentar.

Na Fejsbuk nalogu portala Vijesti je uočen niz komentara u kojima se vrijeđa Porfirije (*Svetosavska sekta i njihov guru; Sotona*), a bilo je i onih koji su podržavali izjavu SPC (*Svaka mu je na mjestu; Kome smeta SPC ima sektu, pa nek tamo ide*). U nekim od komentara vrijeđan je i

41. Koristeći se ključnim riječima relevantnim za ovaj događaj, u ova tri analizirana medija od 13. i 23. maja pronašli smo ukupno pet tekstova objavljenih na portalu Vijesti, pet na CdM-u i jedan na IN4S. Na portalu Vijesti bilo je 182 komentara čitalaca, na CdM-u 98, a na portalu IN4S jedan komentar. Na Fejsbuk nalogu Vijesti uočeno je 258 komentara.

42. Balša Brković, Ponižavanje, Vijesti online, 20. 5. 2023, Dostupno na: <https://bit.ly/3X6gzww>, Pristupano: 15. 6. 2023.

kolumnista Vijesti Balša Brković (*Brkoviću poserem ti se u brk; DPS Ustaše sa Cetinja se uzbudile i dalje mrze sve srpsko*) koji se oglasio povodom ovog slučaja.

14. ANALIZA SLUČAJA

>> Nož, žica, Podgorica <<

Veća grupa navijača Sutjeske iz Nikšića uzvikivala je „Nož, žica, Podgorica“ podgoričkim ulicama pri dolasku na gradski stadion uoči fudbalske utakmice finala Kupa Crne Gore. Slogan je asocijacija na „Nož, žica, Srebrenica“, kojim se veliča genocid u kojem je 1995. u Srebrenici, u Bosni i Hercegovini, ubijeno više od osam hiljada Bošnjaka. Više državno tužilaštvo u Podgorici formiralo je predmet.

Analizirani mediji različito su izvještavali o ovom slučaju.⁴³

Portali Vijesti online, CdM i RTCG uglavnom su objavljivali reakcije, ali su propustili da daju sveobuhvatnu analizu i ukažu na opasnost od ovakvih pokliča, kao i da ukažu da u izjavama predsjednika opštine Nikšić osim osude ima i relativizacije slučaja. Na portalu RTCG nije bilo moguće pronaći osnovnu informaciju o događaju, a IN4S uopšte nije izvijestio o ovom slučaju.

U komentarima čitalaca i na portalima Vijesti online i CdM zabilježen je veliki broj onih u kojima se slučaj relativizuje (*navijači iz Pg i NK nikad se nisu voljeli i preskočite nas vaše zavađivačke politike, da pola navijača ni ne zna što su skandirali, da navijači uvijek pjevaju što im je drago a da političari zavađaju narod*), a uočili smo i komentare u kojima se skandiranje opravdava (nije nam jasno koga ovo vrijeđa).

Pojedini komentari sadržali su uvrede, pozive na nasilje. Na portalu CdM u komentarima čitalaca navijače nazivaju *idiotima*, tvrde da *ih treba protjerati*, da je *zbog takvih postojao Goli Otok, da su spodobе*.

Na portalu Vijesti online uočili smo i mizogene poruke na račun Aleksandre Vuković-Kuč (*O, srećno bilo u oba doma i gornji i donji; Ovo je Milo intervenisao preko tazbine; Dok ne vidjeh kapuljaču nijesam znao o kome se radi; Dako bude sve mirnije*), a na portalu CdM za predsjednicu parlamenta Danijelu Đurović da je raspuštenica.

U komentarima na Fejsbuku stranicama Vijesti i CdM zabilježene su teške uvrede, psovke i pozivi na nasilje (*bilmezi; treba da smrde u prdekanu; grupa narkomana; splačine ljudske; pi... nikšićke; bagra genocidna; rade za svinjolikog; bolesnici*).

43. Koristeći se ključnim riječima relevantnim za ovaj događaj, u ova tri analizirana medija tokom 30. maja, pronašli smo ukupno 14 tekstova objavljenih na portalu Vijesti i 21 na CdM-u, 9 na portalu RTCG. Na portalu Vijesti bilo je 167 komentara čitalaca, na CdM-u 202 komentara, a na RTCG 37. Na Fejsbuk nalogu Vijesti uočeno je 153 komentara, a na nalogu CdM-a 40.

15. ZAKLJUČAK

U odnosu na dva prethodna polugodišnja monitoringa, Institut za medije je od januara do jula 2023. zabilježio više slučajeva/izjava/događaja koji generišu/sadrže uvrede na nacionalnoj, vjerskoj, polnoj i seksualnoj osnovi ili za koje se sumnja da sadrže elemente govora mržnje.

Tri etablirana onlajn medija koja smo ovim monitoringom analizirali nijesu kreirali niti objavljivali uvredljivi, zapaljivi govor niti elemente govora mržnje. S druge strane, na portalu IN4S objavljen je tekst zbog kojeg je tužilaštvo formiralo predmet da bi utvrdilo je li ovom objavom autor počinio krivično djelo izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje.

Iako etablirani mediji u uredničkim sadržajima nijesu izvor govora mržnje i spornog govora, oni i dalje selektivno pristupaju tom pitanju, pa u izvještajima različito vrednuju pojavu spornog govora u javnom prostoru. Nedostaju neselektivna, kritička osuda uredništva u odnosu na sporni govor i tekstovi kojima bi se ukazalo na štetne posljedice takvog govora po društvo.

I tokom ovog monitoringa zabilježene su osude na račun žena koje se bave javnim poslom, diskriminatorni stavovi i uvrede. Uz to, bilo je i primjera širenja uvreda zbog fizičkog izgleda društvenih aktera. U takvim slučajevima mediji dovoljno ne ukazuju na problem, ne pristupaju mu fenomenološki i ne ukazuju direktno na štetne posljedice takvog govora po društvo.

Ukoliko izbjegavaju izvještavanje o spornom govoru ili ako čitaocima ne daju dodatno objašnjenje i činjenice važne za razumijevanje, mediji rizikuju da se svrstaju na stranu onih koji neprihvatljivi sadržaj objavljuju i da budu kanal kojim će se takvi sadržaji dalje širiti.

U odnosu na broj odobrenih komentara čitalaca na portalima, etablirani mediji postepeno unapređuju moderaciju, ali je i dalje u komentarima primjetan sporni govor. Posebno su problematični komentari usmjereni na žene koje se bave javnim poslom, LGBTQ osobe i pripadnike manjinskih naroda.

U komentarima čitalaca prisutno je relativizovanje problematičnih izjava, kao i istorijski revizionizam. Osim portala RTCG koji na Fejsbuku objavljuje oprezno birani sadržaj, nalozi ostalih analiziranih medija obiluju teškim uvredama, psovkama i spornim govorom. Mediji bi trebali razmotriti preuzimanje odgovornosti za sadržaj na svojim nalogima na društvenim mrežama te pažljivije filtrirati komentare korisnika.

Tim pristupom pokazali bi da su odgovorni i odlučni u sprečavanju širenja uvredljivog govora i govora mržnje u javnoj komunikaciji. U suprotnom rizikuju gubitak kredibiliteta i sankcije.

LITERATURA

Zakoni i pravilnici

- Evropska konvencija o ljudskim pravima; Dostupno na: <http://bit.ly/3V6KQtg>
- Kodeks novinara i novinarki Crne Gore. Dostupno na: <http://bit.ly/3AL44fU>
- Krivični zakonik Crne Gore („Službeni list Republike Crne Gore“, br. 070/03 od 25. 12. 2003, 013/04 od 26. 2. 2004, 047/06 od 25. 7. 2006, „Službeni list Crne Gore“, br. 040/08 od 27. 6. 2008, 025/10 od 5. 5. 2010, 073/10 od 10. 12. 2010, 032/11 od 1. 7. 2011, 064/11 od 29. 12. 2011, 040/13 od 13. 8. 2013, 056/13 od 6. 12. 2013, 014/15 od 26. 3. 2015, 042/15 od 29. 7. 2015, 058/15 od 9. 10. 2015, 044/17 od 6. 7. 2017, 049/18 od 17. 7. 2018, 003/20 od 23. 1. 2020, 026/21 od 8. 3. 2021), Dostupno na: <http://bit.ly/3i58RSN>
- Recommendation CM/Rec(2022)16[1] of the Committee of Ministers to member States on combating hate speech, Council of Europe, Dostupno na: bit.ly/42Nbryx
- Ustav Crne Gore („Službeni list Crne Gore“, br. 001/07 od 25. 10. 2007, 038/13 od 2. 8. 2013) Dostupno na: <http://bit.ly/3AKZtKG>
- Zakon o elektronskim medijima („Službeni list Crne Gore“, br. 046/10 od 6. 8. 2010, 040/11 od 8. 8. 2011, 053/11 od 11. 11. 2011, 006/13 od 31. 1. 2013, 055/16 od 17. 8. 2016, 092/17 od 30. 12. 2017), Dostupno na: <http://bit.ly/3Vco8jy>
- Zakon o javnom redu i miru („Službeni list Crne Gore“, br. 064/11 od 29. 12. 2011, 056/20 od 15. 6. 2020), Dostupno na: <https://bit.ly/3zP5D94>
- Zakon o medijima („Službeni list Crne Gore“, br. 082/20 od 6. 8. 2020). Dostupno na: <https://bit.ly/3x3aCEo>
- Zakon o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama („Službeni list Crne Gore“, broj 51/2017 od 3. 8. 2017). Dostupno na: <https://bit.ly/3NvwHjJ>
- Zakon o zabrani diskriminacije („Sl. list CG“, br. 46/2010, 40/2011 – dr. zakon, 18/2014 i 42/2017), Dostupno na: <https://bit.ly/3Pd6ETK>

Analize, izvještaji i istraživanja

- Baza ocijenjenih medija, platforme za provjeru informacija Raskrinkavanje.me. Dostupno na: bit.ly/3h6LaJT
- Bogdanović, Milica, Političko-ekonomske osnove medija i komunikacija u Crnoj Gori koji šire govor mržnje, propagandu i dezinformacije, Institut za medije Crne Gore, 2020. Dostupno na: bit.ly/3YcEgU3
- Social Media Stats in Montenegro – May 2023, Statcounter Global Stats, Dostupno na: <http://bit.ly/3jypXtk>

Članci i prilozi iz medija

- A plus portal, Alternativa upozorava: Spremno ćemo dočekati one koji vanrednim letovima dolaze na glasanje, 25. mart 2023. Dostupno na: <https://bit.ly/3LHbMNY>
- Aktuelno.me, Odlazak startleta političke prostitucije, 19. 5. 2023. Dostupno na: <https://bit.ly/3J24ld0>
- Brković, Balša, Ponižavanje, Vijesti online, 20. 5. 2023, Dostupno na: <https://bit.ly/3X6gzvw>
- CdM, Policija: U saopštenju Savković-Vukčević nema krivične ni prekršajne odgovornosti, nema potrebe da daje izjavu, 29. 1. 2022. Dostupno na: <https://bit.ly/43EPqTD>
- CdM, Savković-Vukčević pozvana da se javi u policiju zbog izjave o Udruženju novinara, 29. 1. 2022. Dostupno na: <https://bit.ly/43W4hJP>
- CIN, RTCG i Sadiković neprimjerenim šalama nanose bol žrtvama, 17. 2. 2022. Dostupno na: bit.ly/3EsNxyY
- Femić, Ognjen, Ujedinjenje ili ukrajinizacija, IN4S, 7. april 2023. Dostupno na: <https://bit.ly/3L-Hb1EA>
- IN4S, Pjevati ili ne pjevati? Kako ugoditi muslimanskim prvacima u Crnoj Gori?, Prije pet mjeseci, Dostupno na: <https://bit.ly/3JbgbqL>
- IMCG, Reagovanje: Pogrešnim kontekstom uskraćeno poštovanje ženama i djevojkama koje su preživjele osvetničku pornografiju, 8. 2. 2022. Dostupno: <https://bit.ly/4407nvJ>
- Institut za medije, Ombudsmanka RTCG prihvatila prigovor IMCG u slučaju Sadiković, 22. 2. 2022. Dostupno na: bit.ly/41ruMFT
- Janković, Srđan, Pritisak na crnogorsku dijasporu pred drugi krug predsjedničkih izbora, Radio Slobodna Evropa, 27. mart 2023. Dostupno na: <https://bit.ly/42eNfF9>
- Vijesti online, Ostojić razriješen sa funkcije u Luci Bar, 24. april 2023. Dostupno na: <https://bit.ly/3VkBoD>
- Vjesti online, Prijavljeno ugrožavanje bezbjednosti psihologa Petra Markovića, 7. 5. 2023. Dostupno na: <https://bit.ly/30TcF86>

UVREDE I MRŽNJA U CRNOGORSKIM MEDIJIMA III dio

Rezultati polugodišnjeg monitoringa
sadržaja u onlajn medijima

Projekat finansira
Evropska unija

CEDEM
CENTAR ZA DEMOKRATIJU I LJUDSKA PRAVA

info

Crna Gora
Ministarstvo javne uprave,
digitalnog društva i medija

INSULTS AND HATE IN MONTENEGRO MEDIA **PART III**

Results of the semi-annual monitoring
of content in online media

Crna Gora
Ministarstvo javne uprave,
digitalnog društva i medija

The analysis is part of the project “Diagnosis and Therapy of Freedom of Expression, Hate Speech and Ethnic Tensions”, which is carried out by the Centre for Democracy and Human Rights (CEDEM) in cooperation with partners, the Montenegro Media Institute and UL Info, in order to raise awareness about the harmfulness of spreading offensive speech, hate speech and misinformation, and a proactive approach to prevention in suppressing such forms of prohibited and illegal communication. The project was financed by the European Union and co-financed by the Ministry of Public Administration, Digital Society and Media. The analysis is the sole responsibility of the organisations implementing the project and does not necessarily reflect the views of the donors.

INSULTS AND HATE IN MONTENEGRO MEDIA PART III

Results of the semi-annual monitoring of content in online media

AUTHOR-RESEARCH TEAM:

Milica Bogdanović, Teodora Đurnić, Vesna Rajković-Nenadić

EDITOR:

Olivera Nikolić

PROOF READER:

Lida Vukmanović-Tabaš

TRANSLATION INTO ENGLISH LANGUAGE:

Vladimir Vulanović

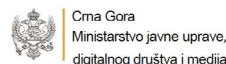
GRAPHIC DESIGN:

Maja Mirković

PUBLISHER:

Institut za medije Crne Gore
Podgorica, jun 2023.

© Montenegro Media Institute and authors

CONTENTS

1. INTRODUCTION	4
2. DEFINITION AND REGULATION OF HATE SPEECH	5
3. CASE STUDY >> Nikšić mayor and hate speech	8
3.1. Serious insults in reader's comments	9
3.2. Facebook, the source of insults and hatred	9
4. CASE STUDY >> Nela Savković-Vukčević and the Association of Journalists	10
5. CASE STUDY >> Frescoes in the church in Rožaje	11
6. CASE STUDY >> Sead Sadiković And Photomontage	12
7. CASE STUDY >> Attacks on presidential candidates	13
7.1. The case of the attack on Jakov Milatović	13
7.2. Death threats to presidential candidates	15
8. CASE STUDY >> The diaspora comes to vote	16
9. CASE STUDY >> Miloš Ostojić and insults against Bosniaks	18
10. CASE STUDY >> “Unification or Ukrainianisation”	19
11. CASE STUDY >> Insults against women politicians	20
12. CASE STUDY >> Attack on psychologist Petar Marković	21
13. CASE STUDY >> How the patriarch insults women	22
14. CASE STUDY >> Knife, wire, Podgorica	23
15. CONCLUSION	24

1. INTRODUCTION

In the public space in Montenegro, the spread of unacceptable speech and hate speech is not rare, and such communication is further encouraged by political and social crises. There is no strategic approach to solving this problem yet, and the struggle is reduced to individual reactions of institutions and preventive activities of the civil sector.

On the other hand, the media is faced with a constant ethical challenge - how to report on unacceptable speech and hate speech spread by various social actors in public communication, on online platforms and on social networks.

Because of all this, the Montenegro Media Institute (MMI), during 2022 and 2023, monitored how journalists apply the rules of the profession while reporting on cases of spreading insults, inflammatory speech and hate speech.¹

The aim of this research was to highlight the importance of observing the legal regulations and the Code of Journalists of Montenegro when reporting on offensive, inflammatory and hate speech, without the intention of making final assessments about the application of the Code.

The research involved several phases:

Continuous monitoring of media content in three established² online media (Vijesti online, CdM and RTCG) in the period from January to June 2023, and the IN4S portal, which is not registered in the media register of the Ministry of Culture and Media and which was recognised in previous research as a media that disseminates controversial content.³

Highlighting events/incidents that generate/contain insults on a national, gender and sexual basis or that we suspect contain elements of hate speech.

Analysis of the media coverage of these events/incidents through the following questions: did the media report on statements containing insults or elements of hate speech, did they only convey disputed statements or they had a critical attitude towards them, did they offer readers additional information to understand a particular case.

---

1. Hate speech is a term used in a narrower sense for the criminal offence of inciting national, racial and religious hatred and intolerance, and in a broader sense as a label for socially unacceptable public speech that spreads prejudice, stigmatises and belittles certain social groups, especially minority and vulnerable groups.

2. We define established media as media that, through long-term production of media content, have become a relevant source of information and a place for discussion on topics of public interest. Media that have a significant audience, influence and resources. For the purpose of this analysis, we included the Vijesti online portal, CdM and the Radio-television of Montenegro (RTCG) portal in that category.

3. Database of rated media, information verification platform Raskrinkavanje.me. Available at: bit.ly/3h6LaJT, Accessed on: 15 June 2023.

Monitoring whether the media that reported on these events/incidents adequately moderates comments in accordance with the Law on Media and thus prevents the further spread of insults and hate speech.

Monitoring whether the analysed media adequately moderates user comments on their accounts on the social network Facebook⁴ thus preventing the further spread of insults and hate speech.

The collecting of published information was done through simple and accessible searches, using keywords relevant to those events/incidents, and through the Crowtangle application, which enabled us to monitor posts on the Facebook social network.

During the research, we were guided by the fact that the Council of Europe considers that hate speech covers a number of expressions of hatred that differ in their seriousness, the damage they cause and their impact on members of certain groups in different contexts, namely:

- hate speech that is prohibited by criminal law
- hate speech that does not reach the level of severity required for criminal liability, but is nevertheless subject to civil or administrative law
- offensive or harmful types of expression that are not serious enough to be legitimately restricted by the European Convention on Human Rights, but still require alternative responses and prevention.⁵

The research was carried out within the project “Diagnosis and Therapy of Freedom of Expression, Hate Speech and Ethnic Tensions”, which is carried out by the Centre for Democracy and Human Rights (CEDEM), MMI and UL Info, in order to raise awareness about the harmfulness of the spread of offensive speech, hate speech and misinformation.

2. DEFINITION AND REGULATION OF HATE SPEECH

Any controversial speech (swear words, insults, inflammatory speech, etc.) reported by the media is not necessarily hate speech.⁶

Hate speech is speech prohibited by law, and the limits of freedom of expression are estab-

---

4. Citizens of Montenegro most often use the Facebook social network. Statistics show that over 82% of citizens have a Facebook account. More information at: <http://bit.ly/3jypXtk>. Accessed on: 16 June 2023

5. Recommendations of the Committee of Ministers to member states on the fight against hate speech adopted at the 132nd session of the Committee of Ministers, 20 May 2022. Available at: bit.ly/44bnOWr

6. In the recommendations of the Council of Europe, the difference between hate speech, which is prohibited by law, and other types of offensive or harmful expression that does not reach the level of criminal liability, but requires alternative responses, is described. More information at: bit.ly/42Nbryx

lished by international standards that take precedence over national legislation. Any restriction of freedom of speech must meet certain conditions.

According to the European Convention on Human Rights, freedom of expression can be limited if the interests of national security, territorial integrity or public safety are at stake, to prevent disorder or crime, to protect health or morals, to protect the reputation or rights of others, to prevent the disclosure of information received in confidence or to preserve the authority and impartiality of the judiciary.⁷

In addition, the Constitution of Montenegro protects the right to freedom of expression, which can only be limited by another's right to dignity, reputation and honour, and if public morals and the safety of the citizens of Montenegro are threatened. The Constitution prohibits inciting hatred on any basis and discrimination.⁸

The Criminal Code of Montenegro prescribes a sentence of six months to five years in prison for anyone who "publicly incites violence or hatred against a group or a member of a group determined on the basis of race, skin colour, religion, origin, state or national affiliation".⁹ The Criminal Code contains other criminal acts under which hate speech can be subsumed, such as racial and other discrimination.

Hate speech is also defined by the Law on Prohibition of Discrimination as "any form of expression of ideas, claims, information and opinions that spreads, inflames, incites or justifies discrimination, hatred or violence against a person or group of persons because of their personal characteristics, xenophobia, racial hatred, anti-Semitism or other forms of hatred based on intolerance, including intolerance expressed in the form of nationalism, discrimination and hostility against minorities. In addition, any unwanted behaviour, including harassment through audio and video surveillance, mobile devices, social networks and the Internet, which has the aim or effect of violating personal dignity, causing fear, feeling of being humiliated or insulted, or creating a hostile, humiliating or abusive environment".¹⁰

The Law on Public Order and Peace stipulates that anyone who, by speech, inscription, sign or otherwise, insults another person or group, in a public place, on the basis of national, racial or religious affiliation, ethnic origin or other personal characteristic, shall be fined from €250 to

---

7. European Convention on Human Rights; Available at: <http://bit.ly/3V6KQtg>; Accessed on: 15 June 2023

8. Everyone has the right to freedom of expression by speech, written word, image or otherwise. The right to freedom of expression can only be limited by another's right to dignity, reputation and honour and if public morality or the security of Montenegro is threatened. Article 47 of the Constitution of Montenegro ("Official Gazette of Montenegro", no. 001/07 of 25 October 2007, 038/13 of 2 August 2013) Available at: <http://bit.ly/3AKZtKG>; Accessed on: 15 June 2023

9. Article 370 of the Criminal Code of Montenegro ("Official Gazette of the Republic of Montenegro", No. 070/03 of 25 December 2003, 013/04 of 26 February 2004, 047/06 of 25 July 2006, "Official Gazette of Montenegro", No. 040/08 of 27 June 2008, 025/10 of 5 May 2010, 073/10 of 10 December 2010, 032/11 of 1 July 2011, 064/11 of 29 December 2011, 040/13 from 13 August 2013, 056/13 from 6 December 2013, 014/15 from 26 March 2015, 042/15 from 29 July 2015, 058/15 from 10 September 2015, 044/17 of 7 June 2017, 049/18 of 7 July 2018, 003/20 of 23 January 2020, 026/21 of 3 August 2021), Available at: <http://bit.ly/3i58RSN>; Accessed on: 15 June 2023

10. Article 9a of the Law on Prohibition of Discrimination ("Official Gazette of Montenegro", no. 46/2010, 40/2011 - other laws, 18/2014 and 42/2017), Available at: <https://bit.ly/3Pd6ETK>; Accessed on: 15 June 2023

€1,500 or imprisonment for up to 60 days.¹¹ In addition, the Law on Prevention of Violence and Misbehaviour at Sports Events prohibits the shouting of words that call for and incite armed conflict or violence, hatred or intolerance and discrimination.¹²

The Law on Media too prohibits the publication of information that expresses ideas, claims and opinions that cause, spread, incite or justify discrimination, hatred or violence against a person or group of persons because of their personal characteristics, political, religious or other beliefs, xenophobia, racial hatred, anti-Semitism or other forms of hatred based on intolerance, including intolerance expressed in the form of nationalism, discrimination and hostility against minority people and other minority national communities.¹³

According to this law, online media are obliged to remove a comment that is clearly illegal content, without delay, and no later than within 60 minutes of learning about it or receiving a report from another person that the content is illegal..¹⁴

Also, according to the Law on Electronic Media, audio-visual media services may not incite hatred or discrimination on the basis of race, ethnicity, skin colour, gender, language, religion, political or other belief, national or social origin, property status, trade union membership, education, social position, marital or family status, age, health condition, disability, genetic inheritance, gender identity or sexual orientation. If a legal entity broadcasts a program that emphasises and supports violence, drug addiction or other types of criminal behaviour, the law provides for a fine of €500 to €6,000.¹⁵

The Code of Journalists of Montenegro too states that the media must not publish material that would cause the spread of hostility and hatred, and that they must take special care not to contribute to the spread of hatred in any way when reporting on events or phenomena that contain elements of hatred. The Code also stipulates that online media should define their own internal rules for readers' comments to avoid illegal and unethical content, with full respect for freedom of expression.¹⁶

---

11. Article 19 of the Law on Public Order and Peace ("Official Gazette of Montenegro", No. 064/11 of 29 December 2011, 056/20 of 15 June 2020), Available at: <https://bit.ly/3zP5D94>, Accessed on: 15 June 2023.

12. Article 2 of the Law on Prevention of Violence and Misbehaviour at Sports Events ("Official Gazette of Montenegro, No. 51/2017" dated 3 August, 2017). Available at: <https://bit.ly/3NvvHjJ>, Accessed on: 15 June 2023.

13. Article 36 of the Law on Media ("Official Gazette of Montenegro", No. 082/20 of 6 August, 2020). Available at: <https://bit.ly/3x3aCEo>, Accessed on: 15 June 2023.

14. Article 26 of the Law on Media ("Official Gazette of Montenegro", No. 082/20 of 6 August, 2020). Available at: <https://bit.ly/3x3aCEo>, Accessed on: 15 June 2023.

15. Article 48 of the Law on Electronic Media ("Official Gazette of Montenegro", No. 046/10 of 6 August 2010, 040/11 of 8 August 2011, 053/11 of 11 November 2011, 006/13 of 31 January 2013, 055/16 from 17 August 2016, 092/17 from 30 December 2017), Available at: <http://bit.ly/3Vco8jy>; Accessed on: 15 June 2023

16. The Code of Journalists of Montenegro. Available at: <http://bit.ly/3AL44fU>; Accessed on: 15 June 2023

3. CASE STUDY

>> Nikšić mayor and hate speech <<

At the end of January, a video from social networks was published in the media in which the mayor of Nikšić, Marko Kovačević (Democratic Front), sings the song From Glava Zete to the Town of Spuž in which a part reads: “The Turks are howling, their women are crying”. The NGO Human Rights Action called on the Prosecutor’s Office to qualify this song as hate speech. The analysed media reported differently on this disputable content.¹⁷

The CdM portal reported extensively on the case, saying in the title that it was “a scandalous event”, published the video and especially the text of the controversial song. Through several columns, it was pointed out that the song contains elements of hate speech and calls for the extermination of Muslims. CdM transmitted the statements of public figures from social networks who shared the video and pointed out the problematic content. The footage of the disputed event was thus published in several articles on that portal.

Vijesti online reported the announcement of the Bosniak Party (BS) leader, Ervin Ibrahimović, who posted the video on Twitter.¹⁸, and the reactions and condemnations of various political actors. By conveying reactions of condemnation, this media indirectly distanced itself from the controversial content. Both CdM and Vijesti online broadcast the correspondence between Marko Kovačević and the president of the Islamic Community, who claimed that it was an example of hate speech.

RTCG reported this event sparingly. That media only published reactions to Kovačević’s announcement and failed to report on the event itself. Kovačević’s announcement about this event was published separately, and the correspondence between Kovačević and Fejzić was published in one text. This media did not clearly indicate that it was disputable speech, nor did it provide readers with a broader political context and problematise the spread of hate speech in the public.

IN4S described this case as an unprecedented hunt against Kovačević led by a part of the media and political structures that consider him a thorn in the side as a clear and declared representative of the Serbian people in Montenegro, while he called the condemnations of the public and political actors a malicious campaign. They did not find the controversial recording published in this medium. As a continuation of reporting on this anti-Serbian hysteria, as it was called, IN4S published a comment titled “To sing or not to sing? How to please Muslim leaders in Montenegro?”.¹⁹

---

17. Using keywords relevant to this event, in the period from 13 to 19 January, we found 10 posts on the Vijesti online portal, 29 on the CdM portal, 6 on the RTCG portal and 12 posts on the IN4S portal. There were over 1,000 readers’ comments on the Vijesti online portal, over 900 on the CdM portal, more than 100 on the IN4S portal and about 60 on the RTCG portal. There were over 1,300 reader comments on the Vijesti online Facebook account, about 130 on the CdM portal, and over 70 on IN4S.

18. The video is available on Ervin Ibrahimović’s Twitter profile: <https://bit.ly/3PhzDWy>

19. IN4S, To sing or not to sing? How to please the Muslim leaders in Montenegro?, Five months ago, Available at: <https://bit.ly/3JgbqL>. Accessed on: 15 June 2023

All analysed media published the information that Kovačević received death threats through social networks.

3.1. Serious insults in readers' comments

This case generated several hundred comments from readers on the Vijesti online and CdM portals. In many comments on these portals, there was support for Kovačević and downplaying of the effects of the disputed song. The dominant view was that it is an old folk song that glorifies the fight against the Ottoman Empire and has nothing to do with today's Muslims in Montenegro. On the CdM portal, there were comments from readers with curses and insults against Kovačević (*sick people; the scum needs to be lustrated; Chetniks are servants of Nazis and fascists; chump*) and individual comments with elements of hatred (*call for an investigation of Chetniks in Montenegro*). The news about threats to Kovačević is dominated by messages that he or people close to him are behind the threats, as well as that he deserved it (*who lives by the sword, dies by the sword*).

Not many reader comments were recorded on the RTCG portal, and individual controversial comments were recorded. On the IN4S portal, there were serious insults against the opposition representatives who condemned Kovačević's statement (bandits; sectarians; Ivan Dumba** Vučković; Reis Bin Fejzuladen; ideological follower of Osman Rastoder...), and calls for violence and hatred (bring Kadyrov to the pig-heads here to give them a couple of smacks...).

These findings indicate that all media outlets do not yet moderate comments in accordance with the Law on Media and the Code of Journalists and Journalists of Montenegro.

3.2. Facebook, the source of insults and hatred

Certain texts that had the most comments on the CDM portal were also published on the Facebook page of this media. User comments contain glorification of war criminals and hatred (*Kovačević, of bright face, you are the pride of all Chetniks; Cetinje will one night fall into Chetnik hands; General, general, thanks be to your mother, that she gave birth to a hero, that glory may return to Serbia; I will not give up drinking, baptismal glory and Christmas..., I swear to be faithful to Radovan Karadžić*). On the Facebook account of the Vijesti online portal, there were a number of comments in support of Kovačević, but also numerous insults (*swollen Chetnik; pig; Chetnik scum; swine; human garbage; toilet cleaner...*). Content from the RTCG portal was not transferred to Facebook. Support for Kovačević and insults against the representatives of the opposition, Reis [Fejzić] and minority peoples in Montenegro were also recorded on the IN4S Facebook account. With such an approach and not taking responsibility for the comments on their Facebook accounts, the media leaves room for users to spread offensive speech and hatred.

4. CASE STUDY

>> Nela Savković-Vukčević and the Association of Journalists <<

On the occasion of the annual award that the Association of Journalists of Montenegro awarded to the Russian propaganda media Sputnik at the end of January, MP of the Democratic Party of Socialists (DPS) Nela Savković-Vukčević spoke out. She said, among other things, that “this non-governmental organisation abused the profession of a journalist in its very name and the fact that it is registered in our country, and that it is a bastion of anti-civilisation activities and the worst propaganda that has been expelled from European territories, because it promotes war and killing”.

The association president, Tihomir Burzanović, reported Savković-Vukčević to the police because of that attitude. The Police Administration initially invited Savković-Vukčević to give a statement as a citizen²⁰, and after a strong reaction from part of the public, announced that Savković-Vukčević’s statement does not incur criminal or misdemeanour liability, and that she should not be questioned.²¹

The CdM and IN4S portals reported on this case, while it was not possible to find any posts about this case on the RTCG and Vijesti online portals.²² CdM reported extensively on this case, conveying the reactions of opposition parties and social actors who described this case as intimidation and persecution of dissenters. There were no elements of controversial speech or insults in the published editorial content.

On the other hand, the IN4S portal described Savković-Vukčević’s statement as hate speech and misinformed the public with the headline “Savković-Vukčević invited to report to the police due to hate speech in a remark about the Association of Journalists”. The text of this media also says that she “commented on the work of the association in the basest manner, in the ‘all are traitors’ DPS trademark style”. In addition, this media also reported on her guest appearance on the TV show Drugacija Radio Veza (Different Radio Connection) calling the journalist Darko Šuković *an authentic Montenegrin host and model komita*, and explaining that Savković-Vukčević *again justified the diagnosis of chronic Serbophobia, which she caught in Parliament benches of Đukanović’s organised criminal gang*.

In a small number of comments on the texts of the IN4S portal, there were a number of insults against Savković-Vukčević and her husband. (*angular abomination; spooks; Serb-haters*), and

---

20. CdM, Savković-Vukčević invited to report to the police due to a remark about the Association of Journalists, 29 January, 2022. Available at: <https://bit.ly/43W4hJP>. Accessed on: 15 June 2023

21. CdM, Police: In the remarks of Savković-Vukčević incurs no criminal or misdemeanour liability, there is no need to question her, 29 January, 2022. Available at: <https://bit.ly/43EPqTD>, Accessed on: 15 June 2023

22. Using keywords relevant to this event, in the period from 28 to 30 January, we found 13 posts on the CdM portal and two posts on the IN4S portal. There were a total of about 100 reader comments on the CdM portal, and 10 on the IN4S portal. There were about 13 comments on the Facebook account of the CdM portal and five comments on the IN4S account.

at the expense of Šuković and other journalists (*A**wipe Sphincterson; Danilo Soraja Burzan; Kaćuša Ukrainian Krsmanović; Slavica Piglet-Vasović...*). On the CdM portal and on this media's Facebook account, messages of support for Savković-Vukčević were predominant. There were insults on the IN4S Facebook account (*evil; loud-mouth; f**k off; ...the blood-sucking vermin multiplied too much...*).

5. CASE STUDY

>> Frescoes in the church in Rožaje <<

At the end of February, the media published pictures of frescoes from the Ružica church in Rožaje, which show people in traditional Bosniak costumes attacking a child in a cradle with knives and setting fire to an Orthodox church. Representatives of the Islamic community, political actors and civil activists reacted to this, claiming that the fresco is an example of inciting religious and national hatred.

The analysed media did not report on the case with the same intensity.²³ Only the CdM portal informed the public about the mentioned case with a special announcement, and by publishing the reactions of political and social actors and columns, directly pointed to the controversial case and problematised the spread of hate speech in public.

The Vijesti online and RTCG portals informed the public about the event by publishing the reactions of representatives of the local government, the Islamic community and civic activists. Additionally, the RTCG portal published the remark by Slobodan Radojević, the parish priest of the church in Rožaje, who explained that "their goal was not to incite division". Those media failed to point out in detail the controversial case and the consequences that such content can have on a multicultural environment.

On the other hand, on the IN4S portal, we found two posts about this case in which it is claimed that historical events are depicted on the fresco and that the parish priest of Rožaje was attacked after the photos were published. One of the posts was titled "Rožaje parish priest Slobodan Radojević: The Serbian people in Rožaje wanted to save their victims from oblivion, if that bothers anyone, they have a problem with history and facts!"

In the readers' comments on three established portals, we noted sporadic insults. However, in numerous comments there was a downplaying of the events in Rožaje and the assessment that historical events are depicted on the frescoes, that these are facts and that "the problem lies with those who are offended". There were also comments that "Bosniaks are a non-existent

---

23. Using keywords relevant to this event, we found a total of 14 texts between 19 and 21 February. Most texts were published on the CdM portal - 8, while there were two publications each on the Vijesti online, CdM and IN4S portals. Along with this content, there were about 480 comments on the analysed portals, while there were about 140 comments on the accounts of these media on social networks..

nation “. In the comments on the CdM portal, readers called the Serbian Orthodox Church (SPC) *fascist scum, despicable and sick sect*, and the Serbs *human leeches*. With the few posts that the analysed media had on their accounts on social networks, there was no record of the spread of insults and hatred. A massive downplaying of the controversial fresco was observed.

6. CASE STUDY

>> Sead Sadiković And Photomontage <<

In the *Gledajmo Se* (Let’s Look at Each Other) show on Radio-Television of Montenegro (RTCG), at the beginning of February, journalist Sead Sadiković broadcast a report on revenge pornography in which he used a photomontage with a photo of the then current President of Montenegro, Milo Đukanović, and his own photo. Considering that he thus placed facts in the wrong context and diverted attention from an important topic to mocking Đukanović, the Montenegro Media Institute sent a complaint to the RTCG ombudsperson, Danijela Popović.²⁴ The Centre for Investigative Journalism also reacted on this occasion.²⁵

The RTCG ombudsperson accepted the complaint saying that “the editor of the *Gledajmo Se* show, Sead Sadiković, threatened the integrity of a person, in this specific case, of the current president of Montenegro”. In his response, Sadiković pointed out that “rough editing cannot in any case distort reality and that no one can think that it is reality”.²⁶

MMI believes that Sadiković did not offer any facts that make it possible for the President of Montenegro to be placed in the context of revenge pornography and online violence, nor did he clearly and unequivocally explain to the public what problem he wants to point out with the photomontage. This organisation believes that the good intention of the author of the article to address the topic of victims of revenge pornography and online violence, especially in small, traditional communities, is rendered meaningless in that way.

Among the media analysed for this monitoring cycle, only CdM reported on the case, while the RTCG portal only published Sadiković’s report under the title “See Sead Sadiković’s story about revenge pornography”.²⁷ CdM published a clip from Sadiković’s report and the controversial editing, as well as the reactions of political actors and non-governmental organisations who pointed out that unprofessional content. In the editorial content of this medium, there were no remarks with elements of hate speech, controversial speech or insults. On the RTCG, *Vijesti* and *IN4S* portals,

---

24. MMI, Reaction: The wrong context denied respect to women and girls who survived revenge pornography, 2/8/2022 Available at: <https://bit.ly/4407nvJ> Accessed on: 15 June 2023

25. CIN, RTCG and Sadiković inflict pain on victims with inappropriate jokes, 17 February, 2022. Available at: bit.ly/3EsNxyY. Accessed on: 21 February 2023

26. Media Institute, RTCG ombudsperson accepts MMI complaint in Sadiković case, 22 February, 2022. Available at: bit.ly/41ruMFT. Accessed on: 15 June 2023

27. Using keywords relevant to this event, we found five posts on the CdM portal and one post on the RTCG portal between 8 and 10 February. There were a total of about 120 reader comments on the CdM portal, and over 100 comments on the Facebook account of this medium.

it was not possible to find any reactions to the content in question or information about the case.

In the readers' comments on the CdM portal, there were a number of insults against Sadiković (*Jadiković [Miserable-ović]; criminal scum; hillbilly; ass*), which indicates that this media does not completely filter reader content in accordance with the Law on Media and the Code of Journalists of Montenegro. Also, in the CdM Facebook posts, there were many insults against Sadiković (*Ne-anderthal; old informant; scumbag; old trash; snide bum...*) which indicates that this media does not take responsibility for the content that its followers post on the CdM account on social networks.

7. CASE STUDY

>> Attacks on presidential candidates <<

The peaceful campaign for the presidential elections was marked by an attack on the presidential candidate of the Europe Now Movement, Jakov Milatović, on 10 March, in Cetinje, and threats to DPS candidates Milo Đukanović and his wife Lidija, and SDP candidate Draginja Vukсанović-Stanković. Those events attracted great public attention and increased audience engagement in comments on portals and media accounts on social networks.

7.1. The Case of the Attack on Jakov Milatović

Analysed media (Vijesti, CdM, RTCG and IN4S)²⁸ reported extensively on the attack on Jakov Milatović, but the Vijesti portal published twice as many texts as the others. In the first report about this case, Vijesti online said that “a group of citizens protested and that there was an attack”, and then that “individuals shoved and cursed Milatović”. The reporting of this case by Vijesti is dominated by the conveying of remarks by various political and social actors who condemned this attack, as well as reports from pre-election rallies where this case was discussed.

In the first report, this media used a local public broadcaster as a source, and then the information was based on posts from social networks (Facebook, Twitter, Telegram) and announcements, without additional context or explanation. Only one text was registered about that case, which combined the reactions of political and social actors.

The reporting of the CdM portal is also dominated by the conveying of remarks without detailed explanation and broader context, as well as posts from social networks without editorial intervention. It was not observed that this media created additional content or a detailed review of the growing

---

28. Using keywords relevant to this event, we found a total of 53 texts published on the Vijesti portal, 24 on IN4S, 15 on RTCG, 14 on CdM in the four analysed media from March 10 to 13. There were over 3,300 reader comments on the Vijesti portal, 458 on CdM, 88 on IN4S, 57 on RTCG. On the Vijesti online Facebook account, along with these posts, there were over 1,500 comments from followers, 147 on CdM, eight on IN4S.

tensions in society, nor were the consequences that such cases have on society analysed.

Vijesti published the statement of the French ambassador, who called the incident in Cetinje “fascist aggression”, which caused additional reactions from both political actors and readers on the portal and on the Facebook account of this media. In this case, Vijesti published a detailed review of how this statement was misinterpreted, i.e. that violence is being justified.

The RTCG portal published information according to which that Milatović was attacked and released a video of the incident from social networks. That media, without additional explanation, released the video which MP Marko Milačić shared on his Facebook profile. The RTCG portal dominantly conveyed party reactions and condemnations without additional explanation and a broader context that would help readers better understand this case.

In the editorial content on the IN4S portal, controversial speech was recorded - the leader of the Liberal Party (LP), Andrija Popović, was put in a negative context. *Pura's World Is Magical and Beautiful, Twitter Agony without End*, SDP MP Adnan Striković is called *Milo's servant*, SDP is called *a party that promotes the persona and actions of Ustasa Sekula Drljević*, and the citizens who protested against Jakov Milatović's rally are called *lying komitas*.

In the comments of readers on the Vijesti portal, in addition to the texts addressing the attack on Milatović, there were a number of insults against Cetinje and the residents of that city. (*twisted people; shameful; gutter; sickest people in Montenegro; Cetinje is a fascist city; They should bring Trump over to build a wall around Cetinje; communist fascists; miserable wretches from Katunska county...*), and several comments in support of violence (*well done Cetinje; bright spot; May everything turn to gold for you; Support for honourable people of Cetinje...*). A series of comments justifying violence were observed on the CdM portal, as well as a series of insults (*Saintsavaist scum; wretch; Serbistan Church priest...*).

Most of the comments on IN4S are full of grave insults and hate speech, which indicates that the comments are not filtered at all and that there is a suspicion that they were published on purpose. The comments contain hate speech aimed at the residents of Cetinje and those who protested against the arrival of Milatović (*savages; primitives; may they suffocate in their own stench; scum; lunatics; wild tribes; Cetinje should be excluded from Montenegro in a referendum; komitas should be crammed into a tank*). Hate speech is also spread ad hominem towards certain persons, who protested against Milatović's rally. They are targeted by first and last name. In numerous comments, the dominant narrative is that they descendants of occupiers protested, that is the *descendants of the bastards birthed by 700 old hags from Cetinje, during World War Two*, and that they *were and still are fascists*. There are comments on the RTCG portal justifying the violence and recalling Milatović's alleged statement what if 10 Montenegrins die, individuals who are not public figures are targeted by first and last name as protest leaders.

A series of insults was observed on the Facebook account of this media, which leads to the conclusion that the comments of the followers are not filtered nor are questionable content removed. There were insults against the people of Cetinje (*savage tribes; idiots; f***ing wops; scum; handful of sh*ts drunk on hatred; Milogorianism is a sickness...*), insults against Milatović (*trash; wretch, traitor...*) and support for violence (*he got what he deserved; Svetosavian garbage;*

Gretaer Serbian, Chetnik Svetosavian louse; Svetosavians and Vucic's lickspittles...).

A series of insults was caused by the remarks of the French ambassador (*slimy stinker; French scumbag; a big zero; pro-Russian dirt; fascist vermin; Vucic's as*-licker; bourgeois trash; colonisers...*). A series of insults and calls to violence were posted along with several posts on the CdM portal account (*monsters in cassocks; scum; garbage; these are Italian bastards...*). The RTCG portal did not publish information about this case on Facebook. Only one post was observed on the IN4S account, with no controversial comments.

7.2. Death threats to presidential candidates

In mid-March, the media published information that presidential candidates Draginja Vuksanović-Stanković and Milo Đukanović received death threats on Twitter from an account under the name Boris Janković.

The analysed media²⁹ reported on this case differently and their approach ranged from publishing information, conveying reactions to not publishing announcements and reactions and absence of a critical editorial review.

The Vijesti and CdM portals reported on this case, conveying the content of the tweet and pointing to the disputable speech. Also, the reactions of political and social actors (political parties, representatives of institutions and the non-governmental sector) who condemned this speech and called on the competent institutions to react were reported on. However, the broader context was not explained to the readers, nor was a detailed analysis given of the harmful consequences that hate speech and misogynistic remarks can have on women's participation in politics and increasing tensions in the election campaign.

On the other hand, the RTCG portal narrowly reported on the threats to SDP MP Draginja Vuksanović-Stanković. This media failed to report that Đukanović was also threatened, which is particularly problematic considering that it is a Public Broadcaster. All three media published the content of the threat and thereby participated in the further dissemination of the disputed remark. We didn't see any texts about this case on the IN4S portal.

Individual insulting comments against Vuksanović-Stanković were noticed in the comments of readers on the Vijesti online portal. (*my poor Ivica [Hansel], what a calamity this Marica [Gretel] of yours is; get out of here; she's the blonde from the Muppet Show; Draginja, stop blabbering nonsense*). Sexist comments were also noticed on the RTCG portal (*I like, because she is a pretty woman*). There were hate speech, calls to violence and insults in some of the readers' comments on the CdM portal.

---

29. Using keywords relevant to this event, we found a total of 53 texts published on the Vijesti portal, 24 on IN4S, 15 on RTCG, 14 on CdM in the four analysed media from March 10 to 13. There were over 3,300 reader comments on the Vijesti portal, 458 on CdM, 88 on IN4S, 57 on RTCG. On the Vijesti online Facebook account, along with these posts, there were over 1,500 comments from followers, 147 on CdM, eight on IN4S.

This analysis indicates that the media do not fully follow the ethical guidelines of their own commenting rules, the Code of Journalists of Montenegro and the provisions of the Law on Media. We would like to call to mind that the media are responsible for the content of comments on portals and that they must not be a channel for spreading content with elements of hate speech, insults and calls to violence. Such a role of the media is especially important in election cycles, which are a type of political crisis and bring with them heightened tensions. Media with integrity are expected to channel social debate in the direction of tolerant and reasoned discussion and to react quickly and condemningly to inappropriate forms of communication.

A series of offensive and sexist comments were published on the Vijesti Facebook account under the posts about the attack on Vuksanović-Stanković. (*she-devil; freak; cow; stick you on a Serbian one, lunatic; bitch's bitch; embalmed as*wipe; Milogorian evil...*), and insults (*liars*) and hate speech directed at presidential candidates (*may Miras burn incense over both of you at Cepurci [graveyard in Podgorica]*). This content points to the conclusion that Vijesti does not filter readers' comments on its accounts on social networks and thereby contributes to the further spread of problematic content. The posts of the CdM portal were also dominated by comments of hatred on a national basis, misogynistic and sexist content, calls to violence and insults. There were no controversial comments on the RTCG Facebook account.

8. CASE STUDY

>> The diaspora comes to vote <<

After a part of Montenegrin citizens who live abroad and have the right to vote in Montenegro, announced that they will come to the election and support the presidential candidate Milo Đukanović, strong reactions of Jakov Milatović's supporters followed. The party Alternativa Crna Gora stood out with an inappropriate reaction, which announced that it "will be ready to welcome all those who come from the diaspora on special flights in order to vote", calling them "newcomers from abroad".³⁰ In the days before the presidential election, there were threats on social networks to members of the Montenegrin diaspora, especially Bosniaks and Albanians living in Western Europe.^{31 32}

In the three analysed media: Vijesti online, RTCG and CdM, it was not possible to find the Alternative's disputable announcement. In the editorial content of these media, no statements of hatred towards the diaspora were recorded.

---

30. A plus portal, Alternativa warns: We will be ready to welcome those who come to vote on emergency flights, 25 March, 2023. Available at: <https://bit.ly/3LHbMNY>. Accessed on: 15 June 2023

31. Using keywords relevant to this event, in these four analysed media from 24 to 31 March, we found a total of 63 texts - 13 texts published on the Vijesti portal, 11 on IN4S, 10 on RTCG, 29 on CdM. There were over 1,019 reader comments on the Vijesti portal, 509 on CdM, 60 on IN4S, 71 on RTCG. On the Vijesti online Facebook account, along with these posts, there were over 1,295 comments from followers, 424 on CdM, 69 on IN4S, 11 on RTCG.

32. Janković, Srđan, Pressure on the Montenegrin diaspora before the second round of presidential election, 27 March, 2023. Available at: <https://bit.ly/42eNfF9>. Accessed on: 15 June 2023

In addition to announcements and remarks by politicians and parties, Vijesti addressed in detail the topic of diaspora arrival, graphically showing estimates of the number of Montenegrin citizens living abroad. In the texts and the appendix on this topic, the context is explained in detail, and the relevant data are presented that allow readers to better understand this topic. In the editorial content of this media, there were no insults or messages of hatred towards Montenegrin citizens from abroad. Promotional content was also recorded - a letter from Milatović to the diaspora, and a report from Đukanović's promotion where the diaspora was also a topic.

The CdM and RTCG portals dominantly carried the announcements of political parties that advertised in the campaign on the issue of the diaspora and its role in the electoral process. No texts were found in which the issue was addressed in detail, but several columns on that topic were recorded on the portal.

In the title of the text it published, the IN4S portal calls the Montenegrin diaspora the fuel for the burning of Montenegro, and calls their arrival in Montenegro for the election the *Operation Diaspora*. Along with this, it called the presidential candidate Milo Đukanović *the usurper of the institution of the President of Montenegro and the head of an organised criminal gang*. This medium also carried remarks that the arrival of the diaspora represents *election engineering and that these are people who haven't lived in Montenegro for decades, but want to determine political reality in the country*. Information about this case couldn't be found on the IN4S portal.

In the comments of readers on the Vijesti portal, no insults or hateful messages were noticed. However, there were a number of comments dominated by the narrative that Montenegrin citizens living abroad should not vote in Montenegro and that their right to vote should be taken away. Numerous controversial comments and insults against the diaspora were also noticed on the CdM portal (*all together now for a new Srebrenica; may your hands fall off; stupid diaspora...*) and at the expense of presidential candidate Milatović (*political scum; Wretch...*).

Several serious insults against Đukanović were noticed on the IN4S portal (*the head of the Demonic Party of Satanists; monster; Don Thief...*), Hajriz Brčvak (*how insidious this pretend-humanitarian scum is*), and calls for violence against members of the Montenegrin diaspora (*their route should be learned, make good pile of stones and teach this rabble a good lesson; make a list of the patriots from abroad at entry points and inform the countries they came from; stone the scum from the west...*). No controversial comments were found on the RTCG portal.

This topic caused numerous comments and reactions from users on the News page on the Facebook social network. There were a number of problematic comments about Montenegrin emigrants (*they should all be turned back from border crossings; our saviours... they're always here when they want to gorge themselves at our expense; whoever came here to vote, may it be the last thing they do; they'll be arrested immediately after voting; they should be reported on, so their travelling documents can be taken away; wretches; Milo's miserable mercenaries; pocket voters; whoever circles number 1, may their hands wither away, whoever comes from abroad to vote in a car, may their car break down...*), and insults and accusations against the director of the Diaspora Administration, Arben Jakupi (*Nik Đeljošaj's errand boy; Jakupi is well-known in Rožaje for some computers that disappeared from a school under strange circumstances; what he is saying can be believed only by the patients in Dobrota [psychiatric hospital in Kotor]; who is this ox; you slime...*).

Numerous insults against Milatović were also recorded on the account of the CdM portal (*small format Šešelji; f**k off criminal; Wretch; liar; this big nothing; spook; slime; Serbian as*wipe...*), and Đukanović (*may what happened to Ceausescu happen to him*), and the Serbian Orthodox Church (SPC) (*sectarian priests; Serbian hyenas*). There were also a number of controversial comments on the IN4S Facebook account (*the likes of those should be banned from voting; what's the price of livestock in Luxembourg and Hanover, is it per kilo or per head; their cars should be burned; they should be fed to shit...*), and at the expense of DPS representatives (*f**k off wretches; mercenary trash*). There were no controversial comments on RTCG.

9. CASE STUDY

>> Miloš Ostojić and insults against Bosniaks <<

At the end of April, the President of the Audit Board of Luke Bar Miloš Ostojić made a series of insults against Bosniaks on his Facebook account, calling Islam a false religion. Ostojić was arrested for the criminal offence of inciting national, racial and religious hatred and, according to the latest information, he was ordered to be detained for 30 days. The board of directors and management of this company condemned Ostojić's statement and removed him from that position.³³

Analysing the editorial content of the media included in this research³⁴ we concluded that they mainly published information about the arrest of Ostojić, and the reactions of the board of directors of Luka Bar and other social and political actors. There was no controversial content and hate speech on the Vijesti online portal, but no additional effort was made to highlight the context and indicate that it was unacceptable content.

Such an approach was also observed on the RTCG portal, which indirectly distanced itself from the disputed statement by publishing the reactions of various actors, and took a step further to offer readers a broader context and clarification of the consequences that such speech and growing tensions have on Montenegrin society.

In editorial content of the CdM portal a disputed assessment of the Justice and Reconciliation Party was noted, stating that *the world view of the person in question is not for debate but for a commission of professional medical staff to determine the degree of mental illness and determine the therapy in order to try to socialise the person in question, in the end, to isolate him from the rest of society*. The statement was transmitted without any distancing and any editorial intervention even though it contains inappropriate speech that is contrary to professional standards.

---

33. News online, Ostojić dismissed from his position in Port of Bar, April 24, 2023. Available at: <https://bit.ly/3VkBoDz>. Accessed on: 15 June 2023

34. Using keywords relevant to this event, we found a total of 26 texts in these four analysed media - 9 on the CdM portal, 10 on the Vijesti portal, 6 on the RTCG portal, 1 on the IN4S portal. In the comments of readers on the CdM portal, there were 267 comments, and on the Vijesti portal 559 comments, on the RTCG portal 39, IN4S 4. On the Vijesti online Facebook account with this post, there were over 145 comments from followers, 189 on CdM, 30 on RTCG, 30 on IN4S.

On the IN4S portal, we only found an announcement from the Police Administration saying that Ostojić was arrested.

In the comments on the Vijesti online portal, a significant number of comments were registered in which the attack and the decision of the Prosecutor's Office to order custody were downplayed, with the assessment that this was not done against the Serbian people; Misogynistic comments were made against the director of the Civic Education Center, Daliborka Uljarević. Some comments call for a ban on DPS and BS, because they are fascist parties, and the verbal attack on DPS MP Jevto Eraković is approved of (*cheap Jefto; whoever would touch him would dirty their hands...*). In addition, the comments also say that *half of the people of Cetinje should be arrested for attacking Milatović and should be lined up against the wall*, an allusion at a firing squad.

Controversial speech against Ostojić was recorded in the comments on the CdM portal too (*may you never get out again, vermin; procession-goer, came down from the north; he is ripe for medical treatment...*). In the comments of the readers on the RTCG portal, no controversial content was observed, while in the comments of the readers on the IN4S portal, there were several insults against Ostojić. (*moron*), and messages that he was *arrested for being a Serb*.

Comments on the Facebook account of Vijesti online abound with controversial speech against Ostojić (*he should be banished; filthy mugs like him used to spread religious and national hatred before too; this character is deranged; nothing but scum; sicko; dirty trash...*). The situation is no better on the account of the CdM portal, where serious insults to Ostojić were published (*he suffers from an incurable disease; he should be stripped of citizenship; this is an example of Nazism; idiot; bastard; sicko...*). There were individual insults on the RTCG Facebook account (*dirty dog*), as well as on the IN4S account (*throw him in the loony bin; Islamists...*). IN4S readers' comments are dominated by messages that Ostojić was arrested because he is a Serb, and that *no one reports on Montenegrins and Islamists when they spread hatred*.

10. CASE STUDY

>> “Unification or Ukrainianisation“ <<

In early April, the IN4S portal published a column by priest Ognjen Femić under the title Unification or Ukrainianisation in which the author remarks, among other things, that the current Montenegro was created on the basis of anti-state elements, that it is the antithesis of a state and that “the war only started in Ukraine, but that it will not end there and that unity and unification is the cure for Ukrainianisation”.³⁵

After the publication of this text, the prosecutor's office opened a case to determine whether

---

35. Femić, Ognjen, Unification or Ukrainianisation, IN4S, 7 April 2023. Available at: <https://bit.ly/3LHb1EA>. Accessed on: 15 June 2023.

the crime of inciting national, racial and religious hatred was committed in this case. The three analysed media outlets, Vijesti online, CdM and RTCG, did not intensively report on this event.³⁶

The Vijesti portal published only that information, while the CdM portal, in addition to those announcements, published the reactions of political and social actors, and a column in which the author addressed the case. Thus, this media directly pointed to the controversial text, and carried an article from Gradska TV, which analyses the phenomenon of growing hate speech in Montenegro, and the consequences of such speech coming from influential social structures such as the church.

It was not possible to find information about this event on the RTCG portal, which may indicate that the Public Broadcaster failed to draw the public's attention to this problematic case. The IN4S portal, apart from the controversial text, presented the reactions of the prosecution and the public as "an insidious manhunt of Đukanović's media mafia and their henchmen of priest Femić".

In the readers' comments on the Vijesti portal, no controversial content was recorded. On the CdM portal, there were individual insulting comments against the SPC and its priests (*The Church of Serbia is a sect that works against Montenegro and Montenegrins; banish these fascist Nazi bastards; priest Femić and priest Mićović are two evils*), while there were insults against Montenegrins on the IN4S portal (*Monte-as*; Montenegrinians...*) and a series of accusations against journalists and prosecutors.

There were countless insults on the accounts of these media on the social network Facebook. On the Vijesti page, we recorded numerous insults against the SPC (*out with all priests; Svetosavian stinker; throw the animals into jail and then kick them in the ass and ban them from coming to Montenegro for life; greasy priest vermin...*), while the CdM account contained derogatory names for Montenegrins (*Milogorians*) and insults against the columnist of this media, Dragan Bursać (*ideological wreck; communist monkey...*).

11. CASE STUDY

>> Insults against women politicians <<

In the midst of the submission of election lists for the parliamentary elections, the Aktuelno portal published an article titled Departure of Starlets of Political Prostitution, which says that former URA MPs Božena Jelušić and Suada Zoronjić will not be on the list for these elections.³⁷

---

36. Using keywords relevant to this event, we found a total of 7 texts in these four analysed media during 7 and 8 April - 4 on the CdM portal, 1 on the Vijesti portal, and two on the IN4s portal. There were 53 comments in the readers' comments on the CdM portal, 30 on the IN4S portal, and 28 on the Vijesti portal. On the Vijesti online Facebook account, there were over 53 comments from followers with this post, 22 on CdM, 12 on IN4S.

37. Aktuelno.me, The departure of the starlets of political prostitution, 19 May 2023. Available at: <https://bit.ly/3J24ld0>. Accessed on: 15 June 2023

Three of the four analysed media reported on this case with varying intensity.³⁸

Portal Vijesti reported the reactions of non-governmental organisations and political actors who condemned this type of writing. This media also conveyed the position of URA, which called *Aktuelno a quasi-portal, a cheap pamphlet of obscure political and mafia structures*. The portals CdM and RTCG published several reactions of political actors and civil society about this case, indirectly indicating unacceptable speech towards women in politics. It was not observed that any of the analysed portals, in addition to reporting reactions and announcements, approached the topic in detail and explained the harmful consequences of such speech for the participation of women in politics and their activism, in which insults against Jelušić and Zoranjić are justified (*The MPs chose a public job that carries with it a burden; it's too late for tears; it would have been better for you, madam, if you hadn't appeared in politics...*), and through several comments, readers insisted on the shutdown of the Aktuelno portal. The IN4S portal did not report on this case. No text about this case was uploaded to the Facebook pages of the analysed portals.

12. CASE STUDY

>> Attack on psychologist Petar Marković <<

Psychologist Petar Marković, during his guest appearances in the media, on the occasion of two mass murders in Serbia, became the target of insults and ridicule.³⁹ This information was published by the non-governmental organisation Sistem, which also registered calls for the lynching of Marković, which threatened his safety. Three out of four analysed media reported on this case.⁴⁰

Portal Vijesti and portal CdM reported on this case, carrying information from the NGO Sistem, Marković's remarks and the reactions of social actors who condemned this case. It was not observed that these media approached the case phenomenologically or explained in detail the consequences of the spread of offensive speech in public space. The RTCG portal published information that lawsuits have been filed against all those who threatened Marković's safety. It was not possible to find information about this case on the IN4S portal.

In the comments on the portals of the established media, a few controversial comments concerning Marković's appearance and sexual orientation were observed, e.g. on the Vijesti portal (*This guy as a role model for children is a disaster for society; Despair; This will never be accepted here, better come to terms with it*), as well as on the CdM portal (*Marković, you must have a de-*

---

38. Using keywords relevant to this event, we found a total of 13 texts in these four analysed media on 19 and 20 May – 9 texts published on the Vijesti portal, 2 on RTCG and 2 on CdM. There were 48 reader comments on the Vijesti portal, four on CdM, and two on the RTCG portal.

39. Vijesti online, Reported threat to the safety of psychologist Petar Marković, 7 May, 2023. Available at: <https://bit.ly/30TcF86>. Accessed on: 15 June 2023

40. Using keywords relevant to this event, we found a total of 10 texts in these three analysed media from 7 and 18 May – 5 texts published on the Vijesti portal, 4 on CdM and one on RTCG. There were 109 reader comments on the Vijesti portal, and 36 on CdM. On the Facebook accounts of these media, there were 116 on Vijesti, and 275 on the CdM page..

cent business dress code when working with patients, especially children, because, when they see you in leather tights and in dresses they will wonder what's wrong with you).

On the other hand, a large number of comments insulting Marković were observed on the Facebook profiles of Vijesti and CdM (*Shots were fired in celebration when he was born, if they knew how he will turn out, they would have shot the cot; Poor thing. Wondrous thing, disease. God forbid this happening to anyone. It's not your fault. It's the fault of those promoting you. Calm down, wretch; You are a blight on this society and no one would even think of touching you, don't worry; Stop disgracing Montenegro and our ancestors, they are turning in their graves; it is unacceptable for children to listen to someone who pushes the story that he has not yet decided his gender; Well, he directly destroys the family, our children and the state; Human abomination, the one promoting him is an even bigger abomination; Because of such freaks and such ideology, all these evils happen; God already killed him....that's quite sufficient for him*).

13. CASE STUDY

>> How the patriarch insults women <<

In mid-May, SPC Patriarch Porfirije Perić called the accusations that *the church and he do not take care of women, which followed after he said that the fight against marriage and the family was hidden behind the gender-sensitive language*, a misrepresentation. Commenting on these accusations, he used insulting words against women such as *poor wretch, good-for-nothing, miserable and intellectually, spiritually stunted*. The analysed media intensively reported on this case.⁴¹

Portal Vijesti released a clip from Porfirije's speech, which was published on the Twitter social network, as well as the reactions of various social actors from Serbia, who condemned this speech. This case was also the topic of a column by one of the editors of this medium, in which the problematic speech referring to women was directly pointed out.⁴²

The CdM portal also published a video of Porfirije's speech, as well as the reactions of numerous activists from Montenegro and Serbia who criticised this speech. Text titles (*Misogynist or patriarch of the SPC: Porfirije went on a brutal tirade against women criticising him; Porfirije's speech enraged the public: How is it ok to say female wretch but it's a crime to say female psychologist*) CdM has clearly expressed its condemning attitude towards the case. Both media reported the reactions of the Serbian Orthodox Church and the President of Serbia, Aleksandar Vučić, which were affirmative in relation to this case. The IN4S portal published only the patriarch's reaction to brutal falsehoods and slander against the Church, and information about the speech in which the patriarch insulted women could not be found. We could not find that information on the RTCG portal either.

---

41. Using keywords relevant to this event, in these three analysed media from 13 and 23 May, we found a total of five texts published on the Vijesti portal, five on CdM and one on IN4S. There were 182 reader comments on the Vijesti portal, 98 on CdM, and one comment on the IN4S portal. 258 comments were seen on Vijesti's Facebook account.

42. Balša Brković, Humiliation, Vijesti online, 20 May 2023 Available at: <https://bit.ly/3X6gzwy>, Accessed on: 15 June 2023

On the Vijesti online and CdM portals, not a large number of controversial comments were observed, but there were insults against the patriarch and the SPC (*This is evil; SPC is simply an incubator of evil in these parts; clerical fascism in its most rigid form; sect*), while on IN4S there was only one comment along with a text on this topic.

On the Vijesti portal Facebook account, a number of comments insulting Porfirije were noticed (*Saintsavaist sect and its guru; Satan*), and there were also those that supported the announcement of the SPC (*His every word is correct; Whoever resents the SPC, they can join a sect*). In some of the comments, Vijesti columnist Balša Brković was also insulted (*Brković, I sh*t on your moustache; DPS Ustasas from Cetinje are agitated, they still hate everything Serbian*) who spoke out about both cases.

14. CASE STUDY

>> Knife, wire, Podgorica <<

A large group of Sutjeska football fans from Nikšić shouted “Knife, wire, Podgorica” in the streets of Podgorica when they arrived at the city stadium, before the final match of the Cup of Montenegro. The slogan is an allusion to the “Knife, wire, Srebrenica” slogan, glorifying the genocide in which more than 8,000 Bosniaks were killed in 1995 in Srebrenica, Bosnia-Herzegovina. The higher prosecutor’s office in Podgorica opened a case.

The analysed media reported on this case differently.⁴³

The Vijesti online, CdM and RTCG portals mostly published reactions, but they failed to provide a comprehensive analysis and point out the danger of such slogans, as well as to point out that in the statements of the mayor of Nikšić, apart from condemnation, there is also the downplaying of the case. It was not possible to find original information about the event on the RTCG portal, and IN4S did not report on this case at all.

In the comments of readers and on the Vijesti online and CdM portals, a large number of those that downplayed the case were recorded (*there was never any love between fans from Podgorica and Niksic and leave us out of your divisive politics, that half of the fans didn’t even know what they were shouting, that fans always shout whatever they want to and that politicians turn people against each other*), and we also noticed comments justifying chanting (*we don’t understand who is offended by this*).

Some comments contained insults and calls for violence. On the CdM portal, readers call fans idiots in their comments, they claim that they should be banished, that *Goli Otok was established for the likes of those, that they are freaks*.

---

43. Using keywords relevant to this event, in these three analysed media during 30 May, we found a total of 14 texts published on the Vijesti portal and 21 on CdM, 9 on the RTCG portal. There were 167 reader comments on the Vijesti portal, 202 comments on CdM, and 37 on RTCG. 153 comments were seen on Vijesti’s Facebook account, and 40 on CdM’s account.

We also noticed misogynistic messages directed at Aleksandra Vuković-Kuč on the Vijesti online portal (*Oh, best of luck to both homes, upper and lower; This was Milo's intervention, through his in-laws; Until I've seen the hood, I didn't know who it was; We can hope now that everything will be calmer now*), while we registered a comment on the CdM portal about the Speaker of Parliament, Danijela Đurović, in which she was called a divorcee.

Serious insults, curses and calls to violence were recorded in the Facebook comments on the Vijesti and CdM pages (*dimwits; they should stink in jail; group of junkies; human waste; Niksic pu**ies; genocidal scum; they work for the pig-face; sickos*).

15. CONCLUSION

Compared to the two previous semi-annual monitoring cycles, from January to July 2023, the Montenegro Media Institute recorded more cases/statements/events that generate/contain insults on national, religious, gender and sexual basis or that are suspected of containing elements of hate speech.

The three established online media that we analysed through this monitoring did not create or publish offensive, inflammatory speech or elements of hate speech. On the other hand, a text was published on the IN4S portal, due to which the prosecutor's office opened a case to establish whether the author committed the crime of inciting national, racial and religious hatred with this publication.

Although the established media are not the source of hate speech and controversial speech in their editorial content, they still approach the issue selectively, in a way that, in their reports, they evaluate the occurrence of controversial speech in the public space differently. None of the analysed media report on cases of disputable speech. There is a lack of indiscriminate, critical condemnation of the editorial boards in relation to controversial speech and texts, which would point out the harmful consequences of such speech for society.

Condemnations against women engaged in public work, discriminatory attitudes and insults were also recorded during this monitoring. In addition, there were also examples of the spread of insults on the basis of physical appearance of social actors. In such cases, the media do not sufficiently indicate the problem, do not approach it phenomenologically, and do not directly indicate the harmful consequences of such speech for society.

If they avoid reporting on controversial speech or if they do not provide readers with additional explanations and facts important for understanding, the media risk siding with those who publish unacceptable content and being a channel through which such content will spread further. In relation to the number of approved comments from readers on the portals, established media are gradually improving moderation, but controversial speech is still noticeable in the comments. Especially problematic are the comments directed at women engaged in public work, LGBTQ persons and members of minority groups.

In the readers' comments, there is a downplaying of problematic remarks, as well as historical revisionism. Apart from the RTCG portal, which publishes carefully selected content on Facebook, the accounts of the other analysed media are full of serious insults, swear words and controversial speech. Media should consider taking responsibility for the content on their social media accounts and filter user comments more carefully.

With that approach, they would show that they are responsible and determined in preventing the spread of offensive speech and hate speech in public communication. Otherwise, they risk losing credibility and being subject to sanctions.

LITERATURE

Laws and bylaws

- European Convention on Human Rights; Available at: <http://bit.ly/3V6KQtg>
- The Code of Journalists of Montenegro. Available at: <http://bit.ly/3AL44fU>
- Criminal Code of Montenegro ("Official Gazette of the Republic of Montenegro", No. 070/03 of 25 December 2003, 013/04 of 26 February 2004, 047/06 of 25 July 2006, "Official Gazette of Montenegro", No. 040/08 from 27 June 2008, 025/10 from 5 May 2010, 073/10 from 10 December 2010, 032/11 from 1 July 2011, 064/11 from 29 December 2011, 040/13 from 13 August 2013, 056/13 from 6 December 2013, 014/15 from 26 March 2015, 042/15 from 29 July 2015, 058/15 from 9 October 2015, 044/17 from 6 July 2017, 049/18 from 17 July 2018, 003/20 from 23 January 2020, 026/21 from 8 March 2021), Available at: <http://bit.ly/3i58RSN>
- Recommendation CM/Rec(2022)16[1] of the Committee of Ministers to member States on combating hate speech, Council of Europe, Available at: bit.ly/42Nbryx
- Constitution of Montenegro ("Official Gazette of Montenegro", no. 001/07 of 25 October 2007, 038/13 of 2 August 2013) Available at: <http://bit.ly/3AKZtKG>
- Law on Electronic Media ("Official Gazette of Montenegro", No. 046/10 of 6 August 2010, 040/11 of 8 August 2011, 053/11 of 11 November 2011, 006/13 of 31 1. 2013, 055/16 from 17 August 2016, 092/17 from 30 December 2017), Available at: <http://bit.ly/3Vco8jy>
- Law on Public Order and Peace ("Official Gazette of Montenegro", No. 064/11 of 29 December 2011, 056/20 of 15 June 2020), Available at: <https://bit.ly/3zP5D94>
- Law on Media ("Official Gazette of Montenegro", No. 082/20 of 6 August 2020). Available at: <https://bit.ly/3x3aCEo>
- Law on Prevention of Violence and Misbehaviour at Sports Events ("Official Gazette of Montenegro", No. 51/2017 from 3 August 2017). Available at: <https://bit.ly/3NvvHjJ>
- Law on Prohibition of Discrimination ("Official Gazette of Montenegro", No. 46/2010, 40/2011 - other laws, 18/2014 and 42/2017), Available at: <https://bit.ly/3Pd6ETK>

Analyses, reports and studies

- Database of rated media, information verification platform Raskrinkavanje.me. Available at: bit.ly/3h6LaJT
- Bogdanović, Milica, Political and economic basis of media and communications in Montenegro that spread hate speech, propaganda and misinformation, Montenegro Media Institute, 2020. Available at: bit.ly/3YcEgU3

Articles and media reports

- A plus portal, Alternativa warns: We will be ready to welcome those who come to vote on extraordinary flights, March 25, 2023. Available at: <https://bit.ly/3LHbMNY>
- Aktuelno.me, The Departure of the Starlets of Political Prostitution, 19 May 2023 Available at: <https://bit.ly/3J24ld0>
- Brković, Balša, Humiliation, Vijesti online, 20 May 2023, Available at: <https://bit.ly/3X6gzww>
- CdM, Police: There are no elements of criminal or misdemeanour acts in Savković-Vukčević's announcement, there is no need to question her, 29 January, 2022. Available at: <https://bit.ly/43EPqTD>
- CdM, Savković-Vukčević invited to report to the police for a statement about the Association of Journalists, 29 January, 2022. Available at: <https://bit.ly/43W4hJP>
- CIN, RTCG and Sadiković inflict pain on victims with inappropriate jokes, 17 February, 2022. Available at: bit.ly/3EsNxyY
- Femić, Ognjen, Unification or Ukrainianisation, IN4S, 7 April 2023. Available at: <https://bit.ly/3LHb1EA>
- IN4S, To sing or not to sing? How to please Muslim leaders in Montenegro?, Five months ago, Available at: <https://bit.ly/3JbgbqL>
- MMI, Reaction: Women and girl survivors of revenge pornography denied respect by wrong context, 2 August 2022 Available at: <https://bit.ly/4407nvJ>
- MMI, RTCG ombudsperson accepted MMI's complaint in the Sadiković case, 22 February, 2022. Available at: bit.ly/41ruMFT
- Janković, Srđan, Pressure on the Montenegrin diaspora ahead of the second round of presidential election, Radio Free Europe, 27 March, 2023. Available at: <https://bit.ly/42eNfF9>
- Vijesti online, Ostojić dismissed from his position in the Port of Bar, 24 April, 2023. Available at: <https://bit.ly/3VkB0D>
- Vjesti online, Threat to the safety of psychologist Petar Marković reported, 7 May, 2023. Available at: <https://bit.ly/30TcF86>

INSULTS AND HATE IN MONTENEGRO MEDIA **PART III**

Results of the semi-annual monitoring
of content in online media

Crna Gora
Ministarstvo javne uprave,
digitalnog društva i medija

FYERJET DHE UREJTJA NË MEDIAT MALAZEZE

Pjesa e III-të

Rezultatet e monitorimit gjashtëmuor
të përmbajtjes në mediat online

Crna Gora
Ministarstvo javne uprave,
digitalnog društva i medija

Analiza është pjesë e projektit “Diagnoza dhe terapia e lirisë së shprehjes, gjuhës së urrejtjes dhe tensioneve etnike” të realizuar nga Qendra për Demokraci dhe të Drejtat e Njeriut (CEDEM) në bashkëpunim me partnerët, Institutin për Media të Malit të Zi dhe UL info, me synim për të rritur ndërgjegjësimin për dëmshmerinë e përhapjes së gjuhës fyese e të urrejtjes dhe dezinformative, dhe për një qasje më proaktive për parandalimin dhe eliminimin e formave të tilla të komunikimit të palejuar dhe të paligjshëm. Projekti është bashkëfinancuar nga Ministria e Administratës Publike, Shoqërisë Digjitale dhe Mediave . Analiza është përgjegjësi vetëm e organizatave që e realizojnë projektin dhe nuk reflekton detyrimisht qëndrimet e donatorëve.

FYERJET DHE URREJTJA NË MEDIAT MALAZEZE Pjesa e III-të

Rezultatet e monitorimit gjashtëmujor të përmbajtjes në mediat online

EKIPI AUTORIALO-KËRKIMOR:

Milica Bogdanoviq, Teodora Gjurniq, Vesna Rajkoviq Nenadiq

REDAKTOR:

Olivera Nikoliq

LEKTOR:

Lida Vukmanoviq-Tabash

PËRKTHIMI NË GJUHËN ANGLEZE:

Vladimir Vulcanoviq

DIZAJNI GRAFIK:

Maja Mirkoviq

BOTUES:

Instituti për Media i Malit të Zi
Podgoricë, Qershor 2023.

© Instituti për Media i Malit të Zi dhe autorët

Projekat finansira
Evropska unija

Crna Gora
Ministarstvo javne uprave,
digitalnog društva i medija

PËRMBAJTJA

1. HYRJE	4
2. PËRKUFIZIMI DHE RREGULLIMI I GJUHËS SË URREJTJES	5
3. ANALIZA E RASTIT >> Kryetari i Komunës së Nikshiqit dhe gjuha e urrejtjes	8
3.1. Ofendime të rënda në komentet e lexuesve	9
3.2. Facebook-u, burim i fyerjeve dhe urrejtjes	9
4. ANALIZA E RASTIT >> Nela Savković-Vukçević dhe Asociacioni i Gazetarëve	10
5. ANALIZA E RASTIT >> Afresku në kishën në Rozhajë	11
6. ANALIZA E RASTIT >> Sead Sadiković dhe fotomontazhi	12
7. ANALIZA E RASTIT >> Sulmet ndaj kandidatëve për president	13
7.1. Rasti i sulmit ndaj Jakov Milatovićit	13
7.2. Kërcënime me vdekje ndaj kandidatëve për president	15
8. ANALIZA E RASTIT >> Diaspora vjen për të votuar	16
9. ANALIZA E RASTIT >> Milosh Ostojić dhe fyerjet ndaj boshnjakëve	18
10. ANALIZA E RASTIT >> “Unifikimi ose ukrainaizimi”	19
11. ANALIZA E RASTIT >> Fyerje ndaj politikaneve	20
12. ANALIZA E RASTIT >> Sulmi ndaj psikologut Petar Marković	21
13. ANALIZA E RASTIT >> Si i fyen patriarku gratë	22
14. ANALIZA E RASTIT >> Thika, teli, Podgorica	23
15. PËRFUNDIM	24

1. HYRJE

Në hapësirën publike në Mal të Zi, përhapja e gjuhës së papranueshme dhe gjuhës së urrejtjes nuk është e rrallë dhe një komunikim i tillë nxitet më tej nga krizat politike dhe sociale. Nuk ka akoma një qasje strategjike për zgjidhjen e këtij problemi dhe ai luftohet vetëm përmes reagi-meve individuale të institucioneve dhe aktivitete parandaluese të sektorit civil.

Nga ana tjetër, mediat përballen me një sfidë të vazhdueshme etike – si të raportohet për gjuhën e papranueshëm dhe gjuhën e urrejtjes të përhapur në komunikimin publik nga aktorë të ndryshëm socialë, në platformat online dhe në rrjetet sociale.

Për këtë arsye, në vitin 2022 dhe 2023, Instituti për Media i Malit të Zi (IMMZ) monitoroi sesi gazetarët dhe gazetaret zbatojnë rregullat e profesionit gjatë raportimit për rastet e përhapjes së fyerjeve, gjuhës ndezëse dhe gjuhës së urrejtjes ¹.

Qëllimi i këtij hulumtimi ishte të nënvizonte rëndësinë e respektimit të rregulloreve ligjore dhe Kodit të gazetarëve dhe gazetarëve të Malit të Zi, pa synimin për të bërë gjykime përfundimtare për zbatimin e Kodit.

Hulumtimi përfshinte disa faza:

Monitorimi i vazhdueshëm i përmbajtjes mediatike në tre media të etabluara ² online (Vijesti online, CdM dhe RTCG) në periudhën janar-qershor 2023, si dhe në portalin IN4S, i cili nuk është i regjistruar në regjistrin e mediave të Ministrisë së Kulturës dhe Medias dhe që në hulumtimet e mëparshme u njoh si media që përhap përmbajtje të diskutueshme.³

Veçimi i ngjarjeve/incidenteve që gjenerojnë/përmbajnë fyerje mbi baza etnike, gjinore dhe sek-suale ose që dyshojmë se përmbajnë elemente të gjuhës së urrejtjes.

Analiza e raportimit mediatik të këtyre ngjarjeve/incidenteve përmes pyetjeve të mëposhtme: a raportuan mediat për deklaratat që përmbajnë fyerje ose elemente të gjuhës së urrejtjes, a

---

1. Gjuha e urrejtjes është një term që përdoret në një kuptim më të ngushtë për veprën penale të nxitjes së urrejtjes dhe intolerancës etnike, racore dhe fetare, kurse në kuptim më të gjerë si nocion për fjalimin publik të papranueshëm në shoqëri, që përhap paragjykime, stigmatizon dhe nënçmon grupe të caktuara shoqërore, veçanërisht popujt pakicë dhe grupet vulnerabil.

2. Mediat e etabluara i përkufizojmë si media që, përmes një periudhe të gjatë të prodhimit të përmbajtjes mediatike, janë bërë një burim i rëndësishëm informacioni dhe një vend diskutimi për tema me interes publik. Media që kanë një audiencë, ndikim dhe burime të konsiderueshme. Për nevojat e kësaj analize, ne kemi përfshirë portalin Vijesti online, CDM dhe portalin e Radio-Televizionit të Malit të Zi (RTCG) në këtë kategori.

3. Baza e të dhënave të mediave të vlerësuara, platforma për verifikimit e informatave Raskrinkavanje.me. E qasshme në: bit.ly/3h6LaJT, Qasur më 15.06.2023. Bogdanović, Milica, Themelet politike dhe ekonomike të mediave dhe komunikimeve në Mal të Zi që përhapin gjuhën e urrejtjes, propagandën dhe dezinformatat, Instituti për Media i Malit të Zi, 2020. E qasshme në: bit.ly/3YcEgU3, Qasur më: 15.6.2023.

raportuan vetëm deklaratat kontestuese apo kishin qëndrim kritik ndaj tyre, a u ofruan lexuesve informata shtesë për kuptimin e këtij rasti.

Monitorimi nëse mediat që raportuan për ato ngjarje/incidente i moderojnë komentet në mënyrë adekuate dhe në përputhje me Ligjin për media dhe në këtë mënyrë parandalojnë përhapjen e mëtejshme të fyerjeve dhe gjuhës së urrejtjes.

Monitorimi nëse mediat e analizuara moderojnë në mënyrë adekuate komentet e përdoruesve në llogaritë e tyre në rrjetin social Facebook,⁴ duke parandaluar kështu përhapjen e mëtejshme të fyerjeve dhe gjuhës së urrejtjes.

Mbledhja e informatave të publikuara është bërë përmes kërkimeve të thjeshta dhe të qasshme, duke përdorur fjalë kyçe të rëndësishme për ato ngjarje/incidente dhe përmes aplikacionit Crowdtangle, i cili na mundësoi monitorimin e postimeve në rrjetin social Facebook.

Gjatë hulumtimit, ne u udhëhoqëm nga fakti se Këshilli i Evropës konsideron se gjuha e urrejtjes mbulon një sërë shprehjesh të urrejtjes që ndryshojnë sipas seriozitetit të tyre, dëmit që shkaktojnë dhe ndikimit të tyre tek përfaqësuesit e grupeve të caktuara në kontekste të ndryshme, përkatësisht:

- gjuhën e urrejtjes që është e ndaluar me Kodin (Ligjin) penal
- gjuhën e urrejtjes që nuk arrin nivelin e ashpërsisë për të mbajtur përgjegjësi penale, por megjithatë i nënshtrohet ligjit civil ose administrativ.
- gjuhën fyese ose të dëmshme që nuk janë mjaftueshëm serioze për t'u kufizuar në mënyrë legjitime nga Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut, por kërkojnë përgjigje dhe parandalim alternativ.⁵

Hulumtimi është realizuar në kuadër të projektit “Diagnoza dhe terapia e lirisë së shprehjes, gjuhës së urrejtjes dhe tensioneve etnike”, i cili realizohet nga Qendra për Demokraci dhe të Drejta të Njeriut (CEDEM), IMMZ dhe UL info, me qëllim rritjen e vetëdijes për dëmshmërinë e përhapjes së gjuhës fyese, gjuhës së urrejtjes dhe dezinformatave.

2. PËRKUFIZIMI DHE RREGULLIMI I GJUHËS SË URREJTJES

Çdo gjuhë kontestuese (sharje, fyerje, gjuhë nderzëse etj.) e raportuar nga mediat nuk është domosdoshmërisht gjuhë e urrejtjes.⁶

4. Qytetarët e Malit të Zi më së shpeshti përdorin rrjetin social Facebook. Statistikat tregojnë se mbi 82% e qytetarëve kanë llogari në Facebook. Më shumë në: <http://bit.ly/3jypXtk>. Qasur më: 16 qershor 2023.

5. Rekomandimet e Komitetit të Ministrave drejtuar shteteve anëtare për luftën kundër gjuhës së urrejtjes të miratuara në sesionin e 132-të të Komitetit të Ministrave, më 20 maj 2022. E qasshme në: bit.ly/44bnOWr

6. Në rekomandimet e Këshillit të Evropës saktësohet dallimi ndërmjet gjuhës së urrejtjes, e cila është e ndaluar me ligj, dhe llojeve të tjera të gjuhës fyese apo të dëmshme që nuk arrijnë nivelin e përgjegjësisë penale, por kërkojnë përgjigje alternative. Më shumë në vegëzën: bit.ly/42Nbryx

Gjuha e urrejtjes është e ndaluar me ligj, kurse kufijtë e lirisë së shprehjes përcaktohen nga standardet ndërkombëtare që kanë përparësi ndaj legjislacionit kombëtar. Çdo kufizim i lirisë së fjalës duhet të plotësojë disa kushte.

Sipas Kartës Evropiane për të Drejtat e Njeriut, liria e shprehjes mund të kufizohet nëse janë në rrezik interesat e sigurisë kombëtare, integritetit territorial ose sigurisë publike, për të parandaluar prishjen e rendit ose krimin, për të mbrojtur shëndetin ose moralin, për të mbrojtur reputacionin ose të drejtat e të tjerëve, për të parandaluar zbulimin e informacionit të marrë në mirëbesim ose me qëllim të ruajtjes së autoritetit dhe paanshmërisë së gjyqësorit.⁷

Përveç kësaj, Kushtetuta e Malit të Zi mbron të drejtën e lirisë së shprehjes, e cila mund të kufizohet vetëm nga e drejta e tjetrit për dinjitet, reputacion dhe nder, dhe nëse kërcënohet morali publik dhe siguria e qytetarëve të Malit të Zi. Kushtetuta ndalon nxitjen e urrejtjes mbi çdo bazë dhe diskriminimin.⁸

Kodi Penal i Malit të Zi parashikon dënim nga gjashtë muaj deri në pesë vjet burg për këdo që “nxit publikisht dhunën ose urrejtjen kundër një grupi ose një anëtar i një grupi të përcaktuar në bazë të racës, ngjyrës së lëkurës, fesë, origjinës, shtetit ose përkatësisë kombëtare”.⁹ Kodi Penal përmban disa dispozita tjera me të cilat mund të përfshihet gjuha e urrejtjes, si diskriminimi racor dhe diskriminimi tjetër.

Gjuha e urrejtjes përkufizohet gjithashtu me Ligjin për Ndalimin e Diskriminimit si “çdo formë e shprehjes së ideve, pretendimeve, informacioneve dhe opinionëve që përhap, nxit ose justifikon diskriminimin, urrejtjen ose dhunën ndaj një personi ose grupi personash për shkak të karakteristikave të tyre personale, ksenofobinë, urrejtjen racore, antisemitizmin ose forma të tjera urrejtjeje të bazuara në intolerancë, duke përfshirë intolerancën e shprehur në formën e nacionalizmit, diskriminimit dhe armiqësisë ndaj pakicave. Për më tepër, konsiderohet diskriminim edhe çdo sjellje e padëshiruar, duke përfshirë ngacmimin përmes mbikëqyrjes audio dhe video, pajisjeve celulare, rrjeteve sociale dhe internetit, qëllimi ose pasoja e të cilit është cenimi i dinjitetit personal, shkaktimi i frikës, ndjenjës së poshtërimit ose fyerjes ose të krijojë një mjedis armiqësor, poshtërues ose fyes”.¹⁰

Ligji për Rendin dhe Qetësinë Publike, i cili përcakton se kushdo që fyen një person tjetër në një

7. Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut; E qasshme në: <http://bit.ly/3V6KQtg>; Qasur më: 15.6.2023.

8. Secili ka të drejtën e lirisë së shprehjes me fjalë, fjalë të shkruar, fotografi ose mjete të tjera. E drejta e lirisë së shprehjes mund të kufizohet vetëm nga e drejta e tjetrit për dinjitet, reputacion dhe nder dhe nëse kërcënohet morali publik ose siguria e Malit të Zi. Neni 47, Kushtetuta e Malit të Zi (“Fletorja Zyrtare e Malit të Zi”, nr. 001/07 e datës 25 tetor 2007, 038/13 e datës 2 gusht 2013). E qasshme në: <http://bit.ly/3AKZtKG>; Qasur më: 15.6.2023.

9. Neni 370 i Kodit Penal të Malit të Zi (“Fletorja Zyrtare e Republikës së Malit të Zi”, nr. 070/03, e datës 25 dhjetor 2003, 013/04 e datës 26 shkurt 2004, 047/06 e datës 25 korrik 2006, “Fletorja Zyrtare e Malit të Zi”, nr. 040/08 e datës 27.6.2008, 025/10 e datës 5.5.2010, 073/10 e datës 10.12.2010, 032/11 e datës 1.7.2011, 064/11 e datës 1.7.2011, 064/11 e datës 5.5.2010, 064/11 e datës 5.5.2010. e datës 13.8.2013, 056/13 e datës 6. 12. 2013, 014/15 e datës 26. 3. 2015, 042/15 e datës 29. 7. 2015, 058/15 e datës 9. 10.2015, 044/17 e datës 6.7.2017, 049/18 e datës 17.7.2018, 003/20 e datës 23.1.2020, 026/21 e datës 8.3.2021. E qasshme në: <http://bit.ly/3i58RSN>; Qasur më: 15.6.2023.

10. Neni 9a i Ligjit për Ndalimin e Diskriminimit (“Fletorja Zyrtare e Malit të Zi”, nr. 46/2010, 40/2011 - ligje të tjera, 18/2014 dhe 42/2017), E qasshme në: <https://bit.ly/3Pd6ETK>; Qasur më: 15.6.2023.

vend publik me fjalë, mbishkrim, shenjë ose në ndonjë mënyrë tjetër për shkak të përkatësisë etnike, racore ose fetare, prejardhjes etnike ose karakteristikës tjetër personale, do të dënohet për kundërvajtje me gjobë prej 250 euro deri në 1.500 euro ose me burgim deri në 60 ditë.¹¹ Përveç kësaj, Ligji për Parandalimin e Dhunës dhe Sjelljes së Pahijshme në Ngjarjet Sportive ndalon bërtitjen e fjalëve që thërrasin dhe nxisin konflikt të armatosur ose dhunë, urrejtje ose intolerancë dhe diskriminim.¹²

Edhe Ligji për Media ndalon publikimin e informacionit që shpreh ide, pretendime dhe opinione që shkaktojnë, përhapin, nxisin ose justifikojnë diskriminimin, urrejtjen ose dhunën kundër një personi ose grupi personash për shkak të karakteristikave të tyre personale, politike, fetare ose bindjeve tjera, ksenofobinë, urrejtjen racore, antisemitizëm ose forma të tjera të urrejtjes të bazuar në intolerancë, duke përfshirë intolerancën e shprehur në formën e nacionalizmit, diskriminimit dhe armiqësisë ndaj popujve pakicë dhe komuniteteve të tjera të pakicave kombëtare.¹³

Sipas këtij ligji, mediat online janë të detyruara të heqin pa vonesë një koment që është dukshëm i paligjshëm dhe jo më vonë se 60 minuta nga momenti kur mësohet për të ose ka marrë njoftim nga një person tjetër se përmbajtja është e paligjshme.¹⁴

Gjithashtu, sipas Ligjit për Mediat Elektronike, shërbimet e mediave audio-vizuale nuk mund të nxisin urrejtje ose diskriminim në bazë të racës, përkatësisë etnike, ngjyrës së lëkurës, gjinisë, gjuhës, fesë, bindjes politike ose tjetër, origjinës kombëtare ose sociale, gjendjes pronësore, anëtarësimit në sindikatë, arsimimit, pozitës sociale, statusit martesor ose familjar, moshës, gjendjes shëndetësore, paftësisë, trashëgimisë gjenetike, identitetit gjinor ose orientimit seksual. Nëse një person juridik transmeton një program që thekson dhe mbështet dhunën, varësinë nga droga ose sjellje të tjera kriminale, ligji parashikon gjobë prej pesëqind deri në gjashtë mijë euro.¹⁵

Edhe Kodi i Gazetarëve të Malit të Zi thotë se mediat nuk duhet të publikojnë materiale që do të shkaktonin përhapjen e armiqësisë dhe urrejtjes dhe se duhet të kenë kujdes të veçantë që të mos kontribuojnë në përhapjen e urrejtjes në asnjë mënyrë kur raportojnë për ngjarje apo fenomene që përmbajnë elemente të urrejtjes. Kodi parashikon gjithashtu që mediat online duhet të përcaktojnë rregullat e tyre të brendshme për komentet e lexuesve për të shmangur përmbajtjen e paligjshme dhe joetike, duke respektuar plotësisht lirinë e shprehjes.¹⁶

11. Neni 19 i Ligjit për Rendin dhe Qetësinë Publike ("Fletorja Zyrtare e Malit të Zi", nr. 064/11, më 29 dhjetor 2011, 056/20, më 15 qershor 2020), E qasshme në: <https://bit.ly/3zP5D94>, Qasur më: 15/06/2023.

12. Neni 2 i Ligjit për Parandalimin e Dhunës dhe Sjelljeve të Pahijshme në Ngjarjet Sportive ("Fletorja Zyrtare e Malit të Zi", nr. 51/2017", më 3 gusht 2017, e qasshme në: <https://bit.ly/3NvvHjJ> Qasur më: 15 qershor 2023

13. Neni 36 i Ligjit për Media ("Fletorja Zyrtare e Malit të Zi", nr. 082/20, më 6 gusht 2020). E qasshme në: <https://bit.ly/3x3aCEo>, Qasur më: 15.6.2023.

14. Neni 26 i Ligjit për Media ("Fletorja Zyrtare e Malit të Zi", nr. 082/20, më 6 gusht 2020). E qasshme në: <https://bit.ly/3x3aCEo>, Qasur më: 15.6.2023.

15. Neni 48 i Ligjit për Mediat Elektronike ("Fletorja Zyrtare e Malit të Zi", nr. 046/10, më 6 gusht 2010, 040/11, më 8 gusht 2011, 053/11 më 11 nëntor 2011, 006/13 më 31. 1. 2013, 055/16 më 17. 8. 2016, 092/17 më 30. 12. 2017), E qasshme në: <http://bit.ly/3Vco8jy>, Qasur më: 15.6.2023.

16. Kodi i Gazetarëve të Malit të Zi. E qasshme në: <http://bit.ly/3AL44fU>; Qasur më: 15.6.2023.

3. ANALIZA E RASTIT

>> Kryetari i Komunës së Nikshiqit dhe gjuha e urrejtjes <<

Në fund të janarit në media u publikua një klip nga rrjetet sociale në të cilin kryetari i Komunës së Nikshiqit, Marko Kovaçević (Fronti Demokratik) këndon këngën “Od Glave Zete do grada Spuža” (në shqip: Nga maja e Zetes deri në qytetin e Spuzhit, shënim i përkthyesit) në të cilën në një varg thuhet: „leleču Turci, kukaju bule” (në shqip: Turqit vajtojnë, bullat kukatin, shënim i përkthyesit). OJQ Aksioni për të Drejtat e Njeriut i bëri thirrje Prokurorisë Supreme të Shtetit që këtë këngë ta cilësojë si gjuhë të urrejtjes. Mediat e analizuara raportuan ndryshe për këtë përmbajtje kontestuese.¹⁷

Portali CdM raportoi intensivisht për rastin, duke thënë në titull se bëhej fjalë “për një ngjarje skandaloze”, publikoi regjistrimin dhe veçanërisht tekstin e këngës së kontestuar. Përmes disa opinioneve u theksua se bëhet fjalë për një këngë që përmban elemente të gjuhës së urrejtjes dhe bën thirrje për shfarosjen e myslimanëve. CdM ka transmetuar deklaratat e personave publik nga rrjetet sociale të cilët kanë shpërndarë videon dhe kanë vënë në dukje përmbajtjen problematike. Kështu, incizimi i ngjarjes kontestuese u publikua në disa tekste në atë portal.

Vijesti online ka publikuar kumtimin e liderit të Partisë Boshnjake (BS), Ervin Ibrahimović, i cili e ka postuar videon në Twitter¹⁸, si dhe reagimet dhe dënimet e aktorëve të ndryshëm politikë. Duke përcjellë reagimet dënuese, kjo media indirekt u distancua nga përmbajtja kontestuese. Si CdM ashtu edhe Vijesti online kanë transmetuar korrespondencën ndërmjet Marko Kovaçevićit dhe reisit të Bashkësisë Islame, i cili pohonte se kemi të bëjmë me një shembull të gjuhës së urrejtjes.

RTCG raportoi për këtë ngjarje në mënyrë sipërfaqësore. Kjo media publikoi vetëm reagimet ndaj deklaratës së Kovaçevićit, kurse nuk raportoi për ngjarjen. Deklarata e Kovaçevićit për këtë ngjarje është publikuar veçmas, kurse korrespondenca ndërmjet Kovaçevićit dhe Feziqit është publikuar brenda një teksti. Kjo media nuk tregoi qartë se bëhet fjalë për gjuhë kontestuese, as nuk u dha lexuesve një kontekst më të gjerë politik dhe nuk e problematizoi përhapjen e gjuhës së urrejtjes në publik.

IN4S e cilësoi këtë rast si *një persekutim të paprecedentë ndaj Kovaçevićit të udhëhequr nga një pjesë e strukturave mediatike dhe politike, që e konsiderojnë atë ferrë në sy për arsye se është përfaqësues i qartë dhe i deklaruar i popullit serb në Mal të Zi*, kurse ai i quajti *fushatë dashakeqe* dënimet e opinionit dhe të aktorëve politikë. Regjistrimi i kontestuar nuk u gjet i publikuar në këtë media. Si vazhdimësi e raportimit për këtë, siç e quajtën, histeri anti-serbe, portali IN4S publikoi opinion me titull „Pjevati ili ne pjevati? Kako ugoditi muslimanskim prvacima u Crnoj Gori (në shqip: Të këndosh apo të mos këndosh? Si të ja bëjmë qejfin krerëve myslimanë në Mal të Zi, shënim i përkthyesit).¹⁹

17. Duke përdorur fjalë kyçe të rëndësishme për këtë ngjarje, në periudhën 13-19 janar kemi gjetur 10 postime në portalin online Vijesti, 29 në portalin CdM, 6 në portalin RTCG dhe 12 postime në portalin IN4S. Në portalin Vijesti online kishte mbi 1,000 komente lexuesish, në portalin CdM mbi 900 dhe në portalin IN4S mbi 100 dhe në portalin RTCG rreth 60. Kishte mbi 1,300 komente të lexuesve në llogarinë në Facebook të portalit Vijesti online, rreth 130 në portalin CdM dhe mbi 70 në IN4S.

18. Videoja është i qasshëm në profilin e Ervin Ibrahimovićit në Twitter: <https://bit.ly/3PhzDWy>

19. IN4S, „Pjevati ili ne pjevati? Kako ugoditi muslimanskim prvacima u Crnoj Gori Pesë muaj më parë, E qasshëm në: <https://bit.ly/3Jgbqql> Qasur më: 15/06/2023

Të gjitha mediat e analizuar publikuan informacionin se Kovaçeviq ka marrë kërcënime me vdekje përmes rrjeteve sociale.

3.1. Ofendime të rënda në komentet e lexuesve

Ky rast gjeneroi disa qindra komente nga lexuesit në portalet Vijesti online dhe CdM. Në shumë komente në këto portale ka pasur përkrahje për Kovaçeviqin dhe relativizim të këngës së diskutueshme. Dominoi mendimi se është një këngë e vjetër popullore që lavdëron luftën kundër Perandorisë Osmane dhe nuk ka lidhje me myslimanët e sotëm në Mal të Zi. Në portalin CdM kishte komente nga lexuesit me sharje dhe ofendime ndaj Kovaçeviqit (*të sëmurë, duhet t'i nënshtrohen lustracionit; çetnikët janë shërbëtorë të nazistëve dhe fashistëve; topuz*) dhe komente individuale me elemente të urrejtjes (*thirrje për të hetuar çetnikët në Mal të Zi*). Në lajmet për kërcënimet ndaj Kovaçeviqit mbizotërojnë mesazhet se ai ose njerëzit e afërt të tij qëndrojnë pas kërcënimeve, si dhe se ato janë të merituar (*ai që lufton me shpatë, vdes prej saj*).

Jo shumë komente të lexuesve u regjistruan në portalin RTCG, por u evidentuan komente të diskutueshme individuale. Në portalin IN4S pati ofendime të rënda ndaj përfaqësuesve të opozitës që dënuan deklaratën e Kovaçeviqit (*banditë; pjesëtarë sekte; Ivan Bidon Vukoviq; reis Bin Fezulan; reis isilist; ndjekës ideologjik i Osman Rastoderit...*) dhe thirrje për dhunë dhe urrejtje (*kokë derrave duhet sjell Kadyrovin këtu...*).

Këto gjetje tregojnë se të gjitha mediat ende nuk i moderojnë komentet në përputhje me Ligjin për Media dhe Kodin e Gazetarëve dhe Gazetarëve të Malit të Zi.

3.2. Facebook-u është burimi i fyerjeve dhe urrejtjes

Në faqen në Facebook të portalit CDM janë publikuar edhe disa tekste që kanë pasur më shumë komente në këtë media. Komentet e përdoruesve përmbajnë glorifikimin e kriminelëve të luftës dhe urrejtjen (*Kovaçeviq, njeri i ndritur, ti je krenaria e të gjithë çetnikëve; Cetina një natë do të bjerë në duart e çetnikëve; Gjeneral, gjeneral, faleminderit nënës tënde, që lindi një hero, që Serbisë t'i kthehet lavdia; nuk do të heqim dorë nga pija, festa e pagëzimit dhe Krishtlindjet..., betohem t'i jem besnik Radovan Karaxhiqit*). Në llogarinë në Facebook të portalit online Vijesti, ka pasur një sërë komentesh në mbështetje të Kovaçeviqit, por edhe ofendime të shumta (*Çetnik...; thi; fundërrinë çetnike; derr; deponi njerëzore; pastrues nevojtoresh...*). Përmbajtja nga portali RTCG nuk u publikua në Facebook. Mbështetje për Kovaçeviqin dhe fyerje ndaj përfaqësuesve të opozitës, reisit dhe pakicave në Mal të Zi janë regjistruar edhe në llogarinë në Facebook të portalit IN4S. Me një qasje të tillë dhe duke mos marrë përgjegjësi për komentet në llogaritë e tyre në Facebook, mediat u lënë hapësirë përdoruesve që të përhapin gjuhë ofenduese dhe të urrejtjes.

4. ANALIZA E RASTIT

>> Nela Savković-Vukčević dhe Asociacioni i Gazetarëve <<

Me rastin e çmimit vjetor që Shoqata e Gazetarëve të Malit të Zi ia ndau në fund të janarit medias propagandistike ruse Sputnjik, foli deputetja e Partisë Demokratike të Socialistëve (DPS) Nela Savković-Vukčević. Ajo ndër të tjera tha se “kjo organizatë joqeveritare ka abuzuar me profesionin e gazetarit dhe faktin se është e regjistruar në vendin tonë, si dhe se është bastion i aktiviteteve anticivilizuese dhe propagandës më të keqe, që është dëbuar nga hapësira evropiane, sepse nxit luftën dhe vrasjen”.

Kryetari i shoqatës, Tihomir Burzanović, e ka denoncuar Savković-Vukčevićin në polici për shkak të atij qëndrimi. Drejtorja e Policisë fillimisht e ftoi Savković-Vukčevićin që të deklarohet në cilësinë e saj si qytetare ²⁰, mirëpo pas reagimit të ashpër të një pjese të opinionit, njoftoi se në deklaratën e Savković-Vukčevićit nuk ka përgjegjësi penale apo kundërvajtëse dhe se ajo nuk duhet të merret në pyetje ²¹.

Portalet CdM dhe IN4S raportuan për këtë rast, kurse në portalet RTCG dhe Vijesti online nuk u gjet asnjë artikull për këtë rast.²² CdM raportoi gjerësisht për këtë rast, duke përcjellë reagimet e partive opozitare dhe aktorëve shoqërorë të cilët e cilësuan këtë rast si *frikësim* dhe persekutim të atyre që mendojnë ndryshe. Në përmbajtjen e publikuar editoriale nuk kishte elemente të gjuhës kontestuese dhe as ofendime.

Nga ana tjetër, portali IN4S e cilësoi deklaratën e Savković-Vukčevićit si gjuhë të urrejtjes dhe dezinformoi opinionin me titullin “Savković-Vukčević e thirr të jap deklaratën në polici për shkak të gjuhës së urrejtjes në deklaratën për Shoqatën e Gazetarëve”. Në tekstin e këtij portali thuhet gjithashtu se ajo “e ka komentuar punën e Shoqatës në mënyrën më të ulët, në mënyrën e DPS-ës - të *gjithë janë tradhtarë*”. Përveç kësaj, ky portal ka raportuar edhe për paraqitjen e saj si mysafire në emisionin “Drugacija radio veza” (në shqip: Radio lidhja ndryshe, shënim i përkthyesit), duke e quajtur gazetarin Darko Shuković një *nikoqir autentik malazez* dhe *komit-model* duke shpjeguar se Savković-Vukčević *ka arsyetuar edhe një herë diagnozën e serbofobisë kronike të cilën e kapi në bankat parlamentare të bandës kriminale të organizuar të Gjukanovićit*.

Në një numër të vogël komentesh në tekstet e portalit IN4S, kishte një sërë fyerjesh kundër Savković-Vukčevićit dhe bashkëshortit të saj (*portretizimi këndor ; tallje ; urrejtësit e serbëve*), si dhe kundër Shukovićit dhe gazetarëve të tjerë (*Çmarko Šupković ; Danilo Soraja Burzan ; Kaćuša*

20. CdM, Savković-Vukčević e thirr në polici për shkak të deklaratës në lidhje me Shoqatën e Gazetarëve, 29 janar 2022. E qasshme në: <https://bit.ly/43W4hJP>. Qasur më: 15.6.2023.

21. CdM, Policia: Në deklaratën Savković-Vukčević nuk ka përgjegjësi penale apo kundërvajtëse, nuk ka nevojë të deklarohet, 29 janar 2022. E qasshme në: <https://bit.ly/43EPqTD>, Qasur më: 15 qershor 2023.

22. Duke përdorur fjalë kyçe të rëndësishme për këtë ngjarje, në periudhën nga 28 deri më 30 janar kemi gjetur 13 postime në portalin CdM dhe 2 postime në portalin IN4s. Në portalin CdM kishte gjithsej rreth 100 komente të lexuesve dhe në portalin IN4S 10 komente. Ka pasur rreth 13 komente në llogarinë Facebook të portalit CdM dhe pesë komente në llogarinë IN4S.

Ukrajaska Krsmanović ; Slavica Prašćić) -Vasović ...). Në portalin CdM dhe në llogarinë e kësaj media në Facebook dominonin mesazhet e mbështetjes për Savkoviç-Vukçević. Në llogarinë IN4S në atë rrjet social kishte fyerje (e keqja ; lehja e gjuhës ; koka ; ... këta parazitë që na bëjnë të mjerë jetën të gjithëve...).

5. ANALIZA E RASTIT

>> Afresku në kishën në Rozhajë <<

Në fund të shkurtit, mediat publikuan fotografi të afreskeve nga kisha e Ruzhicës në Rozhajë, të cilat shfaqnin njerëz me kostume tradicionale boshnjake duke sulmuar me thika një fëmijë në djep dhe duke i vënë zjarrin një kishë ortodokse. Për këtë kanë reaguar përfaqësues të Bashkësisë Islame, aktorë politikë dhe aktivistë civilë, të cilët kanë pohuar se afresku është shembull i nxitjes së urrejtjes fetare dhe kombëtare.

Mediat e analizuar nuk raportuan për rastin me të njëjtin intensitet.²³ Për rastin e përmendur me një artikull të posaçëm publikun e ka njoftuar vetëm portali CdM, i cili ka publikuar edhe reagimet dhe opinionet e aktorëve politike dhe shoqërore, duke vënë në dukje rastin kontrovers dhe duke problematizuar përhapjen e gjuhës së urrejtjes në opinion.

Në portalet Vijesti online dhe RTCG, opinionin u informua për ngjarjen duke publikuar reagimet e përfaqësuesve të pushtetit lokal, Bashkësisë Islame dhe aktivistëve civilë. Gjithashtu, portali RTCG publikoi deklaratën e famullitarit të kishës në Rozhajë, Slobodan Radojeviq, i cili shpjegoi se “qëllimi i tyre nuk ishte të nxisnin përçarje”. Këto media nuk theksuan në mënyrë të hollësishme rastin e kontestuar, por as pasojat që mund të ketë një përmbajtje e tillë në një mjedis multikulturor.

Nga ana tjetër, në portalin IN4S kemi gjetur dy artikuj për këtë rast në të cilat pretendohet se në afreske janë paraqitur ngjarje historike dhe se pas fotove të publikuara është sulmuar famullitari i Rozhajes. Një nga artikujt titullohej: *„Rožajski paroh Slobodan Radojević: Srpski narod u Rožajama htio da sačuva od zaborava svoje žrtve, ako to bilo kome smeta ima problem s istorijom i činjenicama!”* (në shqip: Famullitari i Rozhajes Slobodan Radojeviq: Populli serb në Rozhajë donte t’i shpëtonte viktimat e tyre nga harresa, nëse kjo e shqetëson dikë atëherë ka problem me historinë dhe faktet!, shënim i përthyesit).

Në komentet e lexuesve në tre portale të etabluara, kemi vërejtur ofendime sporadike. Mirëpo, në komentet e shumta ka pasur një relativizim të ngjarjeve në Rozhajë dhe vlerësimin se në

---

23. Duke përdorur fjalë kyçe të rëndësishme për këtë ngjarje, gjetëm gjithsej 14 tekste në periudhën nga 19 deri më 21 shkurt. Pjesa më e madhe e teksteve u botuan në portalin CdM - 8, ndërsa nga dy artikuj në portalet Vijesti online, RTCG dhe IN4S. Bashkë me këtë përmbajtje, në portalet e analizuar kanë qenë rreth 480 komente, ndërsa në llogaritë e këtyre mediave në rrjetet sociale ishin rreth 140 komente.

afreske janë paraqitur ngjarje historike, se bëhet fjalë për fakte dhe se “problemi është tek ata që janë të ofenduar”. Ka pasur edhe komente se “boshnjakët janë një komb inekzistent”. Në komentet në portalin CdM, lexuesit e quajtën Kishën Ortodokse Serbe një *fundërrri fashiste, të neveritshëm dhe sekt e sëmurë, kurse serbët shushunja të racës njerëzore*. Me ato pak postime që mediat e analizuar kanë pasur në llogaritë e tyre në rrjetet sociale, nuk ka pasur të dhëna për përhapjen e fyerjeve dhe urrejtjes. U vu re një relativizim masiv i afreskut të kontestuar.

6. ANALIZA E RASTIT

>> Sead Sadikoviqi dhe fotomontazhi <<

Në emisionin “*Gledajmo se*” (në shqip: Shihemi, shënim i përkthyesit) në Radio-Televizionin e Malit të Zi në fillim të shkurtit, gazetari Sead Sadikoviq ka transmetuar një reportazh për pornografinë hakmarrëse në të cilin ka përdorur një fotomontazh me foton e presidentit aktual të Malit të Zi, Millo Gjukanoviq, dhe foton e vet. Duke pasur parasysh se në këtë mënyrë ai i vendosi faktet në kontekst të gabuar dhe e largoi vëmendjen nga një temë e rëndësishme në talljen e Gjukanoviqit, Instituti për Media e Malit të Zi (IMMZ) i dërgoi një ankesë Ombudspersones së RTCG-së, Danijella Popoviq.²⁴ Me këtë rast ka reaguar edhe Qendra për Gazetari Hulumtuese.²⁵

Ombudspersonja e RTCG-së e pranoi ankesën duke thënë se “redaktori i emisionit ‘*Gledajmo se*’, Sead Sadikoviq, ka rrezikuar integritetin e një personi, në rastin konkret të presidentit aktual të Malit të Zi”. Në përgjigjen e tij, Sadikoviq theksoi se “montazhi i vrazhdë në asnjë mënyrë nuk mund ta shtrembërojë realitetin dhe se askush nuk mund të mendojë se bëhet fjalë për realitet”.²⁶

IMMZ beson se Sadiković nuk ka ofruar asnjë fakt se Presidenti i Malit të Zi mund të vendoset në kontekstin e pornografisë hakmarrëse dhe dhunës në internet, as nuk i ka shpjeguar qartë dhe pa mëdyshje publikut se çfarë problemi dëshiron të vërë në dukje me fotomontazhin. Kjo organizatë beson se qëllimi i mirë i autorit të artikullit për të hapur temën e viktimave të pornografisë hakmarrëse dhe dhunës online, veçanërisht në komunitetet e vogla tradicionale, në atë mënyrë është i zhvlerësuar.

Nga mediat e analizuar gjatë këtij monitorimi, vetëm CdM ka raportuar për rastin, ndërsa portali RTMZ ka publikuar vetëm kronikën e Sadikoviqit me titullin “Shiheni rrëfimin e Sead Sadikoviqit për pornografinë hakmarrëse”.²⁷ CdM publikoi një pjesëz nga kronika e Sadikoviqit dhe mon-

24. IMMZ, Reagim: Me kontekstet e gabuar u mohua respekti për gratë dhe vajzat që i mbijetuan pornografisë hakmarrëse, 2.8.2022 E qasshme në: <https://bit.ly/4407nvJ> Qasur më: 15.6.2023 .

25. Qendra për Gazetari Hulumtuese, RTMZ dhe Sadikoviq u shkaktojnë dhimbje viktimave me shaka të papërshtatshme, 17 shkurt 2022. E qasshme në: bit.ly/3EsNxyY. Qasur më: 21 shkurt 2023.

26. Instituti për Mediaa, Ombudspersonja e RTCG pranoi ankesën e IMMZ-së në rastin Sadikoviq, 22 shkurt 2022. E qasshme në: bit.ly/41ruMFT . Qasur më: 15.6.2023.

27. Duke përdorur fjalë kyçe të rëndësishme për këtë ngjarje, gjetëm pesë artikuj në portalin CdM dhe një artikull në portalin RTMZ midis 8 dhe 10 shkurtit. Në portalin CdM ka pasur gjithsej rreth 120 komente të lexuesve, dhe në llogarinë e këtij mediumi në Facebook mbi 100 komente.

tazhin kontestues, si dhe reagimet e aktorëve politikë dhe organizatave joqeveritare të cilët folën për përmbajtjen joprofesionale. Në përmbajtjen editoriale të kësaj medie nuk kishte deklarata me elemente të gjuhës së urrejtjes, gjuhë kontestuese apo ofendime. Në portalet RTMZ, Vijesti dhe IN4S nuk u gjet asnjë reagim për përmbajtjen në fjalë apo informacion për rastin.

Në komentet e lexuesve në portalin CdM kishte një sërë ofendimesh ndaj Sadikoviçit (*Jadiković* (përshtatja në shqip: Vajtimoviç, shënim i përkthyesit); *fundërrinat kriminale; topuz; kalë*), që tregon se kjo media nuk filtron plotësisht përmbajtjen e lexuesve në përputhje me Ligjin për Media dhe Kodin e Gazetarëve të Malit të Zi. Po ashtu, në postimet në Facebook-un e portalit CdM, ka pasur shumë ofendime ndaj Sadikoviçit (*neandertal; plak i UDBA-së (Shërbimi Informativ i ish-Jugosllavisë, shënim i përkthyesit) ; llom; pleh i vjetër ; tallës rrugaç...*), gjë që tregon se kjo media nuk mban përgjegjësi për përmbajtjen që ndjekësit e saj publikojnë në llogarinë e portalit CdM në rrjetet sociale

7. ANALIZË E RASTIT

>> Sulmet ndaj kandidatëve për president <<

Fushata paqësore për zgjedhjet presidenciale u shënua nga një sulm ndaj kandidatit presidencial të lëvizjes Evropa Tani, Jakov Milatoviç, më 10 mars në Cetinë, dhe kërcënimet ndaj kandidatëve të DPS-së, Millo Gjukanoviç dhe gruas së tij Lidia, dhe kandidates së Partisë Socialdemokratike (SDP), Draginja Vuksanoviç-Stankoviç. Ato ngjarje shkaktuan vëmendje të madhe të publikut dhe rritje të angazhimit të audiencës në komentet në portale dhe llogaritë e mediave në rrjetet sociale.

7.1. Rasti i sulmit ndaj Jakov Milatoviçit

Mediat e analizuara (Vijesti, CdM, RTMZ dhe IN4S)²⁸ raportuan intensivisht për sulmin ndaj Jakov Millatoviçit, por portali Vijesti publikoi dy herë më shumë tekste se të tjerët. Në informacionet e para për këtë rast, Vijesti online deklaroi se “një grup demonstruesish protestuan dhe se ngjau sulmi”, dhe më pas se “individët e kanë shtyrë dhe sharë Millatoviçin”. Në pasqyrimin e këtij rasti nga Vijesti dominon transmetimi i deklaratave të aktorëve të ndryshëm politik dhe shoqëror që dënuan këtë sulm, si dhe raportet nga mitingjet parazgjedhore ku u diskutua për këtë rast.

Në informacionet e para, kjo media ka përdorur si burim shërbimin publik lokal dhe më pas informacioni është bazuar në postimet nga rrjetet sociale (Facebook, Twitter, Telegram) dhe kumtesat, pa kontekst apo shpjegim shtesë. Për atë rast është evidentuar vetëm një tekst në të

28. Duke përdorur fjalë kyçe të rëndësishme për këtë ngjarje, në katër mediat e analizuara nga data 10 deri më 13 mars, gjetëm gjithsej 53 tekste të publikuara në portalin Vijesti, 24 në IN4S, 15 në RTMZ, 14 në CdM. Në portalin Vijesti kishte mbi 3300 komente lexuesish, 458 në CdM, 88 në IN4S, 57 në RTMZ. Në llogarinë e portalit Vijesti në Facebook, së bashku me këto postime, ka pasur mbi 1500 komente nga ndjekësit, 147 në CdM, tetë në IN4S.

cilin janë kombinuar reagimet e aktorëve politikë dhe socialë.

Raportimi i portalit CdM dominohet gjithashtu nga transmetimi i deklaratave pa shpjegim të detajuar dhe kontekst më të gjerë, si dhe postimet nga rrjetet sociale pa ndërhyrje editoriale. Nuk u vu re që kjo media ka krijuar përmbajtje shtesë apo një rishikim të detajuar të tensioneve në rritje në shoqëri dhe as nuk ka analizuar pasojat që kanë raste të tilla në shoqëri.

Vijesti ka publikuar deklaratën e ambasadorit francez i cili e ka quajtur “agresion fashist” incidentin në Cetinë, e cila ka shkaktuar reagime shtesë si nga aktorët politikë ashtu edhe nga lexuesit në portal dhe llogarinë në Facebook të kësaj media. Në këtë rast, Vijesti ka publikuar një përmbledhje të detajuar se si është keqinterpretuar kjo deklaratë, pra që dhuna arsyetohet.

Portali RTMZ ka publikuar informacionin ku thuhet se Millatoviq është sulmuar dhe një video të incidentit nga rrjetet sociale. Kjo media pa sqarime shtesë ka transmetuar videon që deputeti Marko Millaçiq ka shpërndarë në profilin e tij në Facebook. Portali RTMZ përcolli në mënyrë dominuese reagimet dhe dënimet partiake, pa shpjegime shtesë dhe pa një kontekst më të gjerë që do t'i ndihmonte lexuesit ta kuptonin më mirë këtë rast.

Në përmbajtjen editoriale në portalin IN4S, është regjistruar gjuha kontestuese - kryetari i Partisë Liberale, Andrija Popoviq, është vënë në kontekst negativ, *bota e Purës (nofka e Andrija Popoviqit, shënim i përkthyesit) është magjike dhe e bukur*, *Twitter agonia pa kufi*, deputeti i SDP-së, Adnan Strikoviq u quajt *shërbëtor i Millos*, SDP-ja *parti që thekson imazhin dhe veprën e ustashës Sekulla Drleviqit, kurse qytetarët që protestuan kundër tubimit të Jakov Millatoviqit quhen komit të rrejshëm*.

Në komentet e lexuesve në portalin Vijesti, krahas teksteve që trajtonin sulmin ndaj Millatoviqit, kishte edhe një sërë fyerjesh ndaj Cetinës dhe qytetarëve të këtij qyteti (popull i mbrapsht; *turp; njerëzit më të sëmurë në Mal të Zi; Cetina është qytet fashist; Trump duhet të sillet për të ndërtuar një mur rreth Cetinës; komuno-fashistët; bashibozukët nga Nahija e Katunit*), dhe disa komente në mbështetje të dhunës (*Bravo Cetinë; pikë e ndritshme; Gjithçka ju lulëzoftë; mbështetje për qytetarët e ndershëm të Cetinës...*). Në portalin CdM u vërejtën një sërë komentesh që justifikojnë dhunën dhe një sërë ofendimesh (*Fundërrinë e Shën Savës; Mjeran; prifti i kishës së Serbistanit...*).

Shumica e komenteve në IN4S janë plot me fyerje të rënda dhe gjuhë të urrejtjes, gjë që tregon se komentet nuk janë fare të filtruara dhe se ekziston dyshimi se janë publikuar qëllimisht. Komentet përmbajnë gjuhë të urrejtjes që u drejtohet qytetarëve të Cetinës dhe atyre që protestuan kundër ardhjes së Millatoviqit (*të egër; primitivë; të mbyten në erën e tyre të keqe; fundërrinë; të çmendur; fisi i egër; Cetina të dëbohet nga Mali i Zi me referendum; se komitët duhet të futet në rezervuar*). Gjuha e urrejtjes po përhapet edhe ad hominem, ndaj disa personave që protestuan kundër tubimit të Millatoviqit. Ata janë etiketuar me emër dhe mbiemër. Në komentet e shumta dominon narrativi *kanë protestuar pasardhësit e pushtuesve, pra fëmijët jashtëmartesor të 700 gjysheve nga Cetina gjatë Luftës së Dytë Botërore dhe se edhe ata kanë qenë fashistë*. Në portalin RTMZ ka komente që justifikojnë dhunën dhe kujtojnë deklaratën e pretenduar të Millatoviqit *E çka nëse vriten 10 malazezë, etiketohen me emër dhe mbiemër individët që nuk janë personazhe publike dhe cilësohen si udhëheqës të protestës*.

Në llogarinë e këtij mediumi në Facebook janë vërejtur një sërë ofendimesh, të cilat çojnë në përfundimin se komentet e ndjekësve nuk filtrohen dhe as nuk fshihet përmbajtja e kontestueshme. Kishte ofendime për Cetinën (*fis i egër ; bravushan; zhaba* (emërtim ofendues për italianët, shënim i përkthyesit); *fundërrinë; një grusht muti i mbushur me urrejtje; milogorstvo* (*bashkim i emrave Millo dhe Mal, shënim i përkthyesit*) është sëmundje), fyerjet ndaj Millatoviqin (*plehër; tradhtarë i mjerë...*) dhe mbështetje për dhunën (*mori atë që meritoi; mbeturinë shënsaviste, fundërrinë serbomadhe çetnike shënsaviste; shënsavistë dhe miza nënbythëse të Vuçiqit*).

Një sërë ofendimesh shkaktoi deklarata e ambasadorit francez (*qelbësirë e ndryrë ; fundërrinë franceze; një hiç i madh; matuf prorus; llum fashist; pordh e Vuçiqit; llum borgjez...; Pati një sërë ofendimesh dhe thirrjesh për dhunë në disa postime në llogarinë e portalit CdM (përbindësh me mantele; fundërrina; lluma; këta janë bastardë italianë...)*). Portali RTMZ në Facebook nuk ka publikuar informacione për këtë rast. Vetëm një postim u vu re në llogarinë IN4S, por pa komente të kontestueshme.

7.2. Kërcënime me vdekje ndaj kandidatëve për president

Në mesin e marsit, mediat publikuan informacionin se kandidatët për president Draginja Vuksanoviq-Stankoviq dhe Millo Gjukanoviq u kërcënuan me vdekje në Twitter nga një llogari me emrin Boris Janković.

Mediat e analizuar²⁹ ata raportuan ndryshe për këtë rast dhe qasja e tyre varionte nga publikimi i informacionit, përcjellja e reagimeve deri te mospublikimi i deklaratave dhe reagimeve dhe mungesa e një rishikimi kritik editorial.

Për këtë rast kanë raportuar portalet Vijesti dhe CdM, duke përcjellë përmbajtjen e tweet-it dhe duke treguar fjalimin e diskutueshëm. U raportuan edhe reagimet e aktorëve politikë dhe shoqërorë (partitë politike, përfaqësues të institucioneve dhe sektorit joqeveritar) të cilët e dënuan këtë fjalim dhe u bënë thirrje institucioneve kompetente që të reagojnë. Megjithatë, konteksti më i gjerë nuk iu shpjegua lexuesve dhe as nuk u bë një analizë e detajuar e pasojave të dëmshme që mund të kenë gjuha e urrejtjes dhe deklaratat mizogjene në pjesëmarrjen e grave në politikë dhe në rritjen e tensioneve në fushatën zgjedhore.

Nga ana tjetër, portali RTCG ka raportuar sipërfaqësisht për kërcënimet ndaj deputetes së SDP-së, Draginja Vuksanoviq-Stankoviq. Kjo media nuk ka raportuar se është kërcënuar edhe Gjukanoviqi, gjë që është veçanërisht problematike duke pasur parasysh se bëhet fjalë për Shërbimin publik. Të tre mediat publikuan përmbajtjen e kërcënimit dhe në këtë mënyrë morën pjesë në shpërndarjen e mëtejshme të deklaratës së kontestuar. Në portalin IN4S nuk kemi parë asnjë tekst për atë rast.

Në komentet e lexuesve në portalin Vijesti online janë vërejtur komente fyese individuale ndaj

29. Duke përdorur fjalë kyçe të rëndësishme për këtë ngjarje, gjetëm një numër tekstesh në katër mediat e analizuar më 10 mars - 10 tekste janë publikuar në portalin Vijesti, 7 në RTMZ, 6 në CdM. Në portalin Vijesti kishte rreth 360 komente të lexuesve, 117 në CdM, 36 në RTMZ. Në llogarinë e Vijestit në Facebook, krahas këtyre postimeve, ka pasur rreth 550 komente nga ndjekësit, 25 në RTMZ, 83 në CdM.

Vuksanoviç-Stankoviç (*More Ivicë, si e ke këtë Maricën, shporru, kjo është si ajo biondja nga seriali Muppet Show; Draga, mos u bëjë budallaqe*). Komentet seksiste ranë në sy edhe në portalin RTMZ (e pëlqej sepse është grua e bukur). Në disa komente të lexuesve në portalin CdM ka pasur gjuhë të urrejtjes, thirrje për dhunë dhe fyerje.

Kjo analizë tregon se mediat nuk ndjekin plotësisht udhëzimet etike të rregullave të tyre të komentimit, Kodin e Gazetarëve të Malit të Zi dhe dispozitat e Ligjit për Media. Kujtojmë se media është përgjegjëse për përmbajtjen e komenteve në portale dhe se nuk guxon të jetë kanal për përhapjen e përmbajtjeve me elemente të gjuhës së urrejtjes, fyerjeve dhe thirrjeve për dhunë. Një rol i tillë i medias është veçanërisht i rëndësishëm në ciklet zgjedhore, të cilat janë një lloj krize politike dhe sjellin me vete tensione të shtuara. Mediat me integritet pritet ta kanalizojnë debatin social në drejtim të diskutimit tolerant dhe të arsyeshëm dhe të reagojnë shpejt dhe në mënyrë dënuese ndaj formave të papërshtatshme të komunikimit.

Një sërë komentesh fyese dhe seksiste u publikuan në llogarinë e Vijestit në Facebook nën postimet për sulmin ndaj Vuksanoviç-Stankoviç (*djalle; përbindësh; viç; kuçkë kuçke, larëse e preparuar prapanicës; e keqe e Millogorjes...*), dhe fyerjet (*vepra të rrejshme*) dhe gjuhë e urrejtjes drejtuar kandidatëve për president (*në Çepurke (varreza në Podgoricë) ju varrostë Mirashi (mitropolit i Kishës Ortodokse Malazeze)*). Kjo përmbajtje nxjerr në përfundim se Vijesti nuk filtron komentet e lexuesve në llogaritë e saja në rrjetet sociale dhe në këtë mënyrë kontribuon në përhapjen e mëtejshme të përmbajtjeve problematike. Në postimet e portalit CdM dominuan edhe komentet urrejtëse në baza kombëtare, përmbajtje mizogjene dhe seksiste, thirrje për dhunë dhe fyerje. Nuk kishte komente të diskutueshme në llogarinë e RTMZ në Facebook.

8. ANALIZA E RASTIT

>> Diaspora vjen për të votuar <<

Pasi një pjesë e qytetarëve malazezë që jetojnë jashtë vendit dhe kanë të drejtë vote në Mal të Zi deklaruan se do të vijnë në zgjedhje dhe do ta mbështesin kandidatin për president Millo Gjukanoviç, pasuan reagime të forta të përkrahësve të Jakov Millatoviçit. Me një reagim të papërshtatshëm u dallua partia Alternativa e Malit të Zi, e cila njoftoi se “do të presë gati të gjithë ata që vijnë nga diaspora me fluturime të jashtëzakonshme për të votuar”, duke i quajtur “të ardhur nga jashtë”.³⁰ Në ditët para zgjedhjeve presidenciale, në rrjetet sociale pati kërcënime ndaj pjesëtarëve të diasporës malazeze, veçanërisht boshnjakëve dhe shqiptarëve që jetojnë në Evropën Perëndimore.^{31 32}

30. Portali A plus, Alternativa paralajmëron: Do të jemi gati të mirëpresim ata që vijnë për të votuar me fluturime të jashtëzakonshme, 25 mars 2023. E qasshme në: <https://bit.ly/3LHbMNY>. Qasur më: 15.6.2023.

31. Duke përdorur fjalë kyçe të rëndësishme për këtë ngjarje, në këto katër media të analizuara nga data 24 deri më 31 mars, kemi gjetur gjithsej - 13 tekste të publikuara në portalin Vijesti, 11 në IN4S, 10 në RTMZ, 29 në CdM. Në portalin Vijesti kishte mbi 1,019 komente lexuesish, 509 në CdM, 60 në IN4S, 71 në RTMZ. Në llogarinë e Vijestit në Facebook, së bashku me këto postime, ka pasur mbi 1,295 komente nga ndjekësit, 424 në CdM, 69 në IN4S, 11 në RTCG.

32. Jankoviç, Srgjan, Presioni mbi diasporën malazeze para raundit të dytë të zgjedhjeve presidenciale, 27 mars 2023. E qasshme në: <https://bit.ly/42eNfF9>. Qasur më 15.6.2023.

Në tre mediat e analizuara: Vijesti online, RTCG dhe CdM, nuk u gjet deklarata e kontestuar e Alternativës. Në përmbajtjen editoriale të këtyre mediave nuk janë shënuar deklarata të urrejtjes ndaj diasporës.

Krahas njoftimeve dhe deklaratave të politikanëve dhe partive, Vijesti ka trajtuar në detaje temën e ardhjes së diasporës, duke treguar grafikisht përlllogaritjet e numrit të shtetasve malazezë që jetojnë jashtë vendit. Në tekstet dhe në shtojcën për këtë temë shpjegohet në detaje konteksti, si dhe paraqiten të dhënat përkatëse, të cilat i mundësojnë lexuesit ta kuptojnë më mirë këtë temë. Në përmbajtjen editoriale të kësaj medie nuk kishte fyerje apo mesazhe urrejtjeje ndaj shtetasve malazezë nga jashtë. Është evidentuar edhe përmbajtja promovuese - letra e Millatoviq për diasporën dhe një kronikë nga promovimi i Gjukanoviqit ku temë ka qenë edhe diaspora.

Portalet CdM dhe RTCG kanë transmetuar në mënyrë dominuese kumtesat e partive politike që në fushatë folën për çështjen e diasporës dhe rolin e saj në procesin zgjedhor. Nuk u gjetën tekste në të cilat çështja trajtohej në detaje, por disa opinion për këtë temë u regjistruan në portal.

Në titullin e tekstit, IN4S e quan diasporën malazeze *karburant për djegien e Malit të Zi* dhe ardhjen e tyre në Mal të Zi për zgjedhje e quan *operacioni diaspora*. Krahas kësaj, kandidati për president Millo Gjukanoviç u quajt *uzurpator i institucionit të Presidentit të Malit të Zi dhe kryetar i një bande të organizuar kriminale*. Kjo media ka transmetuar edhe deklarata ku thuhet se ardhja e diasporës është *inxhinieri elektorale* dhe se këta janë *njerëz që nuk jetojnë me dekada në Mal të Zi, por duan të rregullojnë situatën politike në vendin tonë*. Informatat për këtë rast nuk mund të gjenden në portalin IN4S.

Në komentet e lexuesve në portalin Vijesti nuk janë vërejtur fyerje apo mesazhe urrejtjeje. Megjithatë, kishte një sërë komentesh të dominuara nga narrativi se shtetasit malazezë që jetojnë jashtë nuk duhet të votojnë në Mal të Zi dhe se duhet t'u hiqet e drejta e votës. Gjithashtu në portalin CdM janë vërejtur komente dhe ofendime të shumta kontestuese kundër diasporës (*të gjithë së bashku për një Srebrenicë të re; ju thafshin duart; budallenj të diasporës*) dhe kundër kandidatit për president Millatoviç (*fundërrinë politike; Mjerran...*).

Në portalin IN4S janë vërejtur disa ofendime të rënda ndaj Gjukanoviqit (*kryetari i partisë demonike të satanistëve ; përbindësh ; don hajduti...*), Hajriz Brçvakut (*sa tinzar është ai bastard që bëhet si humanitar*) dhe thirrje për dhunë kundër anëtarëve të diasporës malazeze (*duhet të dihet itinerari, të mblidhen gur të mirë deti të mira dhe këto fundërrina të mësohen një herë e përgjithmonë; të regjistrohen në hyrje patriotët nga jashtë dhe të informohen vendet nga kanë ardhur; gjuani me gur Bashibozukun nga perëndimi...*). Asnjë koment i diskutueshëm nuk u gjet në portalin RTMZ.

Kjo temë ka shkaktuar komente dhe reagime të shumta nga përdoruesit në faqen Vijesti në rrjetin social Facebook. Ka pasur një sërë komentesh problematike për emigrantët malazezë (*të gjithë duhet të kthehen nga kufiri; shpëtimtarët tanë... janë gjithmonë aty kur duhet të vijnë me shpenzimet tona ; kush vjen për të votuar, e fundit i qoftë, menjëherë pas votimit do të arrestohen, duhet të denoncohen që tu marrin dokumentet; Mercenarët e mjerë të Millos; votuesit e xhepit; kush rrethon numrin 1, u thafshin duart, kush vjen nga jashtë me makinë për të votuar, makina u prishtë...), si dhe ofendime e akuza ndaj drejtorit të Drejtorisë për Diasporën, Arben Jakupi*

(shërbëtor i Nik Gjelošajt; Jakupi është i njohur në Rozhajë për disa kompjuterë që u zhdukën nga shkolla në rrethana të çuditshme; këtë që thotë mund ta bëjnë vetëm ata nga Dobrota (spital psikiatrik, shënim i përkthyesit); kush është ky hajvan; fundërrinë...).

Fyerje të shumta kundër Millatoviqit u regjistruan edhe në llogarinë e portalit CdM (*Seshel i vogël; hup keqbërës; Mjeran; gënjeshtar, një hiç gjë; përbindësh, Illum...*), dhe kundër Gjukanoviqit (*mund të të ndodhë e njëjta gjë si me Çausheškun*), dhe Kishës Ortodokse Serbe (priftërinjtë sektarë ; hienat serbe). Ka pasur një sërë komentesh kontestuese në llogarinë IN4S në Facebook (*njerëzve të tillë duhet tu ndalohen të votojnë; cili është çmimi i bagëtive të gjalla në Luksemburg dhe Hanover, për kilogram apo për kokë; duhet djegur makinën; atyre duhet tu jepet mut...*), dhe ndaj përfaqësuesve të DPS-së (*shporruri mjerana; fundërrina të paguara*). Nuk kishte komente kontestuese në RTMZ.

9. ANALIZË E RASTIT

>> Millosh Ostojiq dhe fyerjet ndaj boshnjakëve <<

Në fund të muajit prill, kryetari i Bordit të Auditimit të Portit të Tivarit, Miloš Ostojiq, bëri një sërë ofendimesh kundër boshnjakëve në llogarinë e tij në *Facebook*, duke e quajtur Islamin një fe të rreme. Ostojiq është arrestuar për veprën penale të nxitjes së urrejtjes etnike, racore dhe fetare dhe sipas informacioneve të fundit i është caktuar masa e paraburgimit prej 30 ditësh. Bordi i drejtorëve dhe menaxhmenti i kësaj kompanie e dënuan deklaratën e Ostojiqit dhe e larguan atë nga ajo pozitë.³³

Duke analizuar përmbajtjen editoriale të mediave të përfshira në këtë hulumtim,³⁴ arritëm në përfundimin se ato më së shumti publikuan informacione për arrestimin e Ostojiqit, dhe reagimet e Bordit Drejtues të Portit të Tivarit, si dhe të aktorëve të tjerë shoqërorë dhe politikë. Nuk kishte përmbajtje kontestuese apo gjuhë urrejtjeje në portalin *Vijesti*, por nuk u bënë përpjekje shtesë për të treguar kontekstin dhe për të treguar se ishte përmbajtje e papranueshme.

Një qasje e tillë është vërejtur edhe në portalin RTMZ, i cili në mënyrë indirekte është distancuar nga deklarata e diskutueshme duke publikuar reagimet e aktorëve të ndryshëm dhe ka bërë një hap më tej për t'iu ofruar lexuesve një kontekst më të gjerë dhe sqarim të pasojave që një gjuhë e tillë dhe tensionet në rritje kanë ndaj shoqërisë malazeze.

Në përmbajtjen editoriale të portalit CdM vërehet një vlerësim kontestues i Partisë për Drejtësi dhe Pajtim, në të cilin thuhet se *vështrimi i botës nga personi në fjalë nuk është për polemikë por për një komision të stafit mjekësor profesional, për të përcaktuar shkallën e sëmundjes mendore dhe*

33. *Vijesti* online, Ostojic u shkarkua nga detyra në Portin e Barit, 24 Prill 2023. E qasshme në: <https://bit.ly/3VkB0Dz>. Qasur më: 15.6.2023.

34. Duke përdorur fjalë kyçe të rëndësishme për këtë ngjarje, në mediat e analizuar gjetëm gjithsej – 9 tekste në portalin CdM, 10 në portalin *Vijesti*, 6 në portalin RTMZ, 1 në portalin IN4S. Numri i komenteve të lexuesve në portalin CdM ka qenë 267, dhe në portalin *Vijesti* 559 komente, në portalin RTMZ 39, IN4S 4. Në llogarinë e *Vijestit* në Facebook me këtë postim kanë qenë mbi 145 komente nga ndjekësit, 189 në CdM, 30 në RTMZ, 30 në IN4S.

terapinë, në mënyrë që të përpiqet socializmi i personit në fjalë ose, në fund të fundit, të izolohet nga pjesa tjetër e shoqërisë. Deklarata është transmetuar pa kufij të përcaktuar dhe pa asnjë ndërhyrje editoriale edhe pse përmban gjuhë të papërshtatshme që bie ndesh me standardet profesionale.

Në portalin IN4S kemi gjetur vetëm një deklaratë të Drejtorisë së Policisë se Ostojiq është arrestuar.

Në komentet në portalin Vijesti janë regjistruar një numër i konsiderueshëm komentesh në të cilat është relativizuar sulmi dhe vendimi i Prokurorisë për caktimin e paraburgimit, me vlerësimin se kjo nuk është bërë kundër popullit serb; Ndaj drejtoreshës së Qendrës për Edukim Qytetar, Daliborka Ulareviq, janë bërë komente mizogjene. Disa komente bëjnë thirrje për ndalimin e punës së DPS-së dhe BS-së, sepse janë parti fashiste, kurse aprovohet sulmi verbal ndaj deputetit të DPS-së, Jevto Erakoviq (*i liri Jefto; kushdo që e prek do t'i bëjë duart pis...*). Për më tepër, në komentet thuhet se *gjysma e Cetines duhet të arrestohet sepse ata sulmuan Millatoviqin dhe sulmuesit të mbështeten në mur*, gjë që aludon në pushkatim.

Në komentet në portalin CdM kishte edhe gjuhë të kontestueshme kundër Ostojiqit (*litijist i ulur nga veriu; ka nevojë për mjekim...*). Në komentet e lexuesve në portalin RTMZ nuk është vërejtur ndonjë përmbajtje e kontestueshme, kurse në komentet e lexuesve në portalin IN4S ka pasur disa ofendime ndaj Ostojiqit (debil) dhe komenti se është *arrestuar për shkak se është serb*.

Komentet në llogarinë në Facebook të Vijesti online janë të mbushura me gjuhë të kontestueshme kundër Ostojiqit (*duhet të dëbohet; edhe më parë ... kanë përhapur urrejtje fetare dhe kombëtare; ky njëri është me probleme mendore, hajvan i zakonshëm; i sëmurë; bërlllok i pistë*). Situata nuk është aspak më e mirë në llogarinë e portalit CdM, ku për Ostojiqin janë shkruar fyerje të rënda (*ai ka sëmundje të pashërueshme, kërkojnë heqjen e nënshtetësisë; ky është shembull i nazizmit; idiot, bastard, i sëmurë...*). Në llogarinë e RTMZ në Facebook kishte fyerje individuale (qenë rrugaç), si dhe në llogarinë e portalit IN4S (*të dërgohet në çmendë; islamistë...*). Komentet e lexuesve të IN4S dominohen nga mesazhet se Ostojiq është arrestuar sepse është serb dhe se *askush nuk denoncon malazezët dhe islamistët kur përhapin urrejtje*.

10. ANALIZA E RASTIT

>> “Unifikimi ose ukrainazimi” <<

Në fillim të prillit portali IN4S botoi një opinion të priftit Ognjen Femiq me titull “Bashkim apo ukrainizim” ku autori ndër të tjera thekson se Mali i Zi aktual është krijuar mbi bazën e elementeve antishtetërore, se është antipod i shtetit dhe se “lufta vetëm filloi në Ukrainë, por nuk do të përfundojë atje dhe se uniteti dhe bashkimi është ilaç për ukrainizimin”.³⁵

Pas publikimit të këtij teksti, prokuroria hapi çështjen për të përcaktuar nëse në këtë rast është

35. Femiq, Ognjen, Bashkim apo ukrainizim, IN4s, 7 Prill 2023. E qasshme në: <https://bit.ly/3LHb1EA>. Qasur më: 15.6.2023.

kryer vepra penale e nxitjes së urrejtjes kombëtare, racore dhe fetare. Tre mediat e analizuara, Vijesti online, CdM dhe RTCG, nuk raportuan intensivisht për këtë ngjarje.³⁶

Portali Vijesti ka publikuar vetëm këtë informatë, kurse portali CdM, krahas kumtesave, ka publikuar edhe reagimet e aktorëve politikë dhe shoqërorë, si dhe një opinion në të cilën autori është marrë me rastin. Kështu, kjo media ka vënë në dukje drejtpërdrejt tekstin e kontestuar dhe ka transmetuar një artikull nga Gradska TV në të cilin analizohet dukuria e rritjes së gjuhës së urrejtjes në Mal të Zi dhe pasojat e një gjuhe të tillë që vjen nga strukturat shoqërore me ndikim siç është kisha.

Në portalin RTMZ nuk mund të gjendeshin informata për këtë ngjarje, gjë që mund të tregojë se Shërbimi Publik humbi rastin të tërheq vëmendjen e publikut për këtë rast problematik. Portali IN4S, përpos tekstit të kontestuar, i ka paraqitur reagimet e prokurorisë dhe publikut i si “persekutim tinëzar i priftit Femiq nga mafia mediatike e Gjukanoviqit dhe servilët e tyre nga prokuroria”.

Në komentet e lexuesve në portalin Vijesti nuk është regjistruar asnjë përmbajtje e kontestueshme. Në portalin CdM kishte komente fyese individuale kundër Kishës Ortodokse Serbe dhe priftërinjve të saj (*Kisha e Serbisë është një sekt që punon kundër Malit të Zi dhe malazezëve ; përzëni këto fundërrina nazi-fashiste; Prifti Femiq dhe Prifti Miqoviq janë dy të këqij*), kurse në portalin IN4S pati fyerje ndaj malazezëve (*Monteprapanica; Montenegrinët...*) dhe një sërë akuzash ndaj gazetarëve dhe prokurorëve.

Në llogaritë e këtyre mediave në rrjetin social Facebook ka pasur ofendime të panumërta. Në faqen Vijesti kemi regjistruar ofendime të shumta kundër Kishës Ortodokse Serbe (*të gjithë priftërinjtë, qelbësira shënsaviste, burgosni bagëtinë, pastaj shkëlq në prapanicë dhe ndalim të përjetshëm të hyrjes në Mal të Zi...*), kurse në llogarinë e CdM-së kishte etiketime nënçmuese për malazezët dhe ofendime ndaj opinionistit të kësaj media, Dragan Bursaq (*rrënojë ideologjike; majmun komunistë...*).

11. ANALIZA E RASTIT

>> Fyerje ndaj politikaneve <<

Në kulmin e paraqitjes së listave zgjedhore për zgjedhjet parlamentare, portali Aktualno ka publikuar një artikull me titull “Largimi i starletave të prostitucionit politik”, në të cilin thuhet se ish-deputetet e URA-së, Bozhena Jelushiq dhe Suada Zoronjić nuk do të jenë në listë për këto zgjedhje.³⁷

36. Duke përdorur fjalë kyçe të rëndësishme për këtë ngjarje, gjetëm gjithsej 7 tekste në këto katër media të analizuara gjatë datave 7 dhe 8 prill – 4 në portalin CdM, 1 në portalin Vijesti dhe dy në portalin IN4s. Në portalin CdM kanë qenë 53 komente nga lexuesit, në portalin IN4S 30 dhe në portalin Vijesti 28. Në llogarinë e Vijestit në Facebook, ka pasur mbi 53 komente nga ndjekësit, 22 në CdM, 12 në IN4S.

37. Aktualno.me, Largimi i starletave të prostitucionit politik, 19 maj 2023. E qasshme në: <https://bit.ly/3J24ld0>. Qasur më: 15.6.2023.

Tre nga katër mediat e analizuar raportuan për këtë rast me intensitet të ndryshëm.³⁸

Portali Vijesti publikoi reagimet e organizatave joqeveritare dhe aktorëve politikë të cilët dënuan këtë lloj shkrimi. Kjo media përcolli edhe qëndrimin e URA-së, e cila e quajti Aktuelno *një kuazi portal, një pamflet i lirë i strukturave të errëta politiko-mafioze*. Portalet CdM dhe RTMZ publikuan disa reagime të aktorëve politikë dhe të shoqërisë civile për këtë rast, duke theksuar indirekt gjuhën e papranueshme ndaj grave në politikë. Nuk është vërejtur që ndonjë nga portalet e analizuar, përveç reagimeve dhe njoftimeve, t'i jetë qasur temës në detaje dhe të shpjegojë pasojat e dëmshme të një gjuhë të tillë për pjesëmarrjen e grave në politikë dhe aktivizmin e tyre (Deputetet zgjedhën një punë publike që ka barrën e vet; është vonë për lot; do të ishte më mirë për ju zonjë të mos shfaqeni në politikë...), kurse përmes disa komenteve lexuesit kanë potencuar mbylljen e portalit Aktuelno. Portali IN4S nuk ka raportuar për këtë rast. Asnjë tekst në lidhje me këtë rast nuk është ndarë në faqet në Facebook të portaleve të analizuar.

12. ANALIZA E RASTIT

>> Sulmi ndaj psikologut Petar Markoviq <<

Psikologu Petar Markoviq, pas daljes në media me rastin e dy vrasjeve masive në Serbi, u bë cak i ofendimeve dhe talljeve.³⁹ Këtë informacion e ka publikuar organizata joqeveritare Sistem, e cila ka regjistruar edhe thirrje për linçim fizik të Markoviqit, që ka rezultuar me rrezikimin e sigurisë së tij. Tre nga katër mediat e analizuar raportuan për këtë rast.⁴⁰

Për këtë rast raportuan portali Vijesti dhe portali CdM, duke transmetuar informacione nga OJQ Sistem, deklaratat e Markoviqit dhe reagimet e aktorëve shoqërorë që e dënuan këtë rast. Nuk u vu re që këto media t'i qasen rastit nga aspekti fenomenologjik ose të shpjegonin në detaje pasojat e përhapjes së gjuhës ofenduese në hapësirën publike. Portali RTMZ ka publikuar informacionin se janë ngritur padi kundër të gjithë atyre që kërcënuan sigurinë e Markoviqit. Në portalin IN4S nuk ishte e mundur të gjendeshin informacione për këtë rast.

Në komentet në portalet e mediave të etabluara janë vërejtur disa komente kontestuese në lidhje me pamjen dhe orientimin seksual të Markoviqit, p.sh. në portalin Vijesti (*Ky të jetë shembull për fëmijët është fatkeqësi për shoqërinë; Dëshpërim; Kjo nuk do të pranohet kurrë këtu, pajtohuni me këtë gjë*), si dhe në portalin CdM (*Markoviq, duhet të vishni rroba pune kur punoni me pa-*

38. Duke përdorur fjalë kyçe të rëndësishme për këtë ngjarje, në këto katër media të analizuar më 19 dhe 20 ma, gjetëm gjithsej - 9 tekste të publikuara në portalin Vijesti, 2 në RTMZ dhe 2 në CdM. Ka pasur 48 komente lexuesish në portalin Vijesti, katër në CdM dhe dy në portalin RTMZ.

39. Vijesti online, Denoncohet kërcënimi i sigurisë së psikologut Petar Markoviq, 7 maj 2023. E qasshme në: <https://bit.ly/30TcF86>. Qasur më: 15.6.2023.

40. Duke përdorur fjalë kyçe të rëndësishme për këtë ngjarje, në tre mediat e analizuar gjatë periudhës 7 maj - 18 maj gjetëm gjithsej - 5 tekste të publikuara në portalin Vijesti, 4 në CdM dhe një në RTMZ. Në portalin Vijesti kishte 109 komente të lexuesve dhe në CdM 36. Në llogaritë e Facebook të këtyre mediave: në Vijesti ishin 116 dhe në faqen CdM 275.

cientë, veçanërisht me fëmijë, sepse kur ju shohin me streçe lëkure dhe fustan, ata pyesin veten se çfarë nuk shkon me ju).

Nga ana tjetër, në profilet e Vijestit dhe CdM në Facebook vërehen një numër i madh komentesh fyese për Markoviçin (*Është shtënë me pushkë kur lindi, po ta dinin se do të ishte kështu, do ta kishin qëlluar në djep; I mjeri ai. Sëmundja është një mrekulli. Moj ja çoftë Zoti kujt, Nuk është faji yt, Faj kanë ato që po të promovojnë. Qetësohu martir. Ti je njeri malinj për këtë shoqëri dhe mos ki frikë, askush nuk të prek me dorë, Mos e turpëroni Malin e Zi dhe paraardhësit tanë që sillen në varr për shkak të pasardhësve të vet, është e palejueshme që fëmijët të dëgjojnë dike që thotë se nuk e ka vendosur ende se çfarë gjinie është; Epo ai shkatërron direkt familjen, fëmijët tanë dhe vendin ; Përbindësh njerëzor e më tepër ai që e reklamon; Për shkak të përbindëshave të tillë dhe të ideologjisë së tillë po ndodhin të gjitha këto të këqija; Atë e vrau Zoti...kaq i mjafton).*

13. ANALIZA E RASTIT

>> Si i fyen patriarku gratë <<

Në mes të majit, Patriarku i Kishës Ortodokse Serbe, Porfirije Periq, i quajti zëvendësim të tezave akuzat se *kisha dhe ai nuk kujdesen për gratë*, të cilat pasuan pasi tha se *pas gjuhës së ndjeshme gjinore qëndron lufta kundër martesës dhe familje*. Duke komentuar këto akuza, ai përdori fjalë fyese për gratë si: *e mjerë, horre, mjerane intelektuale dhe shpirtërore*. Mediat e analizuar kanë raportuar intensivisht për këtë rast.⁴¹

Portali Vijesti ka transmetuar një klip nga fjalimi i Porfirijes, i cili është publikuar në rrjetin social *Twitter*, si dhe reagimet e aktorëve të ndryshëm social nga Serbia të cilët kanë reaguar dhe dënuar këtë gjuhë. Ai rast ka qenë temë edhe e një opinionimi të njërit prej redaktorëve të kësaj medie, në të cilën drejtpërsëdrejti është vënë në dukje gjuha problematike drejtuar grave.⁴²

Edhe portali CdM ka publikuar videon e fjalimit të Porfirijes, si dhe reagimet e aktivistëve të shumtë nga Mali i Zi dhe Serbia të cilët kritikuan këtë gjuhë. Me titujt e tekstit (*Urryes i grave ose patriarku i Kishës Ortodokse Serbe: Porfirije sulmoi brutalisht kritikët femra; Fjalimi i Porfirijes tërboi publikun: Pse mund të quhet e mjerë e jo psikologe*) CdM shprehu qartë qëndrimin e saj dënues ndaj atij rasti. Të dyja mediat raportuan reagimet e Kishës Ortodokse Serbe dhe të presidentit të Serbisë, Aleksandar Vuçiq, të cilat ishin afirmative në raport me këtë rast. Portali IN4S publikoi vetëm reagimin e patriarkut ndaj të pavërtetave brutale dhe shpifjeve ndaj kishës, kurse informacione për fjalimin në të cilin patriarku ofendonte gratë nuk janë gjetur. Këtë informacion nuk e gjetëm as në portalin RTMZ.

41. Using keywords relevant to this event, in these three analysed media from 13 and 23 May, we found a total of five texts published on the Vijesti portal, five on CdM and one on IN4S. There were 182 reader comments on the Vijesti portal, 98 on CdM, and one comment on the IN4S portal. 258 comments were seen on Vijesti's Facebook account.

42. Balša Brković, Humiliation, Vijesti online, 20 May 2023 Available at: <https://bit.ly/3X6gzwy>, Accessed on: 15 June 2023

Në portalet Vijesti online dhe CdM, nuk u vu re një numër i madh komentesh të kontestueshme, por kishte fyerje kundër patriarkut dhe Kishës Ortodokse Serbe (*Ky është një e keqe ; Kisha Ortodokse Serbe është vatër e së keqes në këto treva; klerofashizmi në formën më të vrazhdë; sekt*), kurse në IN4S, në tekstin për këtë temë, kishte vetëm një koment.

Në llogarinë në Facebook të portalit Vijesti, janë parë një sërë komentesh ku është fyer Porfirije (*sekti Shënsavistë dhe udhëheqësi i tyre ; Djall*), por ka pasur edhe nga ata që kanë mbështetur deklaratën e Kishës Ortodokse Serbe (*Çdo fjalë e ka në vend; Kush i pengon Kisha Ortodokse Serba ka sektin, le të shkojë atje*). Në disa komente është fyer edhe opinionisti i Vijestit, Balsha Brković (*Brković, të dhjefsha mu në mustaqe, Ustashët e PDS-së nga Cetina u emocionuan dhe ende urrejnë gjithçka serbe*) i cili foli për këtë rast.

14. ANALIZA E RASTIT

>> Thika, teli, Podgorica <<

Një grup i madh i tifozëve të Sutjeskës nga Nikshiqi bërtitën “Thikë, teli, Podgoricë” në rrugët e Podgoricës kur arritën në stadiumin e qytetit para ndeshjes së futbollit të finales së Kupës së Malit të Zi. Slogani është asocim për “Thikë, teli, Srebrenicë”, që lavdëron gjenocidin në të cilin u vranë më shumë se tetë mijë boshnjakë në vitin 1995 në Srebrenicë, Bosnje e Hercegovinë. Prokuroria e lartë e shtetit në Podgoricë hapi rastin.

Mediat e analizuar kanë raportuar ndryshe për këtë rast.⁴³

Portalet Vijesti online, CdM dhe RTMZ më së shumti kanë publikuar reagime, por nuk kanë arritur të japin një analizë gjithëpërfshirëse dhe të vënë në dukje rrezikun e thirrjeve të tilla, si dhe të tregojnë se në deklaratat e kryetarit të komunës së Nikshiqit, përveç dënimit, ka edhe relativizim të rastit. Në portalin RTMZ nuk ka qenë e mundur të gjenden informacione bazë për ngjarjen dhe IN4S nuk ka raportuar fare për këtë rast.

Në komentet e lexuesve dhe në portalet Vijesti online dhe CdM, ishte një numër i madh i atyre që relativizuan rastin (*Tifozët nga Podgorica dhe Nikshiqi nuk e kanë pëlqyer kurrë njëri-tjetrin dhe na lini rehat me politikën tuaj grindavece, gjysma e tifozëve nuk e dinë se çfarë kanë bërtitur, që tifozët këndojnë gjithmonë çfarë ju pëlqen kurse politikanët grindin njerëzit*), dhe kemi vënë re edhe komente në të cilat brohoritja është e justifikuar (nuk e kemi te qartë kë ofendon kjo).

Disa komente përmbanin fyerje dhe thirrje për dhunë. Në portalin CdM, në komentet e lexuesve tifozët quhen *idiotë*, pretendojnë se *duhet të dëbohen*, se *Goli Otok ka ekzistuar për shkak të njerëzve të tillë, se ata janë të përbindësha*.

43. Duke përdorur fjalë kyçe të rëndësishme për këtë ngjarje, në këto tre media të analizuar gjatë 30 majit, gjetëm gjithsej 14 tekste të publikuara në portalin Vijesti dhe 21 në CdM, 9 në portalin RTMZ. Në portalin Vijesti ka pasur 167 komente të lexuesve, në CdM 202 dhe në RTCG 37. 153 komente janë parë në llogarinë e Vijestit në Facebook dhe 40 në llogarinë e CdM.

Në portalin Vijesti online kemi vërejtur edhe mesazhe mizogjene për Aleksandra Vuković-Kuč (Me fat në të dyja shtëpitë, sipër dhe poshtë; Milloja ka ndërhyr përmes vjehrrave të tij; Deri sa nuk e pashë kapelen, nuk e dija se për kë bëhej fjalë, Ndoshta po qetësohen gjërat tani), dhe në portalin CdM për kryetaren e Kuvendit, Danijela Gjuroviq, se është e divorcuar.

Në komentet e faqeve në Facebook të Vijestit dhe CdM-së janë shënuar fyerje të rënda, mallkime dhe thirrje për dhunë (*duhet të qelben në burg; grup narkomanësh; llum njerëzor; pi... Nikshiq; bajga gjenocidale; punojnë për kokëderrin; të sëmurë*).

15. PËRFUNDIM

Në raport me dy monitorimet e mëparshme gjashtëmujore, nga janari deri në korrik 2023, Instituti për Media regjistroi më shumë raste/deklarata/ngjarje që gjenerojnë/përmbajnë fyerje mbi baza kombëtare, fetare, gjinore dhe seksuale ose që dyshohet se përmbajnë elemente të gjuhës e urrejtjes.

Tre mediat e etabluara online që ne analizuam përmes këtij monitorimi nuk krijuan ose publikuan gjuhë fyese, nxitëse apo elemente të gjuhës së urrejtjes. Nga ana tjetër, në portalin IN4S është publikuar një tekst, për të cilin prokuroria ka hapur procesin për të përcaktuar nëse autori me këtë publikim ka kryer veprën penale të nxitjes së urrejtjes kombëtare, racore dhe fetare.

Edhe pse mediat e etabluara në përmbajtjen e tyre editoriale nuk janë burim i gjuhës së urrejtjes dhe asaj kontestuese, ato vazhdojnë t'i qasen kësaj çështjeje në mënyrë selektive dhe në raportet e tyre e vlerësojnë ndryshe paraqitjen e gjuhës kontestuese në hapësirën publike. Asnjë nga mediat e analizuar nuk raportoi për rastet e kontestueshme të gjuhës. Mungon një dënim pa dallim, kritik i redaksisë në lidhje me gjuhën dhe tekstet e kontestueshme që do të theksonte pasojat e dëmshme të një gjuhe të tillë për shoqërinë.

Gjatë këtij monitorimi janë regjistruar edhe gjykime, qëndrime diskriminuese dhe fyerje ndaj grave të angazhuara në punë publike. Përveç kësaj, ka pasur edhe shembuj të përhapjes së fyerjeve për shkak të pamjes fizike të aktorëve shoqërorë. Në raste të tilla, mediat nuk flasin mjaftueshëm për problemin, nuk i qasen në aspektin fenomenologjik dhe nuk tregojnë drejt-përdrejt pasojat e dëmshme të një fjalimi të tillë për shoqërinë.

Nëse shmangin raportimin për gjuhë kontestuese ose nëse nuk u japin lexuesve shpjegime dhe fakte shtesë të rëndësishme për të kuptuar, mediat rrezikojnë të marrin anën e atyre që publikojnë përmbajtje të papranueshme dhe të jetë kanal përmes të cilit një përmbajtje e tillë do të përhapet më tej.

Sa i përket numrit të komenteve të miratuara të lexuesve në portale, mediat e etabluara po përmirësojnë gradualisht moderimin, por në komente vërehet ende gjuha e kontestueshme. Veçanërisht problematike janë komentet e drejtuara ndaj grave që janë të angazhuara në punë publike, personave LGBTQ dhe anëtarëve të popujve pakicë.

Në komentet e lexuesve vihet re një relativizim i pohimeve problematike, si dhe revizionizmi historik. Përveç portalit RTMZ, i cili në Facebook publikon përmbajtje të përzgjedhura me kujdes, llogaritë e mediave të tjera të analizuara janë të mbushura me ofendime të rënda, mallkime dhe gjuhë të kontestueshme. Media duhet të marrin në konsideratë marrjen e përgjegjësisë për përmbajtjen në llogaritë e tyre në rrjetet sociale dhe të filtrojë komentet e përdoruesve më me kujdes.

Me këtë qasje, ata do të tregonin se janë të përgjegjshëm dhe të vendosur për parandalimin e përhapjes së gjuhës fyese dhe gjuhës së urrejtjes në komunikimin publik. Përndryshe, ata rrezikojnë të humbasin besueshmërinë dhe të ballafaqohen me sanksione.

LITERATURA

Ligjet dhe rregulloret

- Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut; E qasshme në: <http://bit.ly/3V6KQtg>
- Kodi i Gazetarëve të Malit të Zi. E qasshme në: <http://bit.ly/3AL44fU>
- Kodi Penal i Malit të Zi ("Fletorja Zyrtare e Republikës së Malit të Zi", nr. 070/03, më 25 dhjetor 2003, 013/04, më 26 shkurt 2004, 047/06 më 25 korrik 2006, "Fletorja Zyrtare e Malit të Zi", nr. 040/08 më 27.6.2008, 025/10 më 5.5.2010, 073/10 më 10.12.2010, 032/11 më 1.7.2011, 064/11 më 29. 12. 2013/2011, 12. 2011. 2013, 056/13 më 6. 12. 2013, 014/15 më 26.3.2015, 042/15 më 29.7. 2015, 058/15 më 9.10.2015, 044/17 dhe 046/17, më 2017, 049/18 më 17.7.2018, 003/20 më 23.1.2020, 026/21 më 8.3.2021), E qasshme në: <http://bit.ly/3i58RSN>
- Recommendation CM/Rec(2022)16[1] of the Committee of Ministers to member States on combating hate speech, Council of Europe, E qasshme në: bit.ly/42Nbryx
- Kushtetuta e Malit të Zi ("Fletorja Zyrtare e Malit të Zi", nr. 001/07, më 25 tetor 2007, 038/13, më 2 gusht 2013) E qasshme në: <http://bit.ly/3AKZtKG>
- Ligji për Mediat Elektronike ("Fletorja Zyrtare e Malit të Zi", nr. 046/10 më 6 gusht 2010, 040/11 më 8 gusht 2011, 053/11 më 11 nëntor 2011, 006/13 më 31 1.2013, 055/16 më 17.8. 2016, 092/17 më 30.12.2017), E qasshme në: <http://bit.ly/3Vco8jy>
- Ligji për Rendin dhe Qetësinë Publike ("Fletorja Zyrtare e Malit të Zi", nr. 064/11, datë 29 dhjetor 2011, 056/20 datë 15 qershor 2020), E qasshme në: <https://bit.ly/3zP5D94>
- Ligji për Media ("Fletorja Zyrtare e Malit të Zi", nr. 082/20, datë 06.08.2020). E qasshme në: <https://bit.ly/3x3aCEo>
- Ligji për Parandalimin e Dhunës dhe Sjelljeve të Pahijshme në Aktivitete Sportive ("Fletorja Zyrtare e Malit të Zi", nr. 51/2017, datë 3 gusht 2017). E qasshme në: <https://bit.ly/3NvvHjJ>
- Ligji për Ndalimin e Diskriminimit ("Fletorja Zyrtare e Malit të Zi", nr. 46/2010, 40/2011 - ligje të tjera, 18/2014 dhe 42/2017), E qasshme në: <https://bit.ly/3Pd6ETK>

Analiza, raporte dhe hulumtime

- Baza e mediave të vlerësuara, platforma e verifikimit të informacionit Raskrinkavanje.me. E qasshme në:
- Bogdanović, Milica, Političko-ekonomske osnove medija i komunikacija u Crnoj Gori koji šire govor mržnje, propagandu i dezinformacije, Institut za medije Crne Gore, 2020. E qasshme në: bit.ly/3YcEgU3
- Social Media Stats in Montenegro – May 2023, Statcounter Global Stats, E qasshme në: <http://bit.ly/3jypXtk>

Artikuj dhe kronika nga mediat e ndryshme

- Portali A Plus, Alternativa upozorava: Spremno ćemo dočekati one koji vanrednim letovima dolaze na glasanje, 25. mart 2023. E qasshme në: <https://bit.ly/3LHbMNY>
- Portali Aktualno.me, Odlazak startleta političke prostitucije, 19. 5. 2023. E qasshme në: <https://bit.ly/3J24ld0>
- Brković, Balša, Ponižavanje, Portali Vijesti online, 20. 5. 2023, E qasshme në: <https://bit.ly/3X-6gzv>
- Portali CdM, Policija: U saopštenju Savković-Vukčević nema krivične ni prekršajne odgovornosti, nema potrebe da daje izjavu, 29. 1. 2022. E qasshme në: <https://bit.ly/43EPqTD>
- Portali CdM, Savković-Vukčević pozvana da se javi u policiju zbog izjave o Udruženju novinara, 29. 1. 2022. E qasshme në: <https://bit.ly/43W4hJP>
- CIN, RTCG i Sadiković neprimjerenim šalama nanose bol žrtvama, 17. 2. 2022. E qasshme në: bit.ly/3EsNxyY
- Femić, Ognjen, Ujedinjenje ili ukrajinizacija, Portali IN4S, 7.04.2023. E qasshme në: <https://bit.ly/3LHb1EA>
- Portali IN4S, Pjevati ili ne pjevati? Kako ugoditi muslimanskim prvacima u Crnoj Gori?, Prije pet mjeseci, E qasshme në: <https://bit.ly/3JbgbqL>
- IMCG (Instituti për Media i Malit të Zi), Reagovanje: Pogrešnim kontekstom uskraćeno poštovanje ženama i djevojkama koje su preživjele osvetničku pornografiju, 8. 2. 2022. E qasshme në: <https://bit.ly/4407nvJ>
- Institut za medije (Instituti për Media), Ombudsmanka RTCG prihvatila prigovor IMCG u slučaju Sadiković, 22. 2. 2022. E qasshme në: bit.ly/41ruMFT
- Janković, Srđan, Pritisak na crnogorsku dijasporu pred drugi krug predsjedničkih izbora, Radio Slobodna Evropa (Radio Evropa e Lire), 27.03.2023. E qasshme në: <https://bit.ly/42eNff9>
- Vijesti online, Ostojić razriješen sa funkcije u Luci Bar, 24.04.2023. E qasshme në: <https://bit.ly/3VkB0D>
- Vjesti online, Prijavljeno ugrožavanje bezbjednosti psihologa Petra Markovića, 7.05.2023. E qasshme në: <https://bit.ly/30TcF86>

FYERJET DHE URREJTJA NË MEDIAT MALAZEZE

Pjesa e III-të

Rezultatet e monitorimit gjashtëmujor
të përmbajtjes në mediat online

Orna Gora
Ministarstvo javne uprave,
digitalnog društva i medija